

BRUGGE

WERELDERFgoedstad

Open
Monumentendag
Vlaanderen

DMS

wonen

zaterdag 8 september 2007
zondag 9 september 2007

WONEN

OMD 2007

illustratie kaft:
trappenzaal in het Hof van Beveren

Woord Vooraf

In een monumentenstad, met de renommee van Brugge, is Open Monumentendag elk jaar opnieuw een hoogdag. Liefhebbers van monumenten, erfgoed, cultuur en geschiedenis worden hier naar goede gewoonte een weekend lang verwend. Op zaterdagmiddag 8 en zondag 9 september 2007 zijn dertig sites te bezoeken, drie themawandelingen te volgen, speciale tentoonstellingen te ontdekken en kan kennis gemaakt worden met het speciale OMD-erfgoedproject 'Binnen en Buiten'.

In 2007 is het OMD-thema 'Wonen' en dat wordt in het Brugse programma vanuit diverse invalshoeken geïllustreerd. Uitgangspunt bij de openstellingen is het belang van het gebouw maar er is ook gezocht om de verschillende woonvormen in onze stad, ook de tijdelijke, te illustreren. De organisatie van de Open Monumentendag in Brugge berust bij de Stedelijke Dienst voor Monumentenzorg. Voor de invulling van het programma en de nevenactiviteiten zijn de Brugse culturele partners ook dit jaar van de partij. Stadsarchief, Stedelijke Musea, Openbare Bibliotheek Biekorf, Erfgoedcel, Raakvlak, Groendienst, OCMW-Archief en Kunstpatrimonium, de Culturele Dienst van het Provinciebestuur West-Vlaanderen en In&Uit Brugge zijn vaste partners in de werkgroep OMD.

Als Schepen, met onder meer Monumentenzorg onder mijn bevoegdheid, wil ik alle medewerkers aan OMD danken. Uiteraard bedank ik heel hartelijk de eigenaars van de vele locaties die hun

'monument' belangeloos openstellen. Zonder hen kan het jaarlijkse monumentenfeest immers niet doorgaan.

We wensen iedereen een fijne en leerrijke OMD 2007 toe. Afspraak op 8 en 9 september 2007.

Mercedes Van Volcem,
Schepen voor Ruimtelijke
Ordening,
Stadsvernieuwing en
Huisvesting

Inleiding

Thema van de 19de Open Monumentendag(en) van 8 en 9 september 2007 is 'Wonen' en dit begrip omvat meer dan 'een dak boven het hoofd' of een woning hebben. Ergens permanent of tijdelijk wonen, verwijst naar de cultuurwaarden van de mens en waarborgt zijn veiligheid, geborgenheid en soms zelf zijn status. Als we 'Wonen' enkel vanuit het monumentenverhaal onderzoeken, dan nog is het duidelijk dat het meer is dan veel oude stenen die een mooi geheel vormen.

Voor OMD 2007 ligt de focus automatisch op de Brugse binnenstad met haar dichte bewoningsgraad. Het wonen in de deelgemeenten komt met enkele markante openstellingen en themawandelingen eveneens goed aan bod. Er is een duidelijk verschil tussen beide woonbelevingen. Wonen in de Brugse binnenstad is aantrekkelijk. Dat was ooit anders. Na W.O. II kozen de Bruggelingen met velen voor een nieuwe woonplaats in een van de groene gemeentes rond de wallen. De oude dorpen werden aangevuld met nieuwe villawijken, bevolkt door 'inwijkelingen'. Sinds ruim 35 jaar zijn echter veel inspanningen geleverd om de woonkwaliteit in de oude stad te herstellen. Monumenten zijn gerestaureerd, woningen gerestaureerd of gerenoveerd, de onmisbare reien gesaneerd en straten en pleinen heraangelegd. Het imago van Brugge als historische, fraaie en gezellige woonstad is opnieuw verwezenlijkt. Zowel de stedelijke overheid als de Bruggeling zorgden daar voor. Jonge gezinnen blijven nog vaak kiezen voor de deelgemeenten en dit ook omdat het wonen daar soms beter betaalbaar blijkt.

In Brugse binnenstad zijn op 8 en 9 september 2007 drieëntwintig verschillende sites te ontdekken die het wonen in de stad in het verleden en heden telkens op een andere manier illustreren. Hoe woonde Karel de Stoute of de Bourgondische ambtenaar in de 15de eeuw, wat was de woonomgeving van de monniken van de Duinenabdij, of hoe woonden een 19de-eeuwse dokter, een voormalige gouverneur, de koster van Sint-Salvators, of de arbeiders in fortjes? En waar wonen toeristen die tijdelijk in onze stad verblijven, of de asielzoekers die een recent gegeven vormen, of mensen met een handicap? Het thema 'Wonen' is vanuit verschillende invalshoeken ingevuld en aangevuld met een voormalig kloostertje, een oft, een woonboot en een museum waar de thematiek doorheen de tijd wordt verduidelijkt. Ook het geboortehuis van de bekende Bruggeling Guido Gezelle en het bisschopshuis zijn te bezoeken. Enkele verrassende woonsten maken deel uit van het programma. Let wel op dat voor een aantal bezoeken vooraf moet gereserveerd worden op de OMD-lijn 050/47.23.24! Uitzonderingen zijn niet mogelijk. Met de themawandeling 'Wonen in het Westen' kan men kennismaken met een historisch, rustig, weinig bekend en specifiek stadskwartier, waar diverse woonvormen en een specifieke ruimtelijke ordening het huidige uitzicht van bepaalden. We zijn ook verheugd het oeuvre van enkele belangrijke architecten te kunnen belichten zoals dit van Isidoor Alleweireldt (1824-1892), Joseph Schadde (1818-1894) en Huib Hoste (1881-1957).

In de deelgemeenten illustreren zeven boeiende locaties het OMD-thema 'Wonen'. Hoe woonde men in een kasteel? Of hoe

woonde baron Claesman op het slot van Male in de 18de eeuw? Of burgemeester Belamy? Of hoe wonen de pastoors? Pastorieën zijn architecturaal boeiende gegevens. De Stedelijke Groendienst zorgt voor een groene rondleiding in de Malehoekwijk waar sinds de jaren 1970 veel Bruggelingen een woning bouwden. In Lissewege krijgt de bezoeker kleurrijke verhalen over de vroegere bewoners van het witte dorp te horen op de daar uitgestippelde themawandeling.

Een belangrijke blikvanger voor de sportieve en minder sportieve Bruggeling is het Erfgoedproject 'Binnen en Buiten: winter- en zomerverblijven van de Brugse elite vanaf de late middeleeuwen'. De sportievelingen kunnen fietsen langs kastelen op uitgestippelde fietsroutes, de wandelaars winterhuizen ontdekken langs de Brugse straten en het verhaal van de boeiendste bewoners kan ook lezend vanuit een luie zetel worden ontdekt. Nog meer dan andere jaren vraagt OMD 2007 een planning: waarvoor kiezen? Ook tijdig reserveren is voor bepaalde locaties en wandelingen de boodschap. Vanaf 20 augustus is de monumentenmagazine beschikbaar en wordt de lokale brochure in 'In&Uit' te koop aangeboden. Er is hard gewerkt om nieuwe historische info over de opengestelde gebouwen te verzamelen. Het Brugse bouwkundig erfgoed en de vroegere bewoners geven ieder jaar wat meer van hun geheimen prijs! Open Monumentendag blijft een gigantisch succes en een cultuurevenement bij uitstek. De Stad Brugge hoopt haar kwaliteitslabel hiermee nog eens in de verf te zetten.

Boomgaardstraat 13, hotel Walburg het voormalige huis van Zuylen

Open op
zondag 9 september van 14.00u tot 17.30u

Architect **Isidoor Alleweireldt (1824-1892)** heeft in Brugge een beperkt, maar beeldbepalend oeuvre nagelaten, dat van een grote kwaliteit getuigt. Op OMD 2007 zijn we verheugd twee fraaie, en goed bewaarde voorbeelden voor het publiek te kunnen openstellen. Isidoor Alleweireldt blijft onvoldoende bekend. Zijn leven, werk en invloed worden nu meer en meer bestudeerd. Hij bouwt in een neoclassicistische stijl die te lang als on-Brugs is beschouwd en daarom genegeerd werd.

Isidoor is de zoon van de Brugse dokter Joseph Alleweireldt (1778-1850), vriend van de befaamde dokter Isaac De Meyer, die mee aan de basis lag van het 19de-eeuwse Sint-Janshospitaal (dat bovendien door Isidoor Alleweireldt wordt ontworpen). Joseph is door zijn eerste huwelijk stiefvader van Paul Devaux, een van de grondleggers van het nieuwe koninkrijk België. Isidoor is een zoon uit het tweede huwelijk van Joseph met Isabelle de Vlaemynck. De relatie Devaux-Alleweireldt speelt in zijn carrière een belangrijke rol. Temeer daar de jonge architect later huwt met Marie Devaux, uit de zgn. 'Devaux-Van Praetclan', die het maatschappelijke leven in Brugge toen domineert. Isidoor volgt lessen aan 'Université Libre de Bruxelles' (tot 1843) en aan de Brusselse Koninklijke Academie (tot 1845). In 1848 vestigt hij zich opnieuw in Brugge aanvankelijk bij zijn ouders in de Moerstraat en later in de Hoogstraat 12. Hij huwt in 1860

met Marie, de dochter van provinciaal griffier Charles Devaux en Emilie Chantrell. Dit huwelijk bevordert zijn carrière. Het koppel, dat zes kinderen zal krijgen, woont tot in 1869 aan de Augustijnenrei/hoek Hoedenmakersstraat en verhuist nadien naar Brussel. De verhuizing wordt als tijdelijk gezien. Wellicht door de Brugse aannemer Louis De Vestel-De Lille, die vaak als promotor van Alleweireldt fungeert, wordt hij bij de afwerking van het grootse Justitiepaleis van Joseph Poelaert betrokken en wordt in de hoofdstad een geliefde societyfiguur. In Brugge kennen wij meerdere realisaties. Opvallend is dat zijn belangrijkste opdrachtgevers duidelijk tot het liberale milieu behoren. We sommen enkele ontwerpen op: Boomgaardstraat 13 en 15 (1861), Burg 3 (verbouwingen aan de gouverneursresidentie), Moerstraat 19/Geerwijnstraat (1851), Moerstraat 52-54 (1859), Kuipersstraat 21 (eveneens te bezoeken op OMD 2007), Sint-Jakobsstraat 28 (1859), Spanjaardstraat 4-4bis (1856), Spanjaardstraat 8 (verbouwing 1855), Spinolarei 17 (1856), Verversdijk 6 (1855), Vlamingstraat 78 (1856), Wapenmakersstraat 14 (1861), Wollestraat 16 (1858), Zuidzandstraat 21-23 (1855), Sint-Jorisstraat 20 (1862), Potterierei 4 (verbouwing, 1859), Langestraat 30-38 (1862), Molenmeers 11 (verbouwing 1851), Minderbroedersstraat 1 (1850), Pandreitje (poortgebouw gevangenis 1861), Sint-Janshospitaal (1857-1864), Hoefijzerlaan 21 (1865),... een Isidoor Alleweireldt-themawandeling wordt voorbereid!

Vanaf 1861 wordt dus dit grote, imposante herenhuis gebouwd naar het ontwerp van architect Isidoor Alleweireldt. In hetzelfde jaar ontwerpt hij ook de buurwoning nr. 15. Bij de huizen horen koetsgebouwen.

Boomgaardstraat 13 is in opdracht van promotor en aannemer Louis De Vestel-De

Lille (soms Devestel geschreven) gebouwd, die samen met kapitein Louis Vandenbossche als eerste eigenaar in de kadastrale leggers staat genoteerd. Waarschijnlijk zijn beide heren de geldschietters voor dit prestigieuze project. Vandendenbossche is kapitein bij het Eerste Regiment Kurassier in Brugge. Als eerste privé-eigenaar vinden wij Baron Prosper van Zuylen van Nyevelt (1835-1912) en zijn vrouw Pelagie terug. Zij verkopen het pand in 1876 aan Narcisse-Auguste Ablay-de Perceval (1806-1879), een luitenant-generaal op rust en de voormalige militaire commandant van de Provincie West-Vlaanderen. Zijn weduwe verkoopt het in 1887 aan de liberaal gezinde advocaat Auguste Vander Meersch. Vander Meersch is belangrijk voor de vroege geschiedenis van de monumentenzorg in Brugge. Tussen 1906 en 1919 is de (handelaars?)familie Carpentier-Mulkens eigenaar. Pieter Carpentier (1841-1910) sterft in dat huis en zijn vrouw en kinderen houden het nog een tiental jaren in het bezit. Nadien wordt het verkocht aan de bekende advocaat Joseph Muylle-Schramme (1886-1945) die later naar Sint-Jorisstraat 20 verhuist (eveneens ontworpen door Isidoor Alleweireldt).

Auguste Vander Meersch is in Brugge geboren op 14 december 1845 en er gestorven op 22 juli 1912.

Hij is stafhouder van de orde van advocaten, voorzitter van de Brugse afdeling van het Willemsfonds (in 1882 door Julius Sabbe gesticht, met Van der Meersch als voorzitter) en onder-voorzitter van de Brugse liberalen. Zijn interesse voor het erfgoed is in talloze artikels in 'Journal de Bruges' en 'Réveil des Flandres' verwoord. Na zijn dood wordt een verzameling

van de (soms bijtende) artikels gebundeld en uitgegeven door zijn kleinzoon, de bekende historicus Franz Ganshof-Vander Meersch, onder de titel 'Art et Archéologie'(Brugge, 1913).

Vander Meersch is briefwisselend lid van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen en wordt in Brugge lid van de Commissie voor Stedenschoon in 1904. Naast zijn liefde voor de monumenten gaan zijn aandacht en interesse vooral uit naar de studie van de Vlaamse Primitieven. Via het Willemsfonds zet hij zich in voor de 'Vlaamse taal' en is lid van een studietoelichting. Hij is medestichter van een 'Volksbibliotheek' en is net als andere tijdgenoten een pleitbezorger voor de realisatie van Brugge-Zeehaven.

Vanaf december 1942 tot maart 1955 wonen Henri Godar, zijn vrouw en zijn dochter Patricia in dit huis. Dr. Henri Godar (1909-1979) is gynaecoloog en richt in het huis ook een kleine privé-kliniek in.

Twee verpleegsters zijn eveneens als bewoners ingeschreven. Hier worden talrijke kinderen geboren. Een enkele keer moet dr. Godar ook zorgen dat kinderen zonder vader geadopteerd worden (het is immers oorlog).

Henri Godar studeerde aan het Koninklijk Atheneum in Brugge en aan de Rijksuniversiteit Gent. Vanaf eind 1955 vestigt hij zich in Antwerpen, maar blijft niettemin erg aan Brugge verknocht. Hij blijft vijfendertig jaar lang hoofdman van de Koninklijke Sint-Sebastiaansgilde (1944-1977) en publiceert in 1947 een omvangrijk werk (525 p.) over de gilde met als titel *'Histoire de la gilde des archers de Saint-Sébastien de la ville de Bruges (comprenant la chroniques des événements survenus en cette Gilde, ainsi que l'inventaire des archives et trésors déposés en son local')*. De Sint-Sebastiaansgilde bezit een schilderij van Robertine De Voogt die 'De Grote Eed' voorstelt. Dr. Godar is er duidelijk op gepenseeld. Er bestaat ook een portret van hem, dat in de koningszaal hangt. Na 1955 wordt Boomgaardstraat 13 niet meer bewoond. Er wordt een liberale polikliniek ingericht en in de jaren 1980 het café, de Pallazo. Het waardevolle pand raakt in verval.

Boomgaardstraat 13 is een drie bouwlagen hoog pand aan de straatkant afgewerkt met een gepleisterde, rijk versierde lijstgevel geconcipieerd volgens de verhoudingen van de 'Gulden Snede'. Imitatievoegen in het pleisterwerk bepalen het horizontale karakter van de gevel evenals de kroonlijst die rust op zogenaamde *modillons* in gebakken aarde.

Ook de sculpturale versiering van het pleisterwerk is opvallend. Verschillende van de

hier toegepaste sierelementen worden in de 19de eeuw industrieel vervaardigd en kunnen via modelboeken besteld worden.

De oorspronkelijke planindeling van het huis is vandaag ongewijzigd bewaard. In de linkertravee zit de koetspoort en dwars daarop sluit de koetsdoorgang aan op de opvallende vestibule. De koetsdoorgang is geritmeerd door halfverheven pilasters, zuilen en beeldnissen. De vestibule (nu eetplaats) is uniek voor Brugge, drie bouwlagen hoog, versierd met lijstwerk met bloemen, trossen en paneelwerk en overvloedig belicht door een veelhoekig bovenlicht.

Een zeer opvallend element is het monumentale trappenhuis met een (bijna) adembenemend ruimte-effect. De kolommen zijn versierd met kapitelen in de diverse klassieke orden. Alle gedecoreerde pleisterplafonds, plintlambriseringen en marmeren schouwen zijn buitengewoon verzorgd uitgevoerd. Het huis en zijn interieur zijn als 'een totaliteit' geconcipieerd.

Pas in 1997 is dit monumentale (toen erg verwaarloosd) herenhuis gerestaureerd. Met

veel enthousiasme en moed hebben de nieuwe eigenaars dit 19de-eeuws juweel van de hand van arch. Isidoor Alleweireldt gerestaureerd en omgevormd tot een klein hotel met dertien kamers.

Boomgaardstraat 13 is beschermd als monument bij M.B. van 5 december 1996.

Heilige-Geeststraat 4, het bisschopshuis

Open op

zaterdag 8 september van 14.00u tot 18.00u

zondag 9 september van 10.00u tot 18.00u

Vrij bezoek volgens uitgestippeld circuit

Mgr. **Roger Vangheluwe** is de vijftiengste bisschop van Brugge. Hij is in Roeselare geboren op 7 november 1936 en priester gewijd op 1 februari 1963. Van 1968 tot 1984 is hij professor aan het grootseminarie te Brugge. Op 3 februari 1985 wordt hij in de kathedraal tot bisschop van Brugge gewijd. Vandaag vertegenwoordigt de Brugse bisschop de bisschoppenconferentie bij de K.U. Leuven en is er ook voorzitter van de commissie diaconie. Mgr. Vangheluwe heeft heel wat publicaties op zijn naam. Hij woont in dit grote bisschopshuis. Ook André Dancoine, de voormalige huisknecht (die er ruim zeventig jaar woont en als geen ander daar het reilen en zeilen kent) en twee zusters van de 'Zusters van het Geloof' uit Tielt (die voor de huishouding zorgen), bewonen het voormalige Hof van Pittem, dat sinds **1836** de officiële residentie is van de bisschop van Brugge. De woonvleugel is aan de Goezeputstraat gesitueerd, in het oudste gedeelte van het huis. Daarnaast fungeert het bisschopshuis als kantoor voor de administratieve diensten van het bisdom.

De bisschop wordt in zijn beleid bijgestaan door vicarissen. De beleidsploeg rond mgr. Roger Vangheluwe bestaat uit vicaris-generaal Herman Vandecasteele en de bisschoppelijke vicarissen Antoon Vansteeland, Jean-Pierre De Rudder, Filip Debruyne, Koen Vanhoutte en Kris

Depoortere. Elke vicaris is verantwoordelijk voor de verscheidene domeinen van het pastorale werkveld. Zij wonen niet in het bisschopshuis. Het bisdom Brugge dat verdeeld is in 19 decanaten en in het totaal 363 parochies heeft, telt 732 priesters, 72 permanente diakens en 15 diakens in opleiding.

Aan de zeer beminnelijke, voormalige huisknecht **André Dancoine** (° Kortrijk 1910), die sinds **1 mei 1936** in het bisschopshuis woont, vroegen we naar zijn geschiedenis. André, opgeleid als schilder-behanger, werkte bij tapissier Ghijsens in Kortrijk. Hij fietste in de zomer 1935 voor het eerst naar Brugge om de Heilige-Bloedkapel, de Onze-Lieve-Vrouwekerk, het Begijnhof en de kathedraal te bezoeken. Verder kende hij de stad niet. Het jaar daarop vroeg deken Muylle van de Sint-Maartenskerk in Kortrijk of hij er iets voor zou voelen huisknecht te worden voor de nieuwe bisschop van Brugge, mgr. Henri Lamiroy. De deken en mgr. Lamiroy kenden elkaar van hun studententijd in Leuven en André leek hen de geschikte persoon. André was wat angstig om een dergelijke opdracht te aanvaarden. De overtuigingskracht van de nieuwe monseigneur was echter bijzonder groot en nog voor Heilig Bloeddag kwam André naar zijn nieuwe thuis. Het was een verrassende ervaring. Hij werd de 'portier' van het bisschopshuis en moest de telefoon opnemen (die toen nog niet zo vaak rinkelde). Daarnaast hielp hij met het huishouden. Er was ook een huishoudster Marie, die voor het eten zorgde en Kamiel die de karweien oploste en de tuin verzorgde. André kreeg enkel de zondagnamiddagen vrij om Brugge te leren kennen. Zijn eerste maanden in dit grote huis, met vierentwintig kamers, waren bijzonder zwaar. Hij voelde zich eenzaam, maar dit

beterde snel. Mgr. Lamiroy was streng maar 'meegaand' (dixit). In die periode werd het grote huis ook gerenoveerd en de kapel ingericht (Het huis was jarenlang verwaarloosd geweest). Op feestdagen waren er steeds veel genodigden en was het een drukte van jewelste. Heilig Bloeddag was (en is) de drukste dag van het jaar. Onder bisschop Emiel De Smedt (1910-1984) mocht André mee op de vormselreizen en leerde zo de kerken van het bisdom en gans Vlaanderen kennen. Dat was echt genieten. Op die 'reizen' moest hij voor de staf en de ceremoniekledij van de bisschop zorgen. Onder mgr. De Smedt is André ook naar Rome gereisd. Marie werd als huishoudster opgevolgd door Germaine en Gerard werd de chauffeur van de bisschop. André bleef na zijn pensioen in het bisschopshuis wonen en meehelpen zoveel hij kon. Dat probeert hij zelfs nog vandaag niettegenstaande zijn hoge leeftijd. Hij heeft zich zijn keuze om hier huisknecht te worden nooit beklagd en hier veel schone dagen gekend, en verwacht er nog vele. Het bisschopshuis is onbetwist ook het huis van André, die nog tal van rijke herinneringen kan ophalen. De huidige bisschop is hij erg genegen.

De bouwheer **Jacques van Claerhout** (+1567), baron van Maldegem en heer van Pittem, Koolskamp en Assbroek, is voorsnijder aan het hof van Filips II maar ook kapitein van het fort van Sluis. Hij trouwt achtereenvolgens met Marguerite van Gavere en met Anne de Merode, die hem twee kinderen schenkt: Lamoral en Odile. Jacques van Claerhout heeft een grote voorliefde voor Brugge. Via zijn kleindochters komt het Hof van Pittem in bezit van de families de Noyelles en de Zuniga y Mendoza. Isabelle de Zuniga, gravin van Monterey en markiezin van Tarrazona bezit het huis in 1632 en via haar dochter Agnes komt het in handen van Don Juan Domingo de Haro y Gusman, gouverneur-generaal van de Spaanse Nederlanden in 1670-1675. Het Hof van Pittem is tot in de tijd van het echtpaar Anna van Claerhout en burggraaf Jacques de Noyelles op geregelde tijdstippen bewoond door de familie. Ook de Spaanse gouverneur-generaal heeft er gewoond. Later wordt het verhuurd. In 1672 is het bewoond door Mr. Delvaux, baljuw van de Stad Brugge. Als ambstwoning van de hoogbaljuw of hoge magistraat komen er veel interessante gasten over de vloer. Rond 1720 staat het pand leeg.

Prins Emmanuel de Croÿ (1718-1784) verkoopt, via zijn zaakgelastigde Jacques Ignace du Bois d'Inchy, op 15 februari 1738 voor 12.500 gulden het Hof van Pittem aan Hendrik J. Van Susteren (1668-1742). Deze rijke aristocraat, afkomstig uit Amsterdam, was opgeleid tot priester in Brussel, Antwerpen, Dowaaï en Leuven. In 1714 wordt hij de veertiende bisschop van Brugge. Het Hof van Pittem, dat hij met eigen middelen koopt, was toen ruim twintig jaar onbewoond en in ruïneuze toestand. De laatst bekende bewoner was de graaf van Schoore.

In opdracht van de bisschop werken bouwlieden twee jaar lang om deze residentie om te vormen tot seminarie. De traptoren verdwijnt en wellicht op dezelfde plaats komt de nu nog bestaande monumentale trap. De hoofdgevel zou verlengd zijn met vijf traveeën, de zijvleugel gewijzigd en de erekoer afgesloten met een nieuwe natuurstenen toegang versierd met het wapenschild van de bisschop (in de 19de eeuw foutief hersteld).

In opdracht van bisschop Joannes Robertus Caïmo (bisschop van 1754 tot 1775) wordt het gebouw tussen 1758-1760 verder uitgebreid met een vleugel in de tuin, *een nieuwen vleugel ofte appartement aan het selve seminarie*. Van deze werken blijven 'papieren getuigen' bewaard zodat we de timmerlui, metselaars en stukadoors kennen: Bartholomeus Feys, Emmanuel van Speybrouck, Eugenius Goddyn, Joannes Valcke, Joseph van Ockerhoudt en Frans van Overberghe (metselwerk), Johannes van Sassenbrouck (stukadoorwerken). Stuk voor stuk de beste vaklui op dat ogenblik. Het seminarie moest aan de volgende functies plaats bieden: *met zijn uitzigt na den hof, zoo dat dit gebouw, buyten de gemeene plaetzen, als eetzael, twee gaste kamers, een zieke kamer, warmplaest, kapele, school, bisschopskamer, drye kamers voor de leermeesters, en verscheyde schoone kamers voor den president, en vier kamerkens voor de dienst boden, ook nog meer dan veertig kamers voor de jonge godsgeleerden*.

Het seminarie wordt in 1786 op initiatief van keizer Jozef II gesloten en in 1797 door het Franse bewind als instelling afgeschaft.

Volgens de Bevolkingregisters wonen er op het ogenblik van de afschaffing *'17 heeren, 2 heeren tafeliers, 2 knegten en 2 meyden'*. Nog voor de eeuwwisseling en dit tot 1833 wordt het grote pand enkel door een huisbewaarder en zijn familie bewoond. De laatste is François Schaverbeke die er met zijn vrouw en zijn zes kinderen woont.

Het grote gebouw krijgt tot 1833 tal van nieuwe functies: gevangenis, militair hospitaal, kazerne, zetel van de Hollandse

militieraad en school.

Bij de heroprichting van het bisdom Brugge in 1834 wordt gezocht naar een passende residentie voor de eerste bisschop Franciscus Boussen. Op zijn voorstel wordt het vroegere seminarie dat in de onmiddellijke omgeving van de kathedraal ligt, door het Provinciebestuur voor 45.000 frank aangekocht.

Herstellingswerken zijn nodig, die veel tijd in beslag nemen en om financiële redenen worden gefaseerd. Pas op 2 juli 1836 neemt de bisschop zijn intrek in een gedeeltelijk gerenoveerd en nieuw gestoffeerd paleis. Hij woont er samen met Petrus Tanghe, een priester uit Izegem, drie dienstknechten en één meid.

Het kasboek van Monseigneur J.B. Malou (bisschop van 1848 tot 1864)

Van bisschop Malou is bekend dat hij het pand tot een echt 'bisschoppelijk paleis' omvormt. Hij kiest voor een rijke binneninrichting met mahoniehouten meubels in Lodewijk Filipsstijl. Malou is nochtans een van de voorvechters van de neogotiek in Brugge maar verkiest in 'zijn paleis' een andere stijl. In het Bisschoppelijk Archief zijn drie kasboekjes met persoonlijke uitgaven bewaard die ons een blik gunnen op het personeel en de financiële implicaties (1849). De bisschop heeft een persoonlijke koetsier De Brouwere, die hij 765, 25 frank uitbetaalt (*pour son second compte*), à *Pierre mon domestique* betaalt hij 52,98 frank voor zijn pensioenrekening en leent 40 frank voor diens moeder. Aan het huishouden besteedt hij tussen 1 mei en 1 juni 555 frank en tussen 1 juni en 31 december 3007,33 frank. Daarnaast gebruikt hij zijn eigen geld om verschillende werklieden te betalen.

In 1880-1881 wordt het monumentale pand opnieuw gerestaureerd onder leiding van provinciaal architect René Buyck (1850-1923) en wordt het meubilair uitgebreid. Ook in de 20ste eeuw zijn tal van werken uitgevoerd. We vermelden de herinrichting van de kapel in de noordvleugel op initiatief van Mgr. Lamiroy in 1933-1935, de bouw van nieuwe kantoren op initiatief van Mgr. De Smedt in 1965 (nu gesloopt), de verbouwing van de vroegere stallen tot archiefruimte in 1990-1991 en de restauratie van de gevels en de daken vanaf 1994.

In 1997-1999 bouwt men een nieuw kantoorgebouw voor de huidige bisschop. De gebouwen uit de jaren 1960 zijn gesloopt en

vervangen door een gebouw in contemporaine stijl naar een ontwerp van de Groep Planning (nu SUM) uit Brugge. Het nieuwe kantoor krijgt de vorm van een achthoek. De verbinding met het hoofdgebouw gebeurt via een transparante wandelgang rond een opengemaakte binnenkoer. Centraal staat een monumentale, metalen Jacobs ladder gemaakt door Mathias Claerhout.

Het nieuwe kantoor overbrugt het niveauverschil met de tuin door een gelijkvloerse verdieping waar vier kantoren en

een archiefruimte zijn ingericht. Het kantoor van de bisschop sluit aan als een piano nobile op het niveau van het 'paleis' en bevat onder het dak een bibliotheekgalerij.

Op de OMD kunnen de bezoekers een rondgang maken vanaf de inkomhal, het grote ontvangstsalon, het kleinere salon en via de verbindingsgang met spreekkamers naar het trappenhuis en tenslotte via de nieuwe wandelgang naar de tuin.

De voorgevels van het paleis zijn in rode baksteen opgetrokken en de vensters zijn beklemtoond door natuurstenen driehoekige of rondboogvormige frontons, negblokkenomlijstingen en een horizontale gevelbeëindiging. De inkomhal is een grote rechthoekige ruimte met een opvallende marmeren vloer in witte en zwarte tegels die geaccentueerd wordt door een centraal stermotief. Die vloer is in 1939 vernieuwd, naar bestaand model. Het gepleisterde plafond is opgeluisterd met een groot in bladgoud verguld rozet in empirestijl. Enkele waardevolle schilderijen verfraaien de ruimte: een 'Drievuldigheidstriptiek' (16de eeuw), een 'Aanbidding door de herders' (16de eeuw), een 'Franciscus van Assisi' (18de eeuw), een 'Heilige Dominicus' (15de eeuw) en een 'Piëta' (19de eeuw).

Links van de inkomhal situeert zich het grote ontvangstsalon met een kunsthistorisch boeiende mix van decoratieve elementen. De aandacht gaat uit naar het opvallende behang en het voltapijt, dat nieuw werd gekopieerd naar de bestaande modellen. Dit laatromantische decorum staat in fel contrast met de empire schouw met spiegel en de zware zuilen met Corinthische kapitelen en de

empirefries met griffioenen, die wellicht dateren uit 1834-1836 toen het gebouw werd ingericht als residentie. Of zijn ze van een recentere datum? Ook het zware cassettenplafond is erg uitzonderlijk. In deze ruimte zijn portretten van de bisschoppen te bewonderen. Speciaal voor de OMD wordt de tafel gedekt. Nog een tweede, kleiner salon met empiredecoratie is bereikbaar via deze inkom.

Via de gang rechts, waar men ook een blik kan werpen op de verschillende spreekkamers en de nieuwe aanbouw, komt men in het trappenhuis. De fenomenale eiken slingertrap in Lodewijk XIVde- stijl is de meest monumentale trap uit de 18de eeuw die in

Brugge bewaard is. De trap reikt over twee verdiepingen en leunt tegen de achterwand en beide overlopen aan. De leuning'wanden' zijn aan de buitenzijde recht, die aan de binnenzijde vormen een halve cirkel, waardoor iedere trede een andere vorm kreeg. Een huzarenstuk, dat we graag toeschrijven aan de veelzijdige kunstenaar Hendrik Pulinx (1698-1781) die meermaals in opdracht van bisschop Van Susteren werkt. Het plafond van het trappenhuis is versierd met diens wapenschild met stucwerk in een Lodewijk XVde -stijl.

Het bezoek vervolgt via de verrassende nieuwe aanbouw, die naast het kantoor van de bisschop (niet te bezoeken maar zichtbaar vanuit de tuin), nog vier kleinere kantoren en een archiefruimte omvat.

Vanuit de tuin kunnen prachtige uitzichten op de kathedraal worden ontdekt. Het bisschoppelijk Archief is sinds 1991 ingericht in de gerenoveerde, voormalige stallingen.

Het bisschopshuis is beschermd als monument bij K.B. van 9 juli 1974.

Ganzenplein 5-6, de kloosterwoning

Open op

zaterdag 8 september van 14.00u tot 18.00u

zondag 9 september van 10.00u tot 12.30u

en van 13.30u tot 18.00u

In 1914 ontwerpt architect **Huib Hoste (1881-1957)** in opdracht van arrondissements-commissaris Jean-Baptiste Coppieters 't Wallant dit kleine klooster voor de zusters annuntiaten die zorgen voor het aanpalende wijkschooltje aan de Predikherenrei. Dit gebouw van Huib Hoste is in een verborgen hoekje van Brugge gesitueerd. Tot 1956 wonen en leven hier een vijftal zusters. De overste is schoolhoofd, de andere zusters zijn onderwijzeressen. Het klooster is sinds 2000 omgevormd tot woon-en werkplaats van een jong, groot gezin. Een boeiend bezoek op een plaats met geschiedenis.

Het Ganzenpleintje (of zoals het in de 19de eeuw wordt genoemd de Ganzenhoek) is een verrassend stukje Brugge. Op het stadsplan van Marcus Gerards (1562) zijn op die plaats grote en kleine huizen met ruime tuinen te zien. Sommige zijn eigendom van het Predikherenklooster, dat zich aan de nabijgelegen straat bevindt. Het gebouw op de plaats van de huidige nummers 6 en 7 (dat toen ook uit twee panden bestond) komt voor het eind van de 16de eeuw in het bezit van de dis van de Onze-Lieve-Vrouwekerk die het aan een privé-persoon verkoopt. Tussen 1599 en 1742 zijn de opeenvolgende eigenaars bij naam bekend. We sommen ze even op: Guillaume Vande Weghe, Charles Breydel, Jan

Bardoul, Richard Codde en Bardoul's weduwe. Ze verkopen in 1622 het toen al opgesplitst eigendom aan Cornelis vander Plancke en Matheus Le Merchier. Matheus Le Merchier en zijn vrouw verkopen hun eigendom (op de plaats van nr. 6) aan Michiel de Clercq en dit komt tussen 1645 en 1712 in handen van de familie Adriaan De Coninck, later van Pieter de Smet en zijn vrouw, in 1713 aan Pieter de Somer en in 1719 aan Jan Diericx en Pieter Maes.

Op 9 juli 1742 echter komt Ganzenplein 6 in het bezit van Jonkheer Jean François de Grass, heer van Bouchoute en schepen van Brugge. Zijn vader, Roeland de Grass burgemeester van Brugge, had vroeger (datum is ons onbekend) Ganzenplein 5 aangekocht waarvan enkel Jan Huussebout in 1579, Anthonius Beuvet in 1580 en Jacob Yman in 1602 als eigenaars bekend zijn. Ganzenplein 5 staat als 'heester' omschreven en was via een grote poort op het Ganzenpleintje toegankelijk (*een heester met een grote poort voorhoefende in een straetken met een eynde*). Jean-François de Grass zal Ganzenplein 5 en 6 omvormen tot '*maison de plaisance*' met grote tuin. In dit toen nog zeer groene deel van de binnenstad zijn dus 'buitenhuizen' gebouwd, wat verrassend is (ook Witte Leertouwersstraat 17, daar niet zo ver vandaan, is zo' n buitenhuisje in de stad, zie OMD-brochure 2002). Door het graven van de Coupure in 1751-1753 heeft de Grass problemen. Hij moet procederen omdat de aarde, die door het graven van het sas aan de Hooistraat tijdelijk op zijn eigendom werd gestort, in oktober 1753 nog steeds niet verwijderd is en de scheidingsmuur tussen zijn tuin en de gewezen boomgaard van het

predikherenklooster nog steeds niet zijn volle eigendom is, ofschoon dat is overeengekomen. Het '*maison de plaisance*' komt in het bezit van Jean François' zoon Pierre Alphonse. Twee jaar na diens dood, op 31 maart 1786, wordt op vraag van de Stadsmagistraat '*un jardin et maison de plaisance sur le rivage de la coupure vis-à-vis du sas*' openbaar verkocht aan Baron François de Marenzi (1725-1807), schepen van het Vrije, voor ruim 229 ponden. De weduwe de Grass ontvangt dit geld voor haar kinderen. Het lusthuis was vanaf 1782 verhuurd aan Charles vander Beken voor twaalf ponden groten per jaar.

Van Pierre Alphonse de Grass, die op 24 oktober 1784 sterft, zijn twee rekeningen

bewaard die ons een blik gunnen op zijn laatste levensdagen. Zijn bezittingen en schulden worden geregeld door zijn gewezen zaakvoerder Pierre Gilliodts, die later met zijn weduwe trouwt. Charlotte Thérèse Cunegonde, gravin van Saint-Genois, uit Doornik (dochter van Graaf Nicolas de Saint-Genois, kamerheer van de keizerlijke familie) leeft gescheiden van De Grass van wie ze twee dochters heeft: Charlotte en Marie-Thérèse. Ze krijgt na zij dood de helft van zijn bezittingen '*par contrat de mariage en qualité de mère aiant la garde de noble des enfants qu' elle a eu du dit son mari défunt*'.

Alphonse bezit veel lenen, land en hofsteden rond Brugge en in Lampernisse, Eernegem en Meetkerke. Contant geld wordt niet in het sterfhuys gevonden. In zijn testament vraagt hij of zijn neef een genealogie van de familie de Grass wil opmaken. Hij bezit een collectie boeken, waaronder een atlas van De Bleau uit 1662 en heeft schulden in een boekhandel in Parijs. Naast culturele interesses drinkt hij blijkbaar graag een glas wijn en bier, en enkele leveranciers moeten nog betaald worden. Hij was zwaar ziek vlak voor zijn dood want er moeten veel rekeningen met chirurgen, dokters en apothekers vereffend worden. Vermeldenswaard is ook een levering van '*douze bouteilles eau de spaa*' die als geneesmiddel waren voorgeschreven en ook nog moeten betaald worden.

Alphonse is lid van de Confrérie van Sint-Sebastiaan en van de Confrérie van Sint-Jozef verbonden aan de kerk van de ongeschoeide karmelieten. Na zijn mislukte huwelijk woont hij in het huis van de familie de Potter aan Dijver 10-11, maar sterft in het huis van weduwe Vander Donck. Er wordt voor hem een rouwkapel opgebouwd door mevrouw Riethage, die een decoratiewinkel had op de

Burg. De locatie van dit huis is ons niet bekend.

De 19de eeuw

Ganzenplein 5 is rond 1830 eigendom van John Sturt en in 1862 van Eduard de Croeser de Berges, die er een zondagschool laat bouwen. De percelen worden opgesplitst in een school, klooster en tuin. Ook Ganzenplein 6 wordt geïntegreerd (hoewel dit een tijdje een ander eigendomsverloop had). Achter het huis nr. 6 is immers in 1841 een fortje gebouwd dat uit tien piepkleine huisjes bestond. Opdrachtgevers waren mogelijk de zusters Coleta en Francesca Piesens, die het complex doorverkopen. De leefomstandigheden in dit fortje zijn miserabel. Wellicht in 1867 kan Alfred de Man-van Caloen het voorhuis Ganzenplein 6 met het fortje aankopen, vandaar soms ook de naam fortje 'De Man'. Het wordt samengevoegd met Ganzenplein 5 en door de zusters gebruikt. Het beluik zelf is pas na W.O. II gesloopt en, de zo onstane open ruimte, bij de speelplaats geïntegreerd.

In de tien huisjes wonen tussen 1841 en 1866 dagloners vooral wevers, schoenmakers, kantwerksters en mestrappers. Het moet er vreselijk zijn geweest. Verschillende bewoners geraken in de gevangenis. Mestraper Jacob Vrielinck wordt tussen 1850-1867 zeven maal veroordeeld. Drie maal voor oplichting en eenmaal voor diefstal. Wever Charles Cawat is in 1854 veroordeeld tot drie maanden cel wegens diefstal. Wever Louis Quicke wordt veroordeeld tot negen jaar en in 1866 krijgt dagloner Louis Vandebroele straf voor nachtlawaai...

**Franciscus Van Quickelborné, een
mensenredder uit het fortje De Man ook
genaamd het Ganzenkoertje**

Bernard Schotte

Van 1841 tot 1843 woont in huisje nr 3 van het fort Ganzenkoertje werkmans Franciscus van Quickelborné (° 23 oktober 1801) samen met zijn echtgenote Coletta De Rantere (° 15 juli 1790). Ze zijn op 20 november 1833 getrouwd.

Voor de 43-jarige Coletta De Rantere was het haar tweede huwelijk. Haar eerste man is op 16 juni 1832 overleden. Franciscus Van Quickelborné is ketser van beroep en ment de paarden van trekschuiten of barges. Coletta verdient haar brood als kantwerkster. Ze behoren tot de verpauperde arbeidersklasse die in één van de zestig fortjes of arbeidersbeluiken in Brugge wonen. Twee broers van Franciscus zijn eveneens ketser. Zijn vader, ook Franciscus, werkt als knecht in brouwerijen.

Vader Franciscus Van Quickelborné (1775-1854) is een bekende figuur in Brugge. Hij ontpopt zich tijdens zijn leven als een mensenredder die zo'n 26 Bruggelingen van de verdrinkingsdood redt. Hij krijgt daarvoor verschillende medailles en wordt in 1828 opgenomen in de 'Orde van de Nederlandschen Leeuw', in het toenmalige Koninkrijk der Nederlanden de hoogst mogelijke onderscheiding die iemand kon krijgen. Voor een ongeschoolde en ongeletterde werkman die zijn leven doorbracht in beluiken zal het een nog grotere eer zijn geweest. Aan de eretitel is een jaarlijks pensioen van ruim 423 frank verbonden, wat ongeveer overeenkwam met de jaarwedde van een gewone werkman. De opname van Franciscus van Quickelborné in deze orde gaat gepaard met een grote plechtigheid op het stadhuis. De gouverneur van West-Vlaanderen, het voltallige schepencollege en hoge ambtenaren zijn aanwezig. De opkomst is zo groot dat velen het feest niet kunnen bijwonen. De mensenredder wordt in de bloementjes gezet met een huldegedicht, redevoeringen, beiaardmuziek en een banket.

Zijn tientallen reddingen worden in geuren en kleuren verteld en toehoorders laten hun tranen de vrije loop. Franciscus Van Quickelborné is een ijzersterke zwemmer die niet aarzelt om op ijskoude dagen in het water te springen of op plaatsen met sterke stromingen drenkelingen te

redden. Soms redt hij zelfs twee mensen in een keer en in 1817 kan hij aan de Sasput twee kleine kinderen uit een gezonken schip halen.

Zijn moedig gedrag inspireert blijkbaar zijn zonen want drie van hen redden elk ook een kind van de verdrinkingsdood waarvoor ook zij worden beloond met een zilveren medaille of gratificatie. Zo ook Franciscus Van Quickelborné junior die in de periode 1841-1843 op het Ganzenplein woont. In 1843 redt hij de zesjarige Adolph Gassesmedt die door het ijs was gezakt. Hij is al 42 jaar oud en woont toen langs de Potterierei. Nadat hij in 1843 met zijn vrouw uit het fort Ganzenkoertje verhuist, blijft hij tot aan zijn dood aan de Potterierei wonen. Franciscus Van Quickelborné (junior) overlijdt op 6 september 1848 in zijn woning, op amper 47-jarige leeftijd. Zijn vrouw Coletta De Rantere wordt 82 jaar oud en overlijdt op 15 oktober 1872. Het echtpaar bleef kinderloos.

Het schooltje

In 1862 wordt in opdracht van Eduard de Croeser een armenschooltje gebouwd, dat vandaag nog gedeeltelijk bestaat en zich achter Ganzeplein 5-6 bevindt. Het 19de-eeuwse gebouw, gehalveerd met de bouw van het parochiale centrum ten Hoye, fungeert vandaag o.a. als Centrum voor Leerlingen Begeleiding (Blink). In 1914 wordt voor de zusters die de wijschool beheren, een kloostertje gebouwd naar het ontwerp van H. Hoste, in een Brugs geïnspireerde stijl.

Huib Hoste (Brugge 1881- Hove 1957) is opgeleid aan de Brugse Academie, werkt als tekenaar bij stadsarchitect Charles De Wulf en volgt als vrije leerling de lessen van prof. Louis Cloquet in Gent. Hij zal er ook gaan werken. De Brugse Sint-Jozefskliniek uit 1910 (zie brochure OMD 2006) is duidelijk beïnvloed door Cloquet's visie op de neogotiek. Hoste vestigt zich tijdens

W.O. I in Nederland en wordt sterk beïnvloed door 'De Stijl'-beweging en de modernistische school. Hij is een voorvechter van de functionele en modernistische architectuur. Na W.O. I zal hij in België zijn visie via enkele markante realisaties ingang doen vinden. Hij publiceert heel wat artikels in tijdschriften. Zijn modernistische oeuvre in Brugge wordt binnenkort als monument beschermd.

Vandaag

Het voormalige klooster met zijn karakteristieke bakstenen voorgevel, met het voorliggende tuintje dat is afgesloten met een ijzeren hek, is sinds 1999 een woning. Structureel is weinig gewijzigd aan de oorspronkelijke indeling van het pand. De gevel, met twee- en drielichten in de tuit- en lijstgevel, vertoont kenmerken van de Brugse architectuur. Hoste is hier duidelijk nog niet beïnvloed door het modernisme. Het buurpand Ganzenplein 6 heeft nog een 16de-eeuwse kern en dat is ook zichtbaar in het metselwerk van de voorgevel, die oorspronkelijk met een trapgevel was afgewerkt en eveneens aan het bewaard gebleven balkwerk in het interieur. Mogelijk maakte dit deel uit het lusthuis van de familie de Grass.

De stoffering van het interieur van het voormalige klooster is zeer eenvoudig. De huidige eigenaars hebben de karakteristieke elementen ervan maximaal behouden en geïntegreerd. Ook de 'speelkoer' en de restanten van de zondagschool zullen de bezoekers aangenaam verrassen.

Ganzenplein 5 en 6 zijn niet beschermd als monument.

Hugo Verrieststraat 10, 'a room with a view'

Open op
zondag 9 september van 13.00u tot 18.00u

In de Brugse binnenstad is er een unieke woonwijk die op heel bescheiden wijze de tuinstadbeweging volgt: het zgn. Gezellekwartier. In een tuinwijk primeert het gemeenschapsgevoel op het individuele gevoel door de aanleg van een publieke ruimte. Het gebruik van hagen voor het afschermen van de voortuinen bij de individuele huizen moet zorgen voor voldoende privacy.

Op OMD kan een van de huizen in de tuinwijk worden bezocht. Het biedt onderdak aan 'tijdelijke' bewoners en op de benedenverdieping wordt bovendien Nederlands onderwezen. 'Babel' zorgt voor privé-lessen op maat voor Franssprekenden, die er kunnen logeren om dan letterlijk in een taalbad te worden ondergedompeld. In de buurt van Gezelle moet dat lukken! Het is de professor zelf die de gasten op OMD begeleidt.

In januari 1815 wordt een groot stuk hoveniersgrond eigendom van Theodore vande Walle. In 1917 is de ganse wijk tussen Bapaumestraat-Rolweg en Peperstraat in het bezit van zijn erfgenamen Pieter Le Fevere de ten Hove-vande Walle. Met Pieter Le Fevere knoopt het stadsbestuur onderhandelingen aan, om dit grote terrein (met onder meer het geboortehuis van G. Gezelle), aan te kopen voor de aanleg van het Gezellekwartier. De koop wordt op 8 januari 1925 gesloten.

In 1926 wordt een plan voor de nieuwe wijk opgemaakt door landmeter L. Van Tuyckom. Waar nu het speelplein van de Gezellewarande is, wordt een gedenkteken voor Guido Gezelle gepland. Privé-personen kopen percelen aan voor het bouwen van riante maar bescheiden woningen in de sfeer van de tuinwijkgedachte. De neo-Brugse stijl geniet de voorkeur. De aanleg van de straten gebeurt in 1929

Postontvanger René Mestdagh (1890-1962) doet een bod op een stuk grond. Samen met o.m. zijn zus Gabriëlle Mestdagh en Julien Verbeke dienen zij op 12 maart 1929 een ontwerp in voor het bouwen van vier woningen aan de latere Hugo Verrieststraat. Het plan wordt opgemaakt door Brugse architect H. Cornille, die ook op Christus-Koning en Sint-Kruis woningen ontwerpt. De voorgevels van de huizen worden niet allemaal volgens het ontwerp uitgevoerd. Zo wordt de voorgevel van Hugo Verrieststraat 10 anders uitgevoerd. Het grondplan is eenvoudig, met op de benedenverdieping een salon, eetplaats en gang, waarin de steektrap naar de verdieping leidt en met achteraan een keuken, washuis, toilet en kolenkot. Op de verdieping zijn twee grote en een kleine slaapkamer voorzien. Bij ieder huis hoort een grote tuin. In de verkoopakte door de Stad wordt gesteld: *op elk perceel mag niet meer dan eene woning met afhankelijkheden gebouwd worden en de gebouwen moeten op minstens vijf meter afstand van alle scheidingslijnen afblijven...de kopers zijn verplicht een kunstig uitzicht te geven aan de gevels van de gebouwen die zij op de gekochten grond zullen oprichten en de tekening daarvan door het Schepencollege te laten goedkeuren.*

Bouwheer René Mestdagh is getrouwd met Marie Van Sassenbrouck en had een dochter Marie-Louise. Op 15 juni 1943 verhuist hij naar Heist- op- den- berg, mogelijk om beroepsredenen. Hij sterft in Brugge in 1962.

Het huis wordt nadien eigendom van de Brugse gevangenis- almoezenier Antoon Roels.

De huidige eigenares, die de buurwoning Hugo Verriestraat 12 bewoont, vormde eind 2001 het voormalige huis Mestdagh om tot

gastenkamers en taalschool. Op OMD kunnen de gastenkamers worden bezocht en ontdekt men bovendien waarom Hugo Verrieststraat 10 zijn huidige naam kreeg.

Een monument voor Gezelle

Op 31 maart 1928 beslist de Gemeenteraad om een monument voor Gezelle op te richten in het midden van een nieuw ontworpen plein in het Gezellekwartier, dicht bij het geboortehuis van de dichter. Juist in 1930 zou immers de 100-jarige geboorte van Gezelle worden herdacht. Het is het begin van een heel wat voorstellen, discussies en ruzies. Misschien eigen aan het oprichten van monumenten. Uiteindelijk komt er een bronzen standbeeld van Guido Gezelle van de hand van Jules Lagae op het huidige Gezelleplein, aan de Onze-Lieve-Vrouwekerk. Hier aan de Gezellewarande is door niemand minder dan de veelzijdige architect Henry Van de Velde (1863-1957) (de ontwerper van de Gentse Boekentoren en het Hoger Instituut voor Kunstgeschiedenis), een ontwerp ingediend. Nadat zijn aanlegplan is goedgekeurd ontstaan discussies over de inzendingen van de beeldontwerpen door kunstenaars Jules Lagae (1862-1931) en Oscar Jespers (1887-1970). Het grootse ontwerp van Van de Velde voorziet een tuinaanleg met terrassen, trappen, ommuurde perken, een waterspiegel, een 'priesterhoveke in kruisvorm', een steen met een bas-relief met de voorstelling van een leeuw en centraal een standbeeld van Gezelle in zwarte graniet van 6 meter hoog. Van de Velde trekt zich als ontwerper terug toen de voorkeur gaat naar beeldhouwer Jules Lagae, een keuze die volgens de architect onverenigbaar is met zijn eigen werk. Een gemiste kans voor Brugge?

Hugo Verrieststraat 10 is niet beschermd als monument.

Kuipersstraat 21, het Provinciecommando (het voormalige huis dr. Alfred Devaux)

Open op zaterdag 8 september van 14.00u tot 18.00u
zondag 9 september van 10.00u tot 18.00u

Het prachtige pand Kuipersstraat 21 wordt tussen 1859 en 1861 gebouwd naar het ontwerp van architect Isidoor Alleweireldt (1824-1892) (zie nr. 1 van deze brochure) en dit ook op naam van aannemer Louis De Vestel- De Lille. In 1862 is het pand in het bezit van de Brugse dokter Alfred Devaux, schoonbroer van de architect. Isidoor trouwt in 1860 met de zestien jaar jongere Marie, dochter van de provinciaal griffier Charles Devaux en zus van Alfred. Het gezin Alleweireldt krijgt zes kinderen en verhuist om professionele redenen in 1869 naar Brussel. Bouwheer Alfred Devaux zal in 1880 naar Brussel verhuizen.

Voorgeschiedenis

Tot in 1859 stonden op de plaats van dit neoclassicistische pand twee aparte gebouwen, in het bezit van tabaksfabrikant Franciscus Vander Elst. Uit de plannen blijkt dat er zich rechts een gotische tuitgevel bevond van twee verdiepingen hoog en vier traveeën breed. De voorgevel werd gekenmerkt door rechthoekige vensters gevat in een rondboognis met natuurstenen verdelingen. De zoldervensters waren versierd met maaswerk in de vorm van een drielob. Links bevond zich een eenvoudig huisje van één verdieping hoog met een dakkapel met voluutvormige bekroning. De ontlastingsbogen van de vensters op de eerste verdieping waren versierd met een dierenkopje, evenals de rondboognis van het venster van de dakkapel. De panden werden eind 18de eeuw gebruikt als herberg en pakhuis. Ze zijn beide gesloopt.

In 1859 ontwerpt Isidoor Alleweireldt het drie bouwlagen hoge en vijf traveeën brede pand, een breedhuis met witbepleisterde lijstgevel. Het poortrisaliet links bepaalt mee het uitzicht van deze gevel, die bovendien op de benedenverdieping met imitatiebanden is versierd. De vensters hebben geprofileerde omlijstingen met oren. Op de eerste verdieping worden ze versierd met een balusterleuning. De gevel is afgewerkt met een kroonlijst, die steunt op terracotta *modillons*.

Het interieur van dit monumentale pand is goed geconserveerd. De oorspronkelijke planaanleg is ongewijzigd. De koetsendoorrit geeft aansluitend toegang tot de vestibule en de monumentale trap. Er is duidelijk gestreefd naar een groot ruimtelijk effect. De marmeren schouwen, gepleisterde plafonds, en houten

deuren (met een voor Alleweireldt zeer specifieke afwerking) in de verschillende salons (nu omgevormd tot burelen en vergaderruimtes) en de vestibule zijn authentiek. Het pand is bovendien fraai gestoffeerd met schilderijen en beeldhouwwerken met voorstellingen van de Belgische vorsten.

Alfred Devaux

Dr. Alfred Devaux (° Brugge 1 maart 1834) is de eerste bewoner van Kuipersstraat 21. Hij is er in de Bevolkingregisters ingeschreven op 24 februari 1862. Zijn vrouw Elisa Vandamme (° Brugge 18 augustus 1836) neemt er op 17 mei haar intrek, drie dagen na de geboorte van hun dochter Marguerite.

Het gezin betaalt een inwonende dienstmeid Silvia Celestina Caveele. Alfred's zus Adelaïde woont kort nadien ook bij het gezin en dit tot aan haar huwelijk in 1867 met Pierre Symon. Eind 1880 verhuist de familie Devaux naar Brussel. In het Bevolkingsregister zit een handgeschreven briefje van Devaux, gedateerd 4 november 1880 en gericht aan het College van Burgemeester en Schepenen met volgende tekst: *Soussigné Alfred Devaux, docteur en médecine, chirurgie et accouchement domicilié à Bruges, déclare pour les présentes vouloir maintenir son domicile à Bruges, sa ville natale Rue Marché au Fil 9 et 17, quoique transférant sa résidence à Bruxelles Avenue Louise 166.*

Dr. Alfred Devaux (gegevens verzameld in het OCMW-Archief van Brugge)

Alfred Devaux solliciteert op 3 augustus 1861 voor het eerst naar de functie van adjunct-chirurg in het Sint-Janshospitaal. Hij wordt niet aangenomen. Uit zijn sollicitatiebrief blijkt dat hij in 1859 in Gent zijn doktersdiploma met onderscheiding had behaald. Hij is dokter in de genees- en heelkunde en gynaecoloog en heeft stage gelopen in het Gentse Bijlokehospitaal bij Prof. Van Cutsem. Nadien werkt hij in ziekenhuizen in Parijs en Londen. Sinds januari 1860 is hij in Brugge waar hij zich als privé-arts vestigt. In 1864 krijgt hij een aanstelling als arts van het 'Bureel voor Weldadigheid' (*Bureau de Bienfaisances*) (de voorlooper van het huidige OCMW) te Brugge met een jaarloon van 500 frank. In 1867 solliciteert hij voor de tweede maal voor de functie van adjunct-chirurg in het Sint-Janshospitaal. Opnieuw wordt hij niet aangenomen. In 1869 probeert hij het voor de derde keer. Ditmaal met meer geluk want hij weet dat er nood is aan dokters: *apprenant qu'un certain nombre de soldats étrangers blessés sont arrivés à Bruges pour être soignés à L'Hôpital Saint-Jean, je viens me mettre à la disposition de la Commission....* Op 20 oktober 1870 volgt zijn aanstelling in het Sint-Janshospitaal en van de zgn. '*petits hospices*' (de godshuizen, alsook Potterie, Sint-Niklaas, Bogardenschool). Hij werkt er tien jaar maar vraagt in juli 1880 zes weken verlof om redenen die ons onbekend zijn. Dit wordt hem toegestaan. Eén maand later richt hij een ontslagbrief aan het stadsbestuur. Hij bedankt voor de uitstekende relatie met de administratie. Zijn ontslag wordt aanvaard in december 1880, nadat een passende vervanger in de persoon van dr. Eugène Van Steenkiste is gevonden. De stad bedankt hem bovendien voor

les services que vous avez rendu aux pauvres de Bruges pendant les 10 années que vous avez appartenu au corps médical des hospices. Vanaf dan is hij werkzaam in Brussel en geraken we zijn spoor bijster. Tussen 1870 en 1880 is hij actief lid van de Maatschappij voor Genees- en Heelkunde in Brugge en de Commissie Geneeskunde van de Provincie West-Vlaanderen. Leden van de Maatschappij voor Genees- en Heelkunde *geven aan de behoeftigen kosteloos en raed de eerste dinsdag van elke maand 's avonds om 5 ure, in eene der zalen van het stadhuis.* De 'werkzaamheden' van de Commissie Geneeskunde van de Provincie *bestaen in het onderzoek en de beoordeeling van degenen die zich tot het ambt van vroedvrouw, tand- of oogmeester in dezelfde provincie bestemmen; in het toezicht binnen de zelve, op de goede uitoefening der geneeskundige wetenschappen en op hetgene de gezondheid der ingezetenen in het algemeen aangaat; in waakzaam te zijn bij het ontstaan van besmettelijke volks-ziekten in de Provincie.*

De functie 'chirurg' in het Sint-Jans hospitaal

Uit het 19e eeuwse reglement van het ziekenhuis blijkt dat het hospitaal twee artsen, twee chirurgen, vier adjuncten en één apotheker in dienst moet hebben. De benoeming was voor ieder van deze personen voor zes jaar maar kon om de drie jaar voor de helft verlengd worden. Bij hun aanstelling moeten ze minstens vijf jaar praktijkervaring hebben. De chirurgen moeten in de zomer om 8u hun patiënten bezoeken. In de winter gebeurt dit – net als op zon- en feestdagen – om 8u30. In hun functie worden de dokters bijgestaan door verplegers en verpleegsters.

Alphonse Meynne en later de overheid

In 1881 wordt Kuipersstraat 21 aangekocht door advocaat Alphonse Meynne (1839- 1915) en zijn Parijse vrouw Antoinette Marie Peythieu met wie hij op 25 juli 1874 in Oostende was getrouwd. Hij zal na haar dood hertrouwen met Eugenie Cosyn.

Alphonse Meynne is advocaat, stafhouder van de Brugse balie, gemeenteraadslid van Brugge en zeer actief in de liberale beweging. In 1866 is hij lid van de links-liberale vereniging 'Les Amis du Progrès', die een volksbibliotheek opricht en lezingen organiseert. 'Les Amis du Progrès' bestaan tot in 1888 met een bibliotheek die ruim 7000 werken bevat en zeer succesvol maar controversieel is. De Vrienden zijn lid van het Willemsfonds. Hun doelstelling is *l'émancipation morale et intellectuelle des classes ouvrières*. De opening van die Volksbibliotheek heeft tot scherpe polemieken en scheldpartijen geleid in de katholieke dagbladen die maar liefst tot in 1875 aanslepen. Alphonse blijft een zeer actief bestuurslid tot 1874. Alphonse Meynne is ook lid van de vrijmetselaarsloge 'La Flandre' en is voorzitter en stichtend lid van de Brugse afdeling van het Willemsfonds

Alphonse Meynne sterft op 8 juni 1915 in het huis Kuipersstraat 21 en wordt begraven met een burgerlijke plechtigheid.

Eugenie zal in 1920 het huis verkopen aan het 'Rijk' voor 100.000 frank. Tijdens W.O. I, in juli 1918, vraagt weduwe Meynne een bouwtoelating voor een *kleine kaaimuur in steen voor de 2 keldervensters, nevens de ingangspoort ten einde te vermijden, bij ontploffing van voorwerpen van alle aard, geworpen door vliegers, de stukken in de kelder vliegen en ongelukken veroorzaken...tot*

steun haren vraag denkt zij te mogen doen opmerken dat zij in hare kelder, gezamentlijk met de meiden des huis, woont en slaapt. Ook de officieren en ordonnancen bij haar ingekwartiert slapen in den kelder.

Met de aankoop van het huis had de overheid de bedoeling om er een officierenmess van het Brugs granizoen in onder te brengen en het wordt tot in 1940 daarvoor gebruikt. Tijdens W.O. II is de Brugse afdeling van de Gestapo hier gevestigd. Pas nadien is het pand omgevormd tot Provincie- en Plaatscommando. Er woont aanvankelijk een huisbewaarder (korporaal Valère Delobel, zijn vrouw en zoon en van 1950 tot 1963 korporaal Maurice Lestienne). Tussen 1963 en 1970 is het pand bewoond door respectieve Provinciecommandanten kolonel Quittelier en kolonel Speytebroodt (de laatste bewoner). Sindsdien is het als kantoren voor de staf van het Provinciecommando ingericht. De huidige Provinciecommandant is Kapitein-ter-Zee, Jan De Vos.

Kuipersstraat 21 is beschermd als monument bij M.B. van 4 oktober 1996.

Kruisvest 11, de Rio Claro

Uitsluitend op reservatie op OMD-lijn
050/47.23.24. Inschrijving mogelijk tot 7
september bij Dienst voor Monumentenzorg

Wonen gebeurt ook op boten. In België is deze woonvorm lang niet zo populair als in Nederland. In Brugge is de ligging van woonboten sterk gereguleerd. In het Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan is een beheersplan voorgesteld. De Stad Brugge en de Afdeling Waterwegen Kust hebben het gebruik van het watervlak rond de binnenstad van Brugge vastgelegd. Een optieplan, goedgekeurd door het College van Burgemeester en Schepenen op 16 maart 2003, bepaalt op welke plaats en onder welke voorwaarden verschillende scheepstypes kunnen aanmeren. Woonboten bewoond door oud-schippers mogen aanmeren op de Kolenkaai en op een gedeelte van de Kruisvest. Voor woonboten die niet door oud-schippers zijn bewoond, opteert de stad voor een uitdoofbeleid. Kortverblijf voor toeristische bootjes is mogelijk aan de Houtkaai, de Kolenkaai en een gedeelte van het Kanaaleiland. Deze alternatieve woonvorm blijft in Brugge voorlopig beperkt tot twintig boten. Een vijftiental boten ligt ten noordwesten van de binnenstad, aan de Kolenkaai. Ter hoogte van de Kruisvest liggen (maximaal) vijf woonboten, waaronder het reuzenschip de Rio Claro. De Rio Claro kreeg in 2005 als huisnummer Kruisvest 11 toegewezen.

De stalen Rio Claro (dit is niet de oorspronkelijke naam van het schip) dateert uit 1889 en is op een scheepswerf in Rotterdam gebouwd in opdracht van een Duitse reder. Het is een voormalig sleepschip

of een zgn. Rijnaak, en nu bijzonder zeldzaam in zijn soort. Volgens het Havenmuseum Rotterdam zouden er slechts vijf in West-Europa van dit type en die ouderdom bewaard zijn. Het binnenschip werd oorspronkelijk getrokken door een sleepboot (zo'n kleine sleepboot kan gemakkelijk tien grote schepen trekken). Het had twee zeilmasten die alleen werden gebruikt als het schip de rivier afvoer.

De Rio Claro is 9m80 breed en maar liefst 77m lang en kon 1122 ton vervoeren. Het schip is aanvankelijk gebruikt op de Boven-Rijn tussen Keulen en Basel, en werd steeds getrokken. Het schip was ingedeeld in elf ruimtes en er was woongelegenheden voor de schippersfamilie en voor de bemanning, die uit twee matrozen en een lichtmatroos bestond.

In 1940 ligt de Rijnaak voor anker in Antwerpen en wordt eerst door het Belgische leger en kort nadien door het Duitse leger in beslag genomen. De Duitsers herschilderen het en gebruiken het als marineschip met op de boeg 'Kriegsmarine' geschilderd. Na de oorlog wordt het schip onder sekwestering geplaatst en nadien als vergoeding voor oorlogsschade aan de familie van Jozef en Francine Verschelde doorgegeven. Zij vervoeren kolen van de Kempen naar Brussel en dopen het schip Jofra. Zij laten in de jaren zestig de oorspronkelijke 'houten woonst' vervangen door een stalen woonst op een scheepswerf in Ruppelmonde. In 1963 wordt de Rijnaak aangekocht door de familie Adams (met dank aan de familie Adams voor alle gegevens en de foto van de eerste Rio Claro hier afgedrukt). René Adams laat in Gent bij de firma Ketels twee 'Cummins'-dieselmotoren inbouwen en mevrouw Adams herdoopt de Jofra in 'Rio Claro', naar hun

vroeger schip. Het woongedeelte is toen verbouwd en uitgebreid. Het schip raakt in 1987 in Aalter bij het lossen beschadigd en de verzekering wil de herstelling niet uitbetalen omdat het schip te oud is. Dit betekent het einde van de beroepsvaart en de familie Adams koopt als broodwinning een spits 'de Westhoek' maar houdt de Rio Claro als woonst. De originele houten luiken zijn in de jaren 1980 vervangen.

De verbouwing van dit historische sleepschip tot een 'echte woonboot' dateert uit 1996.

Een verrassende ontdekking van deze alternatieve woonvorm in Brugge in een historisch schip!

Mariastraat 36 A, Bruggemuseum-Archeologie

Open

zaterdag 8 september van 13.30u tot 17.00u

zondag 9 september van 09.30u tot 12.30u en
van 13.30u tot 17.00u

Speciale tentoonstelling voor OMD 2007 in de
Rotonde: **'Wonen: een grondig onderzoek'**

In 2004 heropende het archeologische museum met een vernieuwde opstelling van de benedenverdieping. Sinds 31 maart 2007 kunnen de bezoekers een volledig heringerichte bovenverdieping ontdekken.

Het is een zeer gezinsvriendelijk, interactief museum, waar voorwerpen mogen worden aangeraakt. Als bezoeker stap je binnen in het Brugge van de late middeleeuwen. Je ziet, voelt en ruikt hoe de Bruggelingen woonden, werkten en aten, hoe ze gekleed waren, en hoe ze begraven zijn. Heden en verleden komen op verrassende en confronterende wijze samen.

Boeiend is de kennismaking met het toenmalige waterwegennet, dat mee de woonkwaliteit van de Brugse huizen bepaalde en de ontdekking van vondsten uit beerputten. Als bezoeker loopt je er onder en boven! De openstelling van Bruggemuseum-Archeologie kadert perfect in het thema van de Open Monumentendag omdat het 'Wonen' hier zo veel aandacht krijgt.

Jonge bezoekers zijn hier op OMD bijzonder hartelijk welkom.

Moerstraat 23, hotel Karel de Stoute (of Hotel Charolais)

Open op

zaterdag 8 september van 14.00u tot 18.00u

zondag 9 september van 14.00u tot 18.00u

Een hoge bepleisterde lijstgevel uit 1849, verbergt twee diephuizen en een traptoren, die ooit deel uitmaakten van het *Hotel Vert* of *Hotel Charolais*.

Charolais, een historisch graafschap in Bourgogne tussen Autun en Mâcon, is op het eind van de 14de eeuw door Filips de Goede bij zijn graafschap gevoegd. Karel de Stoute krijgt bij zijn geboorte de titel van graaf van Charolais.

Karel de Stoute (1433-1477) is als zoon van Filips de Goede en Isabella van Portugal in Dijon geboren. Hij huwt achtereenvolgens met Catharina van Frankrijk, met Isabella van Bourbon (met wie hij zijn dochter Maria krijgt) en met Margareta van York. In 1433 wordt hij ridder van de Orde van het Gulden Vlies. Hij sneuvelt in 1477 in een veldslag bij Nancy. Zijn stoffelijke resten zijn pas in 1553, naast die van zijn dochter, bijgezet in de Brugse Onze-Lieve-Vrouwekerk.

Zijn veelzegende wapenspreuk luidt: Je L'ay Emprins Bien en Adviegne.

Na 1443 wordt het Brugse domein van de hertogen van Bourgondië, het Prinsenhof, uitgebreid. Het grote herenhuis van Jan van Varsenare op de hoek van de Moerstraat met de Geerwijnstraat wordt aangekocht en in opdracht van hertog Filips de Goede tussen 1446 en 1449 door meester-metselaar Michiel Goetghebuer en meester-timmerman Antoine Gossin verbouwd. Een deel ervan wordt het kleine, schitterende 'paleis' met traptoren dat omwille van zijn groene decoratieve accenten bekend staat als het *Hotel Vert*, later als het *Hotel Charolais*. De gevel rechts van het pand, waarin een grote poort steekt, is afgewerkt met kantelen. Philips de Goede zou naar verluidt een voorliefde hebben gehad voor de Moerstraat en haar verrassend profiel, want

een van de vensters was afgewerkt met een vensterkorf, van waaruit men een goed uitzicht op de straat kreeg. Boven op de traptoren was een terras met zicht op de tuin van het Prinsenhof. Achter het huis bevond zich een galerij.

In 1468 worden kosten noch moeite gespaard om ter gelegenheid van het huwelijk van Karel de Stoute met Margareta van York een grandioos feest op poten te zetten. Het Prinsenhof wordt verbouwd en heringericht met de hulp van niet minder dan honderd kunstenaars. De grote schilders Hugo van der Goes en Jan Provoost zijn eveneens bij het project betrokken. Rekeningen en de beschrijvingen van de werken zijn bewaard op het Rijksarchief in Brussel. Ook het *Hotel Vert* wordt verfraaid. Karel de Stoute en Margareta van York zullen het als hun Brugse stadsresidentie gebruiken.

Maria van Bourgondië en Maximiliaan van Oostenrijk zijn de laatste hertogelijke bewoners van het Prinsenhof. Het was Maria's lievelingsresidentie. Keizer Karel zal, als hij naar Brugge komt, vaak de voorkeur geven aan het Hof van Pittem. In de 16de eeuw wordt het Prinsenhof bewoond door adellijke families die eigenlijk als huisbewaarder fungeren. Geregeld komt wel hoog bezoek logeren. Bij de Blijde Intrede van Filips II in 1549 logeert hij in het Prinsenhof.

De verkoop

Filips II heeft reeds in 1576 een deel van het domein laten verkopen. Op 5 maart 1649 worden de gebouwen van het Prinsenhofcomplex verkocht aan Rogier de Ghelder. De toegangspoort, de kapel en

enkele aansluitende constructies worden gekocht door Suzanne Bryngherst, abdis van de Engelse Franciscanessen uit Nieuwpoort die hier hun klooster willen uitbouwen.

Jan D'hondt en Heidi Deneweth zochten voor de publicatie 'Het Prinsenhof in Brugge', die in mei 2007 verscheen, hoe die verkaveling juist in zijn werk ging. Een boeiend verhaal. Rogier de Ghelder (1605-1669) kiest voor het *hotel Charolais* als eigen woning. Het huis wordt omschreven als *seker huus met een torreken* of nog in 1683 als *een huys met eene groote poorte en ghecalsijde platse(...) ghenampt Charolais*.

Van de familie de Ghelder zijn boedelbeschrijvingen bewaard die ons veel bijkomende inlichtingen bezorgen. Rogier de Ghelder is apotheker en meermaals schepen en stadsontvanger van Brugge. Hij beheert grafelijke domeinen en belegt in onroerend goed. Bij de aankoop van het Hotel Charolais kan De Ghelder er een opperleen van maken, waarvan vier achterlenen met renteopbrengst afhangen. In mei 1655 verhuurt hij het kleine paleis aan zijn oudste zoon Louis, licentiaat in de rechten en gehuwd met Adrienne Perduyn.

Louis zal na haar dood kanunnik worden van Sint-Salvatorskerk. Zijn broer Pieter, schepen en raadslid van Brugge, is proost van de Confrérie van het Heilig-Bloed.

Eigenaars na de familie De Ghelder

De eigenaars na de familie de Ghelder zijn Victor de Buck, Guillaume Terwe en Jan Charles Peellaert. Op het eind van de 18de eeuw is het bewoond door veilingmeester Charles de Tilly, zijn vrouw, drie kinderen en

een meid en in het begin van de 19de eeuw door fabrikant Jean Van Hofstade, zijn vrouw Françoise Goddyn en de meid Isabeau Van Eenoo. In 1830 is de weduwe Joseph Vandenwouwere-Beernaert eigenares.

Mevrouw Vandenwouwere verbouwt in 1849 het pand in een nieuwmodische stijl en doet de twee puntgevels omvormen tot een lijstgevel. De muur rechts is dan nog gedeeltelijk met kantelen afgewerkt en de traptoren hoger dan vandaag. Zij bewoont het huis met een *kamenierster*, *keukenmeid* en *peerdenknecht*. In 1866 zijn de Oostendse handelaar Charles Vandermeersch en zijn Brugse vrouw Marie Vanderhofstadt, de eigenaars. De familie blijft er wonen tot in 1877 maar is nog in 1925 eigenares van het gebouw. Later komt het eigendom in handen van de familie Tourlamain, meubelfabrikanten.

De lijstgevel van het hotel Karel de Stoute is tweeënhalve bouwlaag hoog en vier traveeën breed. Achter deze gevel zitten twee dwarspanden en een restant van de traptoren verdoken (de trap zelf is niet bewaard). De ingang zit in een 18de-eeuwse natuurstenen

omlijsting. De trap met de gebogen treden werd in 1847 vernieuwd.

In 1986 is Moerstraat 23 verbouwd en ingericht als hotel. Toen zijn enkele bouwsporen van het *Hotel Charolais*

herontdekt.

Op de Open Monumentendagen kunnen de ontbijtkamer en de kelder worden bezocht. De ontbijtkamer zit in de oorspronkelijke linker dwarsvleugel en de zoldering bestaat uit eiken moer-en kinderbalken, met balksleutels die de Bourgondische herkomst van het eigendom verraden, sommige zijn versierd met de Bourgondische vuurslag, andere met florale motieven. De kelder is overwelfd met graatgewelven, een latere toevoeging. Mogelijk was ook de kelder oorspronkelijk met een balkenzoldering afgewerkt. In 1986 is geen bouwhistorisch onderzoek uitgevoerd en was de verbouwing hard en *monumentonvriendelijk*. Enkele boeiende elementen zijn gelukkig wel gered. De huidige

jonge hoteluitbaters gaan er behoedzaam mee om.

Moerstraat 23 is beschermd als monument bij M.B. van 26 april 2002.

Nieuwstraat 3-5, het Hof van Beveren

Open op

zaterdag 8 september van 14.00u tot 18.00u

zondag 9 september 10.00u tot 18.00u

Ruim tien jaar terug, in 1994-1996, is dit monumentale pand gerestaureerd. Ook de geschiedenis is toen opgezocht. Interessante bouwsporen uit diverse eeuwen helpen het rijke verhaal van dit gebouw mee materialiseren. Tussen 1446 tot 1569 waren Nieuwstraat 5 en 7 een groot huis, het Hof van Beveren. Ook het Hof van Watervliet, Oude Burg 27 hoorde een tijd bij dit eigendom. Humanist Marcus Laurin (zie nr. 9 van deze brochure) verkavelt in 1569 het grote eigendom vanaf de hoek van de Oude Burg tot aan de Gruuthusebrug.

Een akte van 5 november 1344 onthult dat verschillende huizen aan de oostkant van de Nieuwstraat eigendom zijn van Jacob en Lysebet de Zoppere en voor hen was Jan Kus als eigenaar bekend. Het terrein is in de 14de eeuw bebouwd. In 1396 is kousenmaker en lakenhandelaar Jacob Gheerolf, eigenaar en bewoner van vier huizen met een poort aan de oostzijde van de straat. Eén van de gebouwen was in hout opgetrokken. De buurt van de Oude Burg en de Nieuwstraat is toen bevolkt met lakenhandelaars en merceniers (die ook kostbare stoffen verhandelen) en tot de rijkste inwoners van de stad behoren.

Lamsin Lanezone, handelaar in kostbare stoffen, bouwt hier kort vóór 1433 een nieuw groot huis, het latere Hof van Beveren. Lanezone is in 1430 en 1438 schepen van Brugge en bekleedt belangrijke functies in het ambacht van de merceniers. Hij sterft in 1440 en zijn weduwe verkoopt het eigendom in 1446. Vanaf de 15de eeuw worden de lakenhandelaars in deze wijk als eigenaars verdrongen door medewerkers van het

Bourgondische hof. Nieuwstraat 5 wordt in het midden van de eeuw eigendom van Margareta Bladelin, de weduwe van de ontvanger van de hertog Colard de Fever, die Oude Burg 27 in bezit heeft. Zij koopt ook Nieuwstraat 7. Haar dochters Lysbette en Margareta huwen respectievelijk met Joos van Varsenare en Jan III de Baenst, beide verbonden aan de Bourgondische hofhouding. Jan de Baenst en Margareta erven Oude Burg 27 en bouwen er het Hof van Sint-Joris uit; Lysbette en Joos van Varsenare erven de huizen aan de Nieuwstraat, die in 1457 omschreven worden als *huusen, lande ende poorte naest Jans Baenst achterpoorte*.

Dit eigendom wordt in 1468 geërfd door Joos II van Varsenare, raadsheer van Maximiliaan van Oostenrijk en omwille van zijn loyaliteit voor de hertog uit de stad verbannen. Hij heeft als bijnaam *le riche flamen*. Zijn vrouw Katharina van Riede verkoopt de huizen door aan Filips van Bourgondië, heer van Beveren en de zoon van Antoon, de Grote Bastaard van Bourgondië.

Filips, admiraal van de vloot van de hertog, vervult veel diplomatieke opdrachten en trouwt met Anna van Borssele, dochter van Wolferd IV heer van Veere op Walcheren. Hij sterft in 1498 in zijn huis in de Nieuwstraat, vanaf dan bekend als het Hof van Beveren.

Zijn erfgenamen resideren niet meer in Brugge en verkopen het Hof van Beveren in 1547 aan Cornelis de Scheppere, gehuwd met Lysbette Donche, de weduwe van Pieter Laurin. Cornelis de Scheppere is als diplomaat in dienst van Christiaan II van Denemarken en later van Keizer Karel. Zij verblijven zelden in Brugge en verkiezen een kasteel in Eke.

Marcus Laurin, heer van Watervliet en bewoner van Oude Burg 27, koopt het in 1567. Marcus en zijn broer Guido bezitten dan het volledige bouwblok vanaf de hoek van de Oude Burg tot aan de hoek met de Dijver. Het eigendom in de Nieuwstraat wordt omschreven als *eenen parcheele van huusinghen metter toebehoorten diversche woensten zijnde (...) gheheeten thof van Bevere met alle de huusinghe ende hovijnghe daer mede ghaende (...)streckende*

achterwaerts tot een straetkin commende van den Oudenburch onder de ghalderijen van mijne heere van Watervliet totter reije van Brugghe.

Marcus en Guido Laurin zijn boegbeelden van het humanisme in Brugge. Al in 1569 moet Marcus wegens financiële problemen Nieuwstraat 5 doorverkopen aan Anna van Thiennes. Vier andere huizen in de Nieuwstraat (tot aan de Gruuthusebrug) verkoopt hij aan zijn broer Guido (met onder meer het huidige Nieuwstraat 7).

Anna van Thiennes blijft een kwart eeuw lang eigenares van het pand, dat ze onder het Calvinistisch bewind (1578-1584) verhuurt aan Juan Perez de Malvenda, die hier de relikwie van het Heilig Bloed verbergt. In de 17de eeuw zijn de opeenvolgende eigenaars Marie van Heule, Christoffel Boltsen en zijn erfgenamen, Jan Roelofs, Leopoldus Nieulant en Emmanuel de Vooght.

Brouwer en wijnhandelaar **Jan Bartholomeus** bezit het huis vanaf 1712 en gaat een jaar later in falig. Door dit financiële incident is een interessant document bewaard waarin de inboedel en het huis in de Nieuwstraat worden beschreven. De benedenverdieping telt twee salons, een zitkamer, twee eetkamers, een keuken en een slaapkamer. Op de verdieping zijn vijf slaapkamers. Zeven ruimtes in het huis zijn behangen met goudleder en voor de ramen hangen gordijnen. De eetkamer is met Doornikse wandtapijten verfraaid en één kamer met Hollands zeildoek. Bartholomeus bezit veel schilderijen, niet minder dan vierhonderd stuks porselein en twee grote spiegels. Het Hof van Beveren is in het begin van de 18de eeuw

ongetwijfeld een zeer luxueus huis maar moet nodig verbouwd worden.

De steenrijke Joanna Antonia van Terwe en haar man Jacques van Ockerhout zijn de nieuwe eigenaars en zij starten met verbouwingswerken. Jacques sterft in 1713 maar zijn vrouw zet de werken verder. Meester-timmerman Dominicus van Speybrouck krijgt 226 ponden uitbetaald, meester-metselaar Jan Hanssens 91 ponden. Joanna Terwe bewoont het gemoderniseerde huis tot aan haar dood in 1758 en het wordt geërfd door haar schoondochter Marie Anna vanden Bogaerde en haar kleinkinderen die het opnieuw verbouwen. Voor het eerst wordt melding gemaakt van een ingang aan de straatkant: *ten jaere 1758 heeft gedaen maecken eene nieuwe vautekelder, nieuwe geleght de daecken, de saletten ende camers verandert, den inganck ter straete ghebracht ende daeraen veele effectieve melioraties ghedaen.* De verbouwingswerken gebeuren onder de leiding van Eugenius Goddyn als meester-metselaar, Lodewijk Heldewijs als meester-timmerman, Johannes van Sassenbrouck als stucwerker. De veelzijdige beeldhouwer-architect en kunstenaar Hendrik Pulinx levert een schouw in gleiswerk.

Maria Anna vanden Bogaerde woont in Nieuwstraat 5 tot aan haar dood in 1795. Nadien is het eigendom van de familie de Man. **Adèle de Man**, bewoont het met haar man **Edmond Philippe Le Bailly de Tilleghe**m, vanaf 1844. Ze verbouwen het pand in 1862 en in 1881-1883. Adèle de Man gaat in 1870 alleen het huis Geerwijnstraat 11-13 bewonen en dochter Alice neemt hier met haar gezin haar intrek.

Bij die laatste verbouwing krijgt de gevel grotendeels zijn huidige uitzicht. Ook de koetspoort en het monumentale trappenhuis dateren uit die periode. Kleindochter Cécile van der Renne de Daelenbroeck en haar man Stanislas van Outryve d'Ydewalle erven het pand in 1908. Ze bewonen kasteel Tudor en verhuren Nieuwstraat 5. Het pand wordt in 1910 opgesplitst in twee entiteiten, en in 1922 doorverkocht aan Joseph de Brouwer, die het op zijn beurt verkoopt aan de vzw. Christelijke Sociale Werken en vanaf 1930 wordt het gebruikt door de vzw. Vrouwenwerken Sint-Godelieve. In functie daarvan zijn verbouwingen uitgevoerd.

Het drie bouwlagen hoge monumentale herenhuis heeft een L-vormige plattegrond. Een oudere kern dateert uit de late middeleeuwen. De voorgevel is een classicistische gepleisterde lijstgevel die qua ritme, kroonlijsthoogte en ornamentiek perfect harmonieert met die van nr. 7 (1802). Hij telt acht traveeën. Vooral de versiering met zgn. imitatiebanden op de benedenverdieping en de triglifienversiering aan de kroonlijst net onder het dak zijn opvallend. De ingang zit in de poorttravee die licht vooruitspringt ten opzichte van de rest van de gevel en door de decoratie en invulling extra allure kreeg.

Van de 15de-eeuwse bouwfase is nog een bakstenen (dwars)vleugel aan de tuinzijde bewaard. De oorspronkelijke constructieonderdelen zoals overwelfde kelders, vloerconstructies bestaande uit moer- en kinderbalken en een eikenhouten dakgebinte zijn goed bewaard. Links van deze vleugel staat een kleinere vleugel uit de 17de/18de eeuw. De neoclassicistische

vestibule en het trappenhuis dateren uit 1881-1883. De in 1996 gerestaureerde marmerschildering in het trappenhuis kan recenter zijn. Boven is een huiskapel bewaard met neogotische wandbeschilderingen en eikenhouten deuren, hoogstwaarschijnlijk ook daterend uit 1883 en in opdracht van de familie Le Bailly ingericht.

Nieuwstraat 5 is beschermd als monument bij M.B. van 4 november 1996.

Oude Burg 27, het Hof van Watervliet

Open op

zaterdag 8 september van 14.00u tot 18.00u

zondag 9 september van 10.00u tot 18.00u

Huizenonderzoek zit in Brugge sinds jaren in de lift. Met het thema 'Wonen' van OMD 2007 kunnen de Werkgroepen Huizengeschiedenis van het Stadsarchief en de vzw Levend Archief hier perfect illustreren hoe ze te werk gaan en hoe bewoningsgeschiedenissen vorm krijgen. De medewerkers van de werkgroepen zijn zelf aanwezig en later u proeven van de onderzoekstechnieken.

Eind 2006 verscheen als nr. 6 van de Cahiers van Brugse Huizen van de vzw Levend Archief een beknopte, geactualiseerde geschiedenis van 'Het Hof van Watervliet, Oude Burg 27. Van patriciërshuis tot open welzijnscentrum' die de bekende gegevens beknopt bundelt. De CM heeft een interactieve tentoonstellingsmodule laten plaatsen waarbij de bezoekers en cursisten in het gebouw op een eigentijdse manier kunnen kennismaken met het verhaal van het huis en zijn bewoners. Een aanrader.

Over de oudste gebouwen en bewoners van de Oude Burg is weinig of niets bekend. Maar midden in de 13de eeuw is het een druk bevolkt gebied. De wijk is doorkruist met talrijke kleine straatjes, die mogelijk wijzen op scheidingen tussen vroege, grote erven. De straatjes zijn dicht bebouwd.

In het Winterstraatje (links van Oude Burg 21) staan in 1279 acht huizen. Net als aan de Nieuwstraat wonen hier in de 14de eeuw merceniers, die gespecialiseerd zijn in het verkopen van kostbare stoffen zoals fluweel. Voor hun kerkdiensten maken ze gebruik van de Sint-Niklaaskapel, die in de gelijknamige straat lag aan de overzijde van de Oude Burg.

Op de plaats waar het Hof van Watervliet zal

verrijzen, staan voordien eigendommen van broodweger Christiaan Casuulmakere en Lauwers Minne.

Colard de Fever, ontvanger van de Bourgondische hertog en zijn vrouw Margareta Bladelin kopen verschillende percelen aan de Oude Burg en Nieuwstraat. Hun dochter Margareta de Fever, de vrouw van Jan III de Baenst, erft het deel aan de Oude Burg in 1449. Jan III de Baenst (+ 1486), de bouwheer van het Hof van Sint-Joris (zoals de oorspronkelijke naam van het pand luidt), maakt een schitterde carrière in de lokale en

Bourgondische politiek. Het echtpaar bekleedt een belangrijke plaats in het Brugse societyleven. In hun vriendenkring vinden we Lodewijk van Gruuthuse, Anselm Adornes, Johannes Crabbe, Giovanni Arnolfini en Pieter Bladelin. Dit prestigieuze herenhuis is vóór 1454 gebouwd, want in dat jaar gaat er een officiële ontvangst door. Het huis speelt vaker een rol in het Bourgondisch-Habsburgse hofleven. Jan III is een trouwe medewerker van Maximiliaan van Oostenrijk wat hem in moeilijkheden zal brengen wanneer de Bruggelingen in opstand komen tegen hun vorst. Hij is, net als Anselm Adornes, een Jeruzalembedevaarder en heeft minstens één keer het Heilig Land bezocht. Daarnaast is hij een fervent boekenliefhebber.

In 1541 verkoopt Margareta de Baenst het Hof van Sint-Joris aan Françoise Ruffault, de weduwe van Mathias Laurin. Het Hof blijft in familiebezit tot in 1611. Ook de Laurin's danken hun fortuin en macht aan hun loyaliteit voor de Bourgondiërs. Hiëronymus Laurin zal eind 15de eeuw vierduizend hectare polder droogleggen, ontsluiten en er een stad

76

stichten, Watervliet. Wat een duidelijk bewijs vormt van hun rijkdom. In Brugge heeft de familie toen al een residentie aan de Gouden-Handstraat. De oudste zoon Mathias trouwt met Françoise Ruffault, de tweede zoon Marcus wordt kanunnik van Sint-Donaas in Brugge en is een intieme vriend van Erasmus. Na de dood van Mathias komen zijn weduwe Françoise Ruffault en haar kinderen in het Hof van Sint-Joris wonen dat ze in 1541 aankopen. In 1540 hebben ze een buitengoed in Sint-Kruis aangekocht, het Blauw Huis. Schoonzus Elisabeth Donche (de weduwe van haar jong gestorven schoonbroer Peter Laurin) komt samen met haar tweede man, Cornelis de Scheppere, in het Hof van Beveren wonen. Beide stadsresidents palen aan elkaar.

Het oude Hof van Sint-Joris is nu als het Hof van Watervliet gekend en de oudste zoon van Françoise, Marcus Laurin erft het. Zijn broer Guido erft de woning aan de Gouden-Handstraat. Aan de Oude Burg bouwt Marcus zijn kunstverzameling, zijn muntenkabinet en zijn bibliotheek uit. Ook in het Blauw Huis komt een deel van de verzameling. Hij zal daarnaast nog het Hof van Beveren in de Nieuwstraat verwerven. Het Laurin-fortuin laat hem toe zijn leven te wijden aan de studie van de antieke cultuur. Drukker Hubert Goltzius komt op zijn vraag in 1558 naar Brugge om boeken over de antieke wereld uit te geven in een speciaal ingerichte drukkerswerkplaats. Het slechte zakelijke beheer van Marcus zorgt voor financiële problemen. Hij overlijdt in Calais en zijn broer Guido wordt de nieuwe heer van Watervliet. Zijn kinderen zullen het huis aan de Oude

Burg verkopen aan Pieter Boddens in 1611. In 1651-1661 wordt het pand verhuurd aan Anthone Preston, die hier in 1659 enkele weken onderdak biedt aan de Engelse koning in ballingschap, Karel II. Op 14 december 1699 komt het Hof van Watervliet in het bezit van Jan de la Coste, kleinzoon van Pieter Boddens. Ridder de la Coste bewoont in de zomer het kasteel Ter Lucht in Sint-Andries en verblijft in de winter in zijn stedelijke residentie. Zijn zoon Jan Baptiste, raadslid en burgemeester van Brugge bewoont na hem het huis. Hij is gedeputeerde van de Staten van Vlaanderen en gouverneur van de Sint-Elisabethschool. Hij is lid van de Sint-Sebastiaansgilde en van de Confrérie van het Heilig Bloed. Opgravingen tijdens de restauratie van het pand in 1982 bracht een beerput aan het licht met vondsten uit de periode van Jan Baptist. In 1771 wordt het Hof van Watervliet verkocht aan landmeter Petrus D'Herbe. Hij verbouwt het huis en splitst het op in drie delen (het huidige Nieuwstraat 1 en Oude Burg 25 zijn toen "ontstaan"). Petrus D'Herbe wordt in de revolutietijd aangehouden op verdenking van antirevolutionaire activiteiten en gefusilleerd. Zijn jongste dochter Anna trouwt met de rijke en ambitieuze Philippe Verhulst, ontvanger van de belastingen en van het 'Bureel van Weldadigheid', het latere OCMW. Verhulst zal na de dood van Anna hertrouwen met de Gentse Marie Vande Poele. Hun twee dochters Coralie en Elisabeth zijn diepgelovig en bouwen de prachtige neogotische site van Vivenkapelle uit. Elisa blijft het Hof van Watervliet bewonen tot aan haar dood in 1903. Via erfgenamen komt het in bezit van apotheker Vemeyen. Zijn weduwe Martha De Block is de laatste privé-bewoonster. Zij sterft

in 1971. Sinds 1976 is het Hof van Watervliet in het bezit van de vzw Volkswelzijn.

Het voormalige patriciërshuis bestaat uit verschillende woonvleugels. De 15de-eeuwse gebouwen omvatten de hoge hoofdvleugel met een diephuis, dwars op de straat en het aanpalende lager poortgebouw. Ze zijn in de daaropvolgende eeuwen meermaals aangepast aan de smaak van de tijd en de opeenvolgende bewoners. Aansluitend op het diephuis bevindt zich een lager tuingebouw. De meest ingrijpende wijzingen dateren uit 1772 en uit de jaren 1980 met de restauratie. Onder het diephuis zit een tweebeukige kelder. De benedenverdieping van dit huis is verdeeld in drie kamers en een gang, met slechts enkele fragmenten van de 18de-eeuwse stoffering maar met de gebeeldhouwde balksleutels met de gepolychromeerde wapenschilden van Jan III de Baenst en Margareta de Fever. De volledige zoldering van begane grond en verdieping is in de 18de eeuw meer dan anderhalve meter verlaagd. De dakconstructie is bouwhistorisch interessant en opgebouwd uit 39 eiken keperparen die met hanenbalken zijn verbonden en met drie schaargebinten en twee muurgebinten zijn versterkt. Het poortgebouw en de torenvormige uitbouwen verhogen het prestige van het huis, met de open gaanderij. In 2006 is op de plaats van een oorspronkelijke toegang een nieuwbouw gerealiseerd naar het ontwerp van Sumproject met een uitgesproken hedendaags karakter.

Het Hof van Watervliet is beschermd als monument bij K.B. van 9 juli 1974.

Potterierei 72, het grootseminarie (of de voormalige Duinenabdij)

Open op
zondag 9 september van 10.00u tot 18.00u

De Duinenabdij was in 1128 gesticht en kende een enorme geestelijke en culturele bloei in de late middeleeuwen. Het was een abdij van Europees formaat. De gemeenschap telde in de eerste helft van de 13de eeuw niet minder dan 120 monniken en 248 lekenbroeders. Meer dan 10.000 hectares polderland werden door hen beheerd en de gemeenschap was de belangrijkste wolproducent van de regio. Dit was de bron van hun inkomsten en door de wolproductie werden ze bovendien ingeschakeld in de stedelijke economie. In 1174-1175 werd een tweede cisterciënzerabdij gesticht: Ter Doest in Lissewege.

In de 16de eeuw slinkt het aantal monniken van Ten Duinen tot 25. De cisterciënzers kunnen hun grote abdij niet meer onderhouden en tijdens het Calvinistisch bewind (1578-1584) wordt de leegstaande abdij grotendeels ontmanteld. De monniken vinden toevlucht in Nieuwpoort, bewonen vanaf 1597 een abdijhoeve in Koksijde en de gemeenschap komt opnieuw tot bloei onder abt Campmans. Het aantal monniken stijgt tot 49, het intellectuele leven herstelt zich en het boekenbestand en de handschriftenverzameling worden opnieuw samengesteld. De hervatting van de vijandelijkheden na het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) maakt het leven in de kuststreek onveilig en de duinheren nemen in 1624 het voormalig refugehuis van de monniken van Ter Doest aan de Potterierei in Brugge over.

Op 3 mei 1627 vestigen cisterciënzermunniken van de Duinenabdij in Koksijde zich binnen de veilige stadsmuren van Brugge. Zij verlaten definitief de abdijhoeve Ten Bogaerde en de ruïne van hun abdij in de duinen.

Vanaf dat ogenblik wordt gestart met een intensieve aankooppolitiek in de onmiddellijke omgeving en tal van huizen en zelfs straten worden in het eigendom geïntegreerd. Onder impuls van de dynamische abt Bernard Campmans is tussen 1628 en 1642 een volledige nieuwe abdij in barokstijl opgetrokken. De grootste abdij in Brugge.

Bij de bouw van de nieuwe abdij gebruikt men oude bouwmaterialen, afkomstig van de ruïnes van abdijen Ten Duinen en Ter Doest. Moefen en natuurstenen bouwelementen worden per boot naar Brugge gebracht. Het

duurt tot in de tweede helft van de 18de eeuw voordat de gemeenschap over voldoende financiële middelen beschikt om een grote kerk te laten bouwen. Dit gebeurt onder abt Robert van Severen in 1775-1788 en dus kort voor de afschaffing van de abdij in 1796. De voormalige kerk van de Duinenabdij is het meest monumentale gebouw in classicistische stijl in Brugge.

De grote kruisgang, de refter, één vleugel van de kleine kruisgang (met integratie van een deel van het oude refugehuis) en enkele dienstgebouwen zijn dan gebouwd. Religieuze diensten vinden plaats in een kleine kerk die zich aan de Potterierei situeerde.

De kloostergebouwen zijn geschikt rond een eerste en tweede pand. De grote pandgang is

tweeënhalve verdieping hoog en vier monumentale vleugels zijn op de gelijkvloerse verdieping overkluisd met graatgewelven, gescheiden door moerbogen. De refter is vanaf de zuidvleugel bereikbaar. Grote segmentboogvensters zorgen voor het nodige licht in het pand, de kern van de abdij. Hier konden de monniken verpozen en in hun vrije uren lezen en mediteren. De portalen in deze

kloostergangen hebben zeer fraai gebeeldhouwde omlijstingen in kalkzandsteen. Opvallend zijn de schilderijen die deze ruimtes verfraaien. Deze 17de-eeuwse werken beelden imaginaire landschappen uit en ze zijn het werk van de Brusselse landschapschilder Jacques d'Arthois en de monniken Balthazar d'Hooghe en Donatiaan van den Bogaerde. Vanuit de pandgang kan de bovenverdieping worden bereikt, waar het dormitorium zich bevond en nu seminaristen logeren (niet te bezoeken op OMD).

Na de opheffing van de abdij in 1796 ondergaat het abdijcomplex tal van functiewijzigingen: school, militaire opslagplaats en museum. Na 1833 zijn de gebouwen tot seminarie omgevormd, een bestemming die tot nu is behouden.

Vandaag wonen 11 seminaristen in de voormalige Duinenabdij. Tot in de jaren 1970 lag dat aantal veel hoger. Ook leraars waren toen inwonend en het seminarie deed beroep op inwonend huispersoneel zoals knechten en hoveniers. Kloosterzusters zorgden zoals nu nog voor het huishouden.

'Wonen' in de kelders

De Eerste Wereldoorlog is een bewogen periode voor het seminarie. Kort na de inval van het Duitse leger worden de kelders gebruikt voor het onderbrengen van gewonde en zieke Belgische soldaten, die door de seminaristen zelf worden verzorgd.

Niettemin staande een Duits verbod wordt in het geheim verder les gegeven maar begin januari 1917 wordt het volledige gebouw door

de Duitsers opgeëist om er de soldaten van de duikbootbasis van Zeebrugge te kazerneren. De seminaristen moeten in vijf dagen tijd de volledige inboedel her en der in Brugge onderbrengen. Eind 1918 keren ze druppelsgewijs terug naar de oude Duinenabdij.

De voormalige Duinenabdij en de kerk zijn beschermd als monument bij K.B. van 28 mei 1962.

Predikherenrei 12 / 3, de Cardinaelloft

Open op

zaterdag 8 september van 14.00u tot 18.00u

zondag 9 september van 10.00u tot 18.00u

Wonen in een loft is in Brugge bijna even zeldzaam als wonen op een boot. We zijn blij een project, dat voor eind dit jaar wordt gerealiseerd, op het OMD-programma 2007 te kunnen voorstellen. De toekomstige bewoonster van deze loft in de voormalige zeepziederij De Ster begeleidt de bezoekers zelf. De werking van de zeepziederij wordt verduidelijkt dankzij gegevens die via de jongste zoon van de stichter Cardinael zijn verkregen en het nieuwe woonproject, naar het ontwerp van arch. Pascal Stroobandt, wordt eveneens toegelicht.

In 1905 gaat César Cardinael uit Ieper op zoek naar een vestigingsplaats voor een zeepziederij in Brugge en overtuigt het stadsbestuur dat de vervuiling van dergelijk bedrijf gering is. Op 17 november 1905 schrijft hij naar het College dat hij twee mogelijke sites heeft gevonden: een eigendom van de heer Ganshof aan het Fort Lapin en een van brouwer Kesteloot aan de Predikherenrei. Zijn persoonlijke voorkeur gaat uit naar de Predikherenrei, waar een woonhuis bijhoort. De Stad Brugge geeft na enige aarzeling toestemming om het bedrijf 'intra muros' uit te bouwen met als bedenking: *la savonnerie n'étant pas classés parmi les industries nuisibles et dangereuses et considérant que des établissements sont situés en plein centre à Ypres, Menin et*

Courtrai..! Cardinael moet wel een afzonderlijke toelating vragen aan het bestuur 'Bruggen en Wegen' om het afvalwater in de Coupure te lozen.

In mei 1906 wordt een bouwaanvraag ingediend. De kleine fabriek wordt opgesplitst in verschillende zones met opslagplaatsen voor kristallen en zetmeel, zepen en vaten. Misschien is de ontwerper architect Etienne Timmermans (1858-1926) die in Brugge nog industriële gebouwen ontwierp (de naam van de ontwerper is onleesbaar geworden op het bouwplan). Zes maand later is de zeepziederij 'operationeel'.

Het voorste deel van het gebouw wordt gebruikt om zout te verpakken. Het tweede deel als eigenlijke zeepziederij. Na W.O. I breidt het fabriekje uit met een *werkhuis voor glycerine* (1919), een bewaarplaats voor brandalcohol (1924) en een werktuigplaats (1927, ontwerp arch. Goormachtigh). In 1927 wordt een stoommachine geïnstalleerd, nodig voor het uitpersen van de glycerine en de vetolie.

Het zeepgebruik doorheen de geschiedenis

Het was vroeger niet zo evident om je te wassen met een stuk zeep. Zeep was een luxeproduct. Het vroegste bewijs voor het gebruik van zeep is vijfduizend jaar oud en stamt uit Babylon. Een kleicilinder uit 2800 v.Chr. blijkt een zeepachtige substantie te bevatten. Er is bovendien een kleitablet van 2200 v.Chr. gevonden met daarop een zeepformule. Ook de Oude Egyptenaren gebruiken regelmatig zeep.

Grieken zouden voor het eerst zeep ontdekt hebben op het eiland Lesbos. Wasvrouwen

komen er (volgens het verhaal) tot de constatactie dat hun kleding makkelijker schoon wordt als het water geel gekleurd is. Bij nader onderzoek merken ze op dat de gele kleur in de rivier drupt nabij de offertempel. Een dikke gele smurrie, een vermenging tussen dierlijke vetten en as van het hout uit de tempel, komt in de rivier terecht. Volgens dit 'recept' zou een tijdlang zeep gemaakt worden. Bovendien is de naam 'zeep' afkomstig van dichteres Sapho die voor het eerst dit verhaal beschreef. Romeinen gebruiken volop zeep in hun badhuizen. In de Renaissance is zeep zo duur dat alleen rijken het zich kunnen veroorloven. In 1790 ontwikkelt de Franse chemicus N. Leblanc een proces waarbij de zeepproductie sterk vereenvoudigd wordt. Hij ontdekt dat er vloeibare zeep ontstaat bij het gebruik van kaliumzouten. Het naar hem genoemde Leblanc-proces is nog steeds één van de belangrijkste industrieel-chemische processen uit de 19de eeuw. Het duurt tot 1865 voor de Belg E. Solvay met een ander principe op de proppen komt. Het Solvayproces is tot van vandaag, nog steeds de belangrijkste bron voor industriële sodaproductie.

Concurrentieslag onder de zeepziederijen

Vroeger, toen de zeepbereiding niet op industriële basis wordt uitgevoerd, zijn de vereiste handelingen eenvoudig en goedkoop. Naarmate de industrialisatie doorbreekt, worden hogere investeringen vereist. Na W.O. II wordt elke zeepziederij door de concurrentie gedwongen om te moderniseren. Ook de beroepskennis van de zeepzieder evolueert. Een grondige kennis van organische scheikunde en fysica wordt een noodzaak. De administratie wordt veel ingewikkelder en kleine zeepziederijen, zoals de Ster, overleven dit niet.

Naast het zout nodig voor de zeepproductie worden via 'De Ster' ook andere kleine

bedrijven in Brugge bevoorraad. Het zout, met binnenschepen uit Duitsland aangevoerd, slaat men vooraan in het bedrijf op. Vijf sterke sjouwers halen het uit een boot, scheppen het in zakken van ruim vijftig kilo en dragen het in het gebouw. Om zich voor dit bijtende product te beschermen, dragen ze speciale hoofddoekken. Het zout wordt onder meer ook door de haringrokerij van Vanden Abeele, gelegen in de directe omgeving, afgenomen.

De zeep, eigenlijk het zout van vetzuren waaruit het na een chemische reactie ontstaat, die in De Ster wordt geproduceerd, verkoopt men uitsluitend aan groothandels in West-Vlaanderen. In Brugge zelf zijn eveneens afnemers zoals de drogisterij De Keyser aan het Koningin Astridpark. De fabriek stelt steeds een vijftal mensen te werk: een stoker, arbeiders (ook vrouwen), een bediende en een chauffeur. Tot eind de jaren 1960 was de Coupure een bedrijvige havenwijk met kleine nijverheden. In 1969 stopt De Ster met de productie. In 1971 komt drukkerij Papuros uit de Langestraat er zich vestigen. De zeepziederij wordt omgebouwd tot een drukkerij met offsetpersen en apparatuur voor fotogravure. Nu zijn hier sinds 2000 woonlofts ingericht.

Met de realisatie van Predikherenrei 12/3 zal de inrichting volledig zijn.

Het bakstenen complex is niet beschermd als monument.

Riddersstraat 8-10, het voormalige huis van Zuylen-de Waepenaert

Uitsluitend op reservatie op OMD-lijn 050/47.23.24. Inschrijving mogelijk tot 7 september bij Dienst voor Monumentenzorg

In 1779-1781 wordt de oude 13de-eeuwse Sint-Walburgakerk, gelegen op de hoek van de gelijknamige straat en de Riddersstraat en grenzend achter de tuinen van huizen in de Sint-Jansstraat gesloopt. Het was een driebeukige kerk met een ommuurd kerkhof. Na de sloop wordt de grond bouwrijp gemaakt. In 1787 bouwt men hier een groot herenhuis met koetshuis. De ontwerper is niet bekend, maar de eerste eigenaars- bewoners zijn Joseph van Zuylen, zijn vrouw Josephine de Waepenaert, hun vijf kinderen en twee dienstbodes. Misschien zijn zij de 'bouwheren'?

Joseph-François van Zuylen van Nyevelt (°1740) is bestuurder van de heerlijkheid van het Proosse en schepen van het Brugse Vrije. Hij trouwt op 15 februari 1773 met Isabelle-Josephine de Waepenaert (1754-1829), dochter van Pierre de Waepenaert, lid van de Grote Raad van Vlaanderen en schepen van Brugge. Nog voor de eeuwwisseling woont hier een andere familie, deze van Jean-Eugène de Peneranda (1765-1847) en Rose-Jeanne Simon (1771-1852). Ze hebben één dochter Adelaïde (°1800) en huispersoneel. Hun dochter trouwt met graaf Adolphe de Béthune en dit echtpaar woont een tijd bij de ouders. Na de geboorte van hun dochter Alphonsina in 1823 verhuist het jonge echtpaar. Na de dood van Rosalie Simon komt

het grote huis via erfenis in handen van Justine Rapaert de Grass en van de kinderen de Béthune. Justine Rapaert de Grass (°1803) woont er vanaf februari 1853 samen met haar ongehuwde broer Frédéric, raadsheer van het Belgische Rekenhof (hun ouders Aybert Rapaert en Colette de Grass kregen van Willem I toestemming om de naam Rapaert-de Grass te voeren en over te dragen aan hun erfgenamen). Na Frédéric's dood in 1881 bewoont Justine alleen met twee dienstmeiden en een knecht het grote huis. In 1886 wordt Riddersstraat 8-10 verkocht aan advocaat Adolph Declercq en zijn vrouw Elisa Swinnen. Het blijft in het bezit van de familie Declercq tot in 2005.

Het monumentale, classicistische herenhuis is tweeëneenhalve bouwlaag hoog en twaalf traveeën breed. De huidige koetsendoorrit zou in 1852 zijn verhoogd tot op de huidige hoogte en pas in 1910 doorgetrokken over de volledige diepte van het huis. De straatgevel is bepleisterd en beschilderd en doorbroken met vensters tussen verdiepte penanten. Het schrijnwerk van ramen, deuren en poort is verzorgd uitgevoerd. Zeker voor de opbouw van de achtergevel zijn bakstenen van de afbraak van de oude Sint-Walburgakerk hergebruikt.

Het grote huis is onderkelderd en is niet minder dan veertig meter breed en veertien meter diep. De koetsendoorrit is nogmaals vier meter breed. In 1910 wordt het huis opgesplitst in twee woonentiteiten, worden bijgebouwen in de tuin opgericht en een nieuwe badkamer boven de koetsendoorrit gebouwd (de linkerwoning is slechts drie traveeën breed). Bij de verkoop van het huis in 2006 zijn beide woonentiteiten opnieuw

samengevoegd tot woonhuis met drie gastenkamers. De renovatie was dringend.

In de koetsendoorrit is duidelijk te zien dat deze in verschillende fases is gebouwd. Via de koetsendoorrit met vier Dorische zuilen (twee in steen, twee in hout) komt men in de vestibule. Aan beide kanten daarvan situeren zich de leefruimtes met als oorspronkelijke functies (van links naar rechts): een groot

96

salon, een bureau, een klein salon, een eetkamer voor feestelijke maaltijden, een 'dagelijkse' eetkamer (*salle à manger journalière*) en een keuken. Op de verdieping waren zeven slaapkamers en een salon ingericht. Twee daarvan met een indeling met alcoof. Bij de verbouwing in 1910 wordt de keuken nieuw in de tuin gebouwd. De stoffering van het interieur is eenvoudig met gepleisterde plafonds met lijstwerk en rosaces die 19de-eeuws ogen. De salons met houten plankenvloeren, zijn van lambriseringen voorzien en alle toegangen gebeuren via houten vleugeldeuren. De marmeren schouwen met diverse stijlenmerken, dateren uit de 19de eeuw of uit 1910. De huidige eigenaar heeft van trappen, deuren en lambriseringen de verflagen verwijderd. In de tuin staat een koetshuis met paardenstal en met de nog oorspronkelijke kribben. In de hoek van de tuin aan de Sint-Walburgastraat staat nog een eenvoudig houten prieeltje.

Riddersstraat 8-10 is beschermd als monument bij M.B. van 26 april 2002.

Rolweg 64, het geboortehuis van Guido Gezelle met de tuin

Open op

zaterdag 8 september van 14.00u tot 17.00u

zondag 9 september van 10.00u tot 17.00u

Het Guido Gezellemuseum verwent de OMD-ers extra op zondag 9 september met een poëzieaperitief om 11.00u verzorgd door Eva Cox uit Gent en Robin Maeckelberghe uit Brugge. Poëzieliefhebbers zijn van harte welkom.

Het Guido Gezellemuseum is het enige 'geboortehuis' van een 'bekende Bruggeling', dat op het programma van OMD 2007 staat en daardoor perfect kadert in het jaarthema 'Wonen'.

Het uitgestrekte domein aan de stadsvesten, waar ooit dit huis wordt opgebouwd, was in de 15de eeuw eigendom van de familie Adornes, een actieve handelaarsfamilie afkomstig uit Genua. Pieter Adornes schenkt in 1454 een ruim perceel aan zijn broer Jacob, toen hoofdman van de Sint-Sebastiaansgilde en het wordt tot in 1573 gebruikt door de schuttersgilde. In 1591 is het eigendom van Jan Vergruwe en het blijft particulier bezit tot in de 20ste eeuw. Eind 16de eeuw wordt het omschreven als: *een schoon parcheel van een hoveniershof met alle huijssynghen ende landen daermede gaende int viercante bemuert sijnde...*

Tot in de 20ste eeuw wordt het domein, waarop een huis staat, nooit door de

eigenaars zelf bewoond maar verhuurd als hoveniersland met bijhorende woning. De eigenaars behoren tot de sociale elite, die de gronden als (gunstige) belegging kopen. In 1815 is Theodore vande Walle eigenaar. Hij is getrouwd met Isabelle van Zuylen van Nyevelt, actief als koopman in wijnen, en maakt via zijn huwelijk deel uit van de Brugse adel. Hij woont op het Kraanplein en heeft een buitengoed op Sint-Kruis. Hij kan tijdens zijn leven zijn vastgoedpatrimonium ruim uitbreiden met 88 ha gronden en huizen in Oost- en West-Vlaanderen. Theodore is schepen van de stad Brugge, lid van de Confrérie van het Heilig Bloed, secretaris van de 'Société Littéraire' en bestuurslid van de Stedelijke Academie. Het huis in de Rolweg, dat bij het domein hoort, wordt eind 1828 betrokken door hovenier Pieter Jan Gezelle en zijn vrouw Monica De Vriese. Drie leerjongens-hoveniers staan ook ingeschreven in de Bevolkingsregisters: Ivo Morysse, Josephus Ocker en Franciscus Leersnijder. Op 1 mei 1830 wordt hun zoon Guido Petrus er geboren, de oudste van hun zeven kinderen (Romanus in 1832, Marie Louise in 1834, Desiré in 1836, Joseph in 1840, Augustinus in 1845 en Florentinus in 1847). Pieter Jan Gezelle is als hovenier en vooral ook als

boomkweker in dienst van Theodore vande Walle, die zelf lid is van de *Société Provinciale d'Agriculture, d' Horticulture et de Botanique de la Flandre Occidentale*. De familie Gezelle bewoont een klein deel van het huis want het rechtergedeelte blijft dienst doen als zomerhuis voor de familie vande Walle- van Zuylen, die op zondag komt genieten van de tuin en zelf ook experimenteert met het kweken van bomen en planten. Het domein zou toen de naam 'Hermitage' hebben gehad. In 1849 beëindigt Isabelle van Zuylen, na het overlijden van haar man het huurcontract met de familie Gezelle, die aan de overzijde van de straat naar een klein huis verhuist. Guido Gezelle verblijft dan in het seminarie van Roeselare. In 1890 wordt Rolweg 64 bewoond door Edward Leys (1857-1944) en het domein is dan eigendom van Mathilde vande Walle. Edward Leys komt net als zijn vrouw Maria Simoens uit een hoveniersfamilie en legt zich toe op het kweken van bloemen. Edward is zowel actief in het verenigingsleven als in de politiek. Hij is katholiek gemeenteraadslid tussen 1907-1921 en heeft de bijnaam 'Den Bombardon', niet alleen omdat hij dat instrument bespeelt, maar omdat hij vaak

luidruchtig 'tussenkomt' in de gemeenteraadszittingen. Edward Leys is bovendien de vader en grootvader van respectievelijk Jozef en Julien Leys die de Stedelijke Groendienst uitbouwen. In de periode Leys wordt het woongedeelte van Rolweg 64 met een verdieping verhoogd. Het ontwerp voor de verbouwing is van arch. Huib Hoste, dateert uit 1908 en werd met de restauratie van 1974 opnieuw ongedaan gemaakt.

Na het overlijden van Mathilde vande Walle komt de wijk en het geboortehuis van Gezelle via erfenis in handen van de familie Pieter Le Fevere de ten Hove-vande Walle (zie ook nr. 4 van deze brochure). Het stadsbestuur kan in 1925 de volledige stadswijk aankopen om te verkavelen als tuinvijk. Met het geboortehuis van Guido Gezelle heeft men onmiddellijk plannen om het als museum in te richten. Op 24 september 1926 opent het Guido Gezellemuseum zijn deuren. In 1976 is het gebouw gerestaureerd en in 1999 is er een nieuwe museale inrichting gebeurd.

Rolweg 64 behoudt tot vandaag zijn landelijk karakter. Het woonhuis en de schuur zijn één bouwlaag hoog en afgedekt met een zadeldak. De straatgevel heeft een zeer gesloten en sober karakter, op de hoek met de Kruisvest is de voormalige schuur nu ingericht als bijkomende tentoonstellingsruimte. Het pand wordt in de 16de eeuw of het begin van de 17de eeuw gedateerd maar draagt 'bouwsporen' van verbouwingen uit latere periodes. De tuingevel biedt een volledig andere aanblik dan de voorgevel door een ritmische opdeling in tien traveeën met deur en vensters.

Via de huidige ingang komt de bezoeker terecht in het woongedeelte van de hoveniersfamilies. De afwerking van de zoldering met moerbalken, kinderbalken en strijk balken is kenmerkend voor de bouwperiode. Ook de daarnaast gelegen keuken heeft een dergelijke zoldering. In de keuken bevindt zich de grote haard die ook gebruikt werd om te koken en afgewerkt is met blauwe baksteentjes (de zgn. klompjes). In de muur met de voutekamer zit een kaarsnis. In de opkamer is nu de slaapkamer van Gezelle geëvoceerd. De kamers in het rechterdeel waren afgescheiden van het woongedeelte van de familie Gezelle. De uiterst rechtse kamer heeft een bepleisterde zoldering en was wellicht het salon waar de familie Vande Walle een zicht had op de groene omgeving.

De tuin is vandaag een oase van rust. Vanaf 1925 plantte de Stedelijke Groendienst hier een grote verscheidenheid van boomsoorten aan die een aanvulling vormde op de bomen van de oorspronkelijke boomgaard. Het is een ideale plaats om Gezelle te herontdekken. In deze tuin wordt vandaag geëxperimenteerd met zowel oude groentesoorten als met

sierplanten. Brugs kunstenaar Pierre Goetinck zorgde met Rolle Debruyne voor de aanleg van een biologische groentetuin en de Groendienst zorgde samen met Annemie Godderis voor de installatie van oudmodisch vlechtwerk. Op OMD krijgt de bezoeker tekst en uitleg.

Het geboortehuis van Guido Gezelle is niet beschermd als monument. Het ligt wel in een beschermd landschap.

Spinolarei 2, het huis De Patience

Uitsluitend op reservatie op OMD-lijn
050/47.23.24. Inschrijving mogelijk tot 7
september bij Dienst voor Monumentenzorg

Het Huis 'De Patience' is onderdeel van het pand
Spinolarei 2 en ingebouwd en verstopt achter
het hoofdhuis 'Den Rynck'.

De Patience wordt in de 14de eeuw gedateerd, twee eeuwen ouder dan het voorhuis aan de Spinolarei. Het huis is opgebouwd uit een verzonken benedenruimte, twee bovenverdiepingen en een zolder onder een zadeldak. De oorspronkelijke voorgevel is enkel zichtbaar vanop een kleine ingesloten binnenkoer. Tot aan de 16de eeuw was de voorgevel wel zichtbaar vanop de Spinolarei. De tuingevel is een bakstenen puntgevel waarvan de top doorbroken is door twee segmentboogvormige luikopeningen met afgeschuinde kanten. Ze zijn geflankeerd door smeedijzeren haken met enkele en dubbele ogen waarin stokken werden gestoken om linnen te luchten of te drogen of om de gevel te versieren met vlaggen.

In 1993 wordt De Patience gerestaureerd. De eigenaar voert zelf een vooronderzoek uit en ontleistert voorzichtig de balkenzolderingen en de wanden. Op de wand in de benedenkamer ontdekt eigenaar-kalligraaf Brody Neuenschwander enkele gotische letters. Dat trekt onmiddellijk zijn aandacht. De Stedelijke Dienst voor Monumentenzorg vraagt hulp van de conserveringsploeg van de toenmalige Afdeling Monumenten en Landschappen (nu VIOE) en midden 1994 kan een proefonderzoek uitgevoerd worden. De ontdekking blijkt fenomenaal. Er komt een laatmiddeleeuwse muurschildering van hoge kwaliteit en met een rijk iconografisch programma te voorschijn van onder de pleisterlaag.

De kamer heeft een eikenhouten zoldering met moer- en kinderbalken. De moerbalken, met nog sporen van decoratieve schildering, waren oorspronkelijk tegen de zijwanden gestut door muurstijlen en

korbelen. Drie van de vier wanden zijn nog oorspronkelijk. De wand met de schouwuitbouw is in latere bouwperiodes gewijzigd en moest om constructieve redenen herbouwd worden. Slechts twee vensters tegenaan de zoldering zorgen voor de lichtinval. Op de grootste wand is het Sint-Joristafereel ontdekt.

Het **Sint-Joristafereel** bestaat uit twee delen: een benedenfries met de afbeelding van de Deugden, en het eigenlijke Sint-Joristafereel dat tot de zoldering reikt. De vlakke wand en de beschildering zijn doorbroken door een rechthoekige nis, die waarschijnlijk afgesloten was met luiken en waarin kostbaarheden werden opgeborgen. De taferelen zijn aangebracht op een nog oudere beschildering in imitatiebaksteen. In de benedenfries zijn tien mannenhoofden in geschilderde nissen afgebeeld, afwisselend met een rode en zwarte achtergrond en benadrukt door een verguld sjabloonmotief. Vóór de figuren loopt een banderol met gotische opschriften. De figuren stellen Deugden voor: Fortitudo (Sterkte), Largitas (Vrijgevigheid), Sapientia (Wijsheid), Humilitas (Nederigheid), Justitia (Rechtvaardigheid), Patientia (Geduld), Fides (Geloof), Spes (Hoop), Caritas (Liefde) en Misericordia (Medeleven). **Patientia**, uitgebeeld als een jonge baardloze man, kijkt als enige recht naar de toeschouwer. Komt de naam van het huis van deze figuur?

Boven de Deugden is de legende van **Sint-Joris met de draak** uitgebeeld. Sint-Joris in wapenuitrusting en op een prachtig wit paard, wordt geholpen door een engel om het monster te doorboren dat gevaarlijk dicht bij de koningsdochter komt. Achter de prinses wordt een stad afgebeeld met bezorgd toekijkende ouders.

De Werkgroep Huizengeschiedenis, die zich in 1999 boog over de geschiedenis van het pand, kwam tot de volgende aanvaardbare hypothesen. In 1350 is een pand op die plaats eigendom van Jacob Bave: het *Ser Jacob Baefs huus*. In 1372 is het in bezit van zijn zoon, eveneens Jacob die er woont. Jacob jr. is getrouwd met Liegarde van de Walle, dochter van de burgemeester en behoort zelf tot de stadmagistratuur. Hij sterft in oktober 1388 en Liegarde blijft eigenares. Haar dochter Gertrude Bave erft het pand. Zij is in 1396 getrouwd met Jan vander Beurse. Zou het huidige 'De Patience' gebouwd zijn als feestzaal ter gelegenheid van het societyhuwelijk tussen twee steenrijke Brugse erfgenamen: Gertrude Bave en Jan vander Beurse? Of was het een luxueuse vergaderzaal voor de Sint-Jorisgilde waarvan zowel Jacob als Jan ooit sire waren?

Het verhaal van Sint-Joris zoals het hier wordt afgebeeld was in de middeleeuwen populair. Sint-Joris is de patroon van heel wat broederschappen en schuttersgilden. De Brugse Sint-Jorisgilde bestaat zeker sinds het begin van de 14de eeuw.

Op de andere wand wordt een ander tafereel uitgebeeld, dat slechts fragmentarisch is bewaard. Een aantal vorsten worden door tekstbanderollen geïdentificeerd: de Trojaanse prins Aeneas (als voorouder van het Romeinse volk), de wandelende Jood Ahasverus, Alexander de Grote, koning Arthur (een van de Negen Besten), Julius Caesar, Darius, Karel de Grote, Saladin en koning Salomon (de derde koning van het verenigde Israël). De Turkse sultan Saladin ibn Najm al Ajjoebi (+1193) is een soennitische moslim die op 2 september 1192 een vredesakkoord met koning Richard Leeuwenhart had bewerkstelligd en zo een einde had gemaakt aan de Derde Kruistocht. Alexander de Grote is hier als vertegenwoordiger van een van de drie helden uit de klassieke oudheid binnen het thema van de beroemde veldheren, De Negen Besten, en Darius is door Alexander verslagen. De 'losse' gegevens verduidelijken

niet de iconografische samenhang van de voorstelling. De muurschilderingen zijn stilistisch en schildertechnisch wel tussen 1380 en 1400 gedateerd en horen bij de school van het Pre-Eyckiaanse Realisme.

Het huis De Patience met de muurschilderingen zijn een bewijs van de rijkdom van het Brugse erfgoed, en ze worden door de huidige eigenaars behoedzaam gekoesterd.

Spinolarei 2 is beschermd als monument bij M.B. van 5 december 1995

Sint-Maartensplein 3, hotel Ruzette

Open op

zaterdag 8 september van 14.00u tot 18.00u

zondag 9 september van 10.00u tot 18.00u

Dit monumentale stadshotel was ooit het woonhuis van de gouverneur van West-Vlaanderen Léon Ruzette (1836-1901) en van zijn zoon Albert Ruzette (1866-1929) die eveneens gouverneur, volksvertegenwoordiger en minister was. Een huis dus met voorname bewoners die een rol speelden in de Belgische politieke geschiedenis.

De juiste bouwdatum van het huis is niet bekend, maar een datering in het eerste kwart van de 19de eeuw lijkt realistisch. Het huis is gebouwd op kelders van oudere huizen die hier ooit stonden (ca. 1550 stond hier onder meer het huis van de succesvolle zakenman Bernard Wynckelman, 'Het Wit Schildt'). In 1830 is de Engelse rentenier John Pasheller (1762-1834) eigenaar (van een nieuw gebouwd huis?) en kort nadien Auguste Lybaert, gehuwd met een barones 't Serclaes.

John Pasheller en zijn vrouw Sara Gamis hebben huispersoneel meegebracht uit Londen, waaronder de hoveniers Georges Swindon en Thomas Donoghue. Dat mag ons doen veronderstellen dat bij het huis een grote tuin hoorde, die veel zorg vergde. Jammer genoeg zijn geen iconografische voorstellingen daarvan gekend. Vóór 1846 staat het huis geruime tijd leeg. Is het huidige huis misschien pas dan gebouwd?

Nieuwe eigenaars en bewoners zijn nadien Edouard de Knuyt de Vosmaer (1803-1864), zijn vrouw Adelaïde de Vrière en hun kinderen Hector (°1835) en Marie (°1845). Ridder Edouard de Knuyt is burgemeester van Koolkerke en bewoont in de zomer het kasteeltje 'Fort van Beieren'. Ridder de Knuyt is de schoonbroer van Felix-Amand de Meulenaere, eerste gouverneur van West-Vlaanderen in het nieuwe koninkrijk België. Ridder de Knuyt sterft op 19 januari 1864 en wordt in de Sint-Walburgakerk begraven. Na de dood van haar man Edouard in 1864 blijft zijn weduwe het huis bewonen samen met kokkin Rosalie Bouvain, dienstmeid Marie Verstraete en kamermeisje Rosalie Verstraete. Haar dochter Marie woont, samen met haar echtgenoot baron Théodore Marie Ghislain de Giey, een diplomaat, bij haar in. Dit huwelijk is niet succesvol en ze scheiden zoals een notitie in het Bevolkingsregister verduidelijkt: *Marie de Knuyt (...) épouse de Baron Théodore de Giey ce dernier s'est fait royer de nos registres de population place Saint Martin pour établir sa résidence et son domicile à Gand. Ces époux vivant séparés la dame de Giey est resté inscrite dans la demeure.* Moeder en dochter gaan mogelijk in 1870 in de Brusselse agglomeratie wonen. Het grote huis blijft in het bezit van de familie de Knuyt tot in 1884 en wordt dan verkocht aan Léon Ruzette.

Léon Emmanuel Ruzette wordt op 20 februari 1836 in Aalst geboren. Hij trouwt in 1864 met Félicie d'Anethan, het nichtje van minister Jules d'Anethan. Léon studeert rechten in Leuven en wordt in 1870 benoemd tot arrondissements-commissaris in Ieper. Hij doet zich opmerken als stemmenwerver voor de katholieke partij en wordt in 1877, gesteund door Jules d'Anethan,

vertrouweling van koning Leopold II, tot gouverneur van West-Vlaanderen benoemd (een eerdere poging om hem in Namen tot gouverneur te benoemen mislukte). De liberale regering zet hem op 7 augustus 1878 af als gouverneur omdat ze hem geen "vertrouwen" kan geven en hij krijgt twee dagen de tijd om zijn ambtswoning te verlaten. Ruzette wordt onmiddellijke de held van de katholieke oppositie die hem op 22 september 1878 een monsterbanket met 600 tafelgenoten aanbiedt. Nog in 1878 wordt hij gekozen tot gemeenteraadslid van Brugge en is in datzelfde jaar ook lid van de Confrérie van het Heilig Bloed. Hij doet zich meermaals opmerken bij de verdediging van de katholieke scholen in de heftige schoolstrijd van 1879-1884. In 1884 is hij tot volksvertegenwoordiger verkozen maar geeft er de voorkeur aan opnieuw gouverneur te worden. Op 19 juni 1884 wordt hij voor de tweede maal benoemd tot gouverneur van West-Vlaanderen. Het is in dat jaar dat hij het huis aan het Sint-Maartensplein koopt. Hij houdt zich in zijn ambtsperiode hoofdzakelijk bezig met de wetgeving op het onderwijs, de landbouw en vooral de nieuwe sociale wetgeving. Léon Ruzette is een populaire figuur. Hij is erevoorzitter van het Davidsfonds en van de Koninklijke Redersmaatschappij van België, van de liefdadigheidskring 'Schild en Vriend' en de *Menschlievende Kring voor Verlatenen Armen*. In 1888 wordt hij baron.

Hij is ook een van de voorvechters van het project Brugge-Zeehaven, een idee die tijdens zijn ambtsperiode door baron A. de Maere wordt gelanceerd (zie ook nr. 22 van deze brochure). Het is tijdens zijn gouverneurschap dat het 18de-eeuwse Provinciaal Hof door brand wordt verwoest en heropgebouwd in neogotische stijl.

De gouverneurs Ruzette

Léon Ruzette sterft op 1 januari 1901. Hij wordt als gouverneur opgevolgd door J.B. de Béthune.

Baron Albert Emmanuel Ruzette is op 22 juli 1866 in Sint-Joost-ten-Noode geboren. Hij doet zijn middelbare studies in Ieper, Brugge en Doornik en studeert net als zijn vader rechten in Leuven waar hij in 1890 promoveert. In 1892 wordt hij als provincieraadslid van Brugge verkozen. Hij wordt lid van de Provinciale Toezichtscommissie op de Krankzinnigentehuizen, is stichter van de turnafdeling van de Gilde der Ambachten en in 1896 lid van de Confrérie van het Heilig Bloed.

Als advocaat laat hij zich opmerken door gratis consultaties te organiseren. Hij is ook stafhouder van de Brugse balie. Een jaar na de dood van zijn vader, in 1902, wordt hij verkozen tot volksvertegenwoordiger en blijft dit tot hij op 10 april 1907 tot gouverneur van West-Vlaanderen wordt benoemd. Albert Ruzette is in 1892 getrouwd met Bertha van Caloen de Basseghem (1869-1952). Tijdens zijn gouverneurschap wordt de haven van Zeebrugge in gebruik genomen. Thema's als zeevisserij, toerisme, drinkbaar water en gemeentebelastingen zullen tijdens zijn gouverneursschap de nodige

aandacht krijgen. Hij is voorzitter van de liefdadigheidskring 'Schild en Vriend', de Adriaen Willaertskring en 'Les Amis de la Dentelle'. In 1912 neemt hij ontslag als gouverneur om als slagvaardig politiek kandidaat de strijd met priester Fonteyne, kandidaat van de Christen-Democraten aan te binden. Beiden worden tot volksvertegenwoordiger verkozen. In 1913 ruilt hij de Kamer voor de Senaat en neemt daar de plaats in van Charles van Ockerhout. Na W.O. I, periode die hij zeker in Brugge doorbrengt, wordt hij lid van de Provinciale Commissie voor Monumenten en Landschappen. Nog voor eind 1918 wordt hij minister van Landbouw en behoudt die portefeuille tot in 1925. Vanaf 1921 krijgt hij ook Openbare Werken bij zijn takenpakket, een reuzenopdracht door de Wederopbouw. Albert Ruzette sterft op 25 mei 1929 en wordt op 30 mei om 11.00u in de Sint-Walburgakerk begraven.

Zijn vrouw Bertha van Caloen blijft het huis aan het Sint-Maartensplein bewonen, samen met haar zoon Christian Ruzette, diens vrouw Ghislaine de Brouwer en hun kinderen Anne, Madelaine, Edouard en Nadine. De weduwe van Albert Ruzette sterft op 5 juli 1952 en het jonge gezin Ruzette verhuist op 23 september 1953.

De familie Ruzette gebruikt het kasteel Kevergem in Oostkamp als zomerresidentie.

Vanaf midden 1950 wordt het Hotel Ruzette niet meer als woonhuis gebruikt maar als school en kantoorgebouw. Nu staat het sinds 2003 leeg en wacht op een nieuwe toekomst.

Het grote vrijstaande herenhuis met bepleisterde gevels is volledig ommuurd en grenst achteraan aan het gesupprimeerde *Zackerstraatje* (sinds 1773 niet meer als publiek straatje in gebruik). Het huis is twee bouwlagen hoog, negen traveeën breed en afgedekt met een mansardedak. In 1874 zijn drie dakkapellen bijgevoegd, naar het ontwerp van arch. Joseph Naert (1838-1910) en wordt de tuinmuur afgewerkt met een balusterbekroning.

In 1903 wordt in opdracht van Albert Ruzette het balkon gewijzigd, uitgebreid en anders afgedekt: *herbouwen van veranda op eerste verdiep*. In 1912 worden naar plannen van arch. Etienne Timmerly (1858-1926) de dakkapellen in het voordak gewijzigd. Het dak wordt door meerdere extra dakkapellen doorbroken omdat de zolderverdieping wordt heringericht voor het dienstpersoneel: *plaatsen*

van standvensters op kroonlijst en schikken van den zolder voor kamers in het hotel.

Een elegante dubbele buitentrapp aan de zijgevel wordt afgebroken en vervangen door een *kamerveranda en eener trapzaal*.

De interieurstoffering uit de tijd van Ruzette is slechts fragmentarisch bewaard. De planindeling is weinig gewijzigd. Vermeldenswaard zijn enkele plafondversieringen met lijstwerk en het prachtige kantoor van de gouverneur met eiken lambriseringen, ingewerkte muurkasten en een schoorsteenmantel in neorenaissancestijl. De lijfspreuk van Ruzette *sub tuum praesidium confugimus* (Wij vluchten onder uw bescherming) is er ingewerkt. Opvallend is bovendien de kleine portiersresidentie, dicht bij de ingang, met zowel op de beneden-als bovenverdieping een kleine leefruimte. Als stadshotel met ommuurde (weliswaar nu verharde) tuin is Sint-Maartensplein 3 bijzonder merkwaardig.

Sint-Maartensplein 3 ligt in een met M.B. van 3 maart 1994 beschermd stadsgezicht.

**Sint-Jakobsstraat 68,
het Hof de Gros met
poortdoorgang nr 70**

Open op

zaterdag 8 september van 14.00u tot 18.00u

zondag 9 september van 10.00u tot 18.00u

Het (Bourgondische) Hof de Gros zoals wij het kennen van het plan van Marcus Gerards (1562) zou kort na 1474 zijn gebouwd. De familie de Gros is afkomstig uit Bourgondië. De bouwheer is Jean de Gros, heer van Tardt, Marliens, Crissey en Nieulande (daarom vaak Huis Nieulande genoemd in documenten). In 1442 is hij secretaris van Fillips de Goede, later eerste secretaris van Karel de Stoute en Maria van Bourgondië. In 1473 wordt hij ridder van de orde van het Gulden Vlies en in 1481 schatbewaarder van deze orde. Nog later is hij kamerheer van Maximiliaan van Oostenrijk. Hij sterft in 1484 in Dijon en is er begraven. Hij was getrouwd met Guidone de Messey en Marie de Chambellan. Zijn Brugse residentie bouwt hij met zijn eerste vrouw. Hij is mecenas van de Sint-Jacobskerk en een kapel in de kerk draagt de naam van de familie. Zijn zoon Ferry de Gros ligt er begraven.

Het 15de-eeuwse Hof de Gros had, net zoals het achteraan aanpalende Hof Bladelin, een fraaie, hoge traptoren die de hoek vormde van twee loodrecht op elkaar staande woonvleugels.

In de huidige trapzaal zijn twee 15de-eeuwse balksleutels te zien (niet op hun oorspronkelijke plaats). Op de ene balksleutel herkent men het wapenschild van Karel de

Stoute met de ketting van het Gulden Vlies en de wapenspreuk *Je lay emprins*. Op de andere

is het wapenschild van de familie de Gros herkenbaar met drie Sint-Andrieskruisen en een zespuntige ster en de spreuk *Graces à Dieu*.

Het huis is twee eeuwen lang de stadsresidentie van de familie de Gros. De opeenvolgende eigenaars zijn uitvoerig beschreven in de OMD-brochure van 1999. In 1746 is het Hof de Gros in het bezit van Isabelle Caroline de Maulde en dankzij een vermelding in handschrift 44, bewaard in de Stedelijke Openbare Bibliotheek Biekorf, weten wij dat in 1764 ... *door jonkheer Dominique Coppens, burgemeester 's Lands van den Vrijen, van den grond opnieuw opgebouwd is dat schoon huis staande aan de Ezelbrugge*. Op uitzondering van de kelders is het Bourgondische Hof de Gros toen gesloopt en in eigentijdse stijl herbouwd.

Bouwheer Dominique Coppence (Coppens) van Wintsvelde is stadhouder van de Sint-Jorisgilde en Burgemeester van het Brugse Vrije.

Dominique (Coppence) Coppens is eind mei 1767 uitgenodigd als lid en stadhouder van de Brugse Sint-Jorisgilde om deel te nemen aan de luisterrijke viering 'Zevenhonderd Jaar Sint-Macharius' in Gent, *bijsondren patroon ende voorspreker bij den Almogenden in 't faveur van de Vlamingen voor de contagieuze ziekten*. Veertien dagen lang zou er feest worden gevierd. De overige gildeleden zullen hem op 1 juni in een feestelijk versierde plezierboot uit Brugge naar Gent volgen. Coppens moest als hoofdman alle praktische zaken vooraf regelen. Op 1 juni om 1u 's nachts bereikt een onheilstijding de griffier van de Gilde. Jonkheer Dominique Coppens de Wintsvelde is in de namiddag in Gent onverwachts overleden. De leden van de Sint-Jorisgilde zijn onthutst, maar gaan niettemin dezelfde dag met de (plezier)boot naar Gent. Ter hoogte van Sint-Joris-ten Distel kruisen ze de lijkkoest van Coppens. Er wordt onmiddellijk ter plaatse een rouwplechtigheid georganiseerd en alle confraters *met de traenen in d'oogen ende grootelyckx gepenetreerd wert tot Lavenisse van zijne Zielen een profundis gelesen*. Een dag later is het verdriet vergeten en vieren de leden van Sint-Jorisgilde duchtig feest in Gent. Of hoe snel een stadhouder vergeten wordt!

Het classicistische herenhuis is tweeënhalve bouwlaag hoog en afgedekt met een schilddak. De brede voorgevel telt elf traveeën met een centraal middenrisaliet over drie traveeën, bekroond door een driehoekig fronton. De horizontaliteit eigen aan het classicisme wordt benadrukt door het lijstwerk tussen de gelijkvloerse en eerste verdieping en onder de kroonlijst. De sluitstenen van de vensteromlijstingen daarentegen zijn opgevat in de wat lossere rococostijl.

Dankzij de Bevolkingsregisters kennen we de bewoners van het pand vanaf het einde van de 18de eeuw. Begin 1792 is het nog bewoond door de ongehuwde 'Mademoiselle Coppens', dochter van bouwheer Dominique Coppens. Kort nadien wordt het huis betrokken door het echtpaar François de Serret, Marie van Outryve en hun vijf kinderen Amable, Melanie, Zoë, Jules en Euphrosine. Uiteraard woont er ook een klein leger '*domestiques*'. Ze blijven het huis Coppens bewonen tot in 1827.

Kolonel François de Serret blijft bekend als opvliegende vechtersbaas. Als aanvoerder van het Brugs vrijwilligerskorps tijdens de Brabantse Omwenteling (1789) is hij kortstondig aanhanger van het zogenaamde 'Béthunisme'. De prins de Béthune-Charost wou in 1792 leider worden van een onafhankelijke en revolutionaire staat België en slaagt erin 563 Belgische vluchtelingen rond zich te scharen die de kern van het bevrijdingsleger zouden vormen. Op 29 april 1792 verlaat het Oostenrijkse garnizoen de stad Brugge en de Brugse Béthunisten laten heel even van zich horen. François de Serret laat in zijn huis met open vensters een vreugdeconcert doorgaan.

Tussen 1830 en 1840 is de familie Charles Eyre gedomicilieerd in het grote huis. Eyre woont er met zijn vrouw Sara Pike en hun vier kinderen. Hij zou de nieuwe kapel van het nabijgelegen Hof Bladelin mee gefinancierd hebben. Een herdenkingssteen met zijn naam is in de koormuur van die kapel teruggevonden. In 1843 is de familie Maximilien de Peellaert-de Steenmaere eigenaar en bewoner van het pand; in 1855 is dat de familie van Hamme-de Croeser met twee dochters Alice en Emma. Colette de

Croeser, in 1873 weduwe van André van Hamme, woont er tot in 1883 met een *cocher, laquais, cuisinière et femme de chambre*. Beslist een rijke vrouw die er een luxueuze levensstijl op nahoudt. In datzelfde jaar wordt het voormalige huis Coppens verkocht aan Alphonse de Brouwer, die het aanvankelijk verhuurt aan de '*agent de la banque nationale*' Jacques Amedée Justin Vande Walle. De familie de Brouwer zal het spoedig zelf bewonen en dit tot aan de aankoop van het pand in 1978 door Groep Planning (nu Sum Projects). Een van de laatste bewoners zijn Patricia de Brouwer en de meid Aloisie Hustolesova.

Uit 1883 zijn twee bouwvergunningen bewaard waarbij op 29 juni toelating gegeven wordt om een nieuwe koetspoort te plaatsen en op 3 september om het 18de-eeuwse koetsgebouw links van het huis om te bouwen tot een twee bouwlagen hoog gebouw (op OMD kan men het pand via die weg verlaten). In 1895 worden bijgebouwen op de koer verhoogd en in 1939 krijgt de familie de Brouwer toelating om binnendeuren dicht te metselen (en het eigendom op te splitsen), de

ramen te herstellen en een koermuur en veranda af te breken.

Op de OMD kunnen de trapzaal en de drie salons aan de straatzijde worden bezocht. De gang is belegd met witte en zwarte marmeren tegels. In 1998 is de voorheen wit bepleisterde gang met een nieuwe marmerschildering verfraaid op basis van teruggevonden sporen. De gang wordt geleed door pilasters met classicistische kapitelen. Opvallend is de eikenhouten trap uit 1764, met stijlkenmerken uit zowel de Lodewijk

XIVde als Lodewijk XVde stijl.

De drie salons in 'enfilade' zijn de voormalige zitkamer, muziekkamer en eetkamer. Ze zijn versierd in een laat-19de-eeuwse rococostijl met marmeren schouwen, dubbele deuren en het stucwerk op de plafonds. De meeste decoratie-elementen en het zware, soms somber ogende behang dateren uit de 19de eeuw. Deze merkwaardige en waardevolle decoratie is bij de recente restauratie gerespecteerd en de gordijnen zijn hermaakt op basis van restanten en oude foto's die als iconografische bron fungeerden. Een unicum tot nu toe.

Het voormalige Hof de Gros (of huis Coppens) is beschermd als monument bij K.B. van 28 maart 1979.

Sint-Jansstraat 12, het huis De Vijgenboom

Uitsluitend op reservatie op OMD-lijn
050/47.23.24. Inschrijving mogelijk tot 7
september bij Dienst voor Monumentenzorg

De huisnaam De Vijgenboom (de Fygheboom)

Omdat in de middeleeuwen geen huisnummers bestaan, hebben huizen veelal een huisnaam. Het is een manier om de buitenwereld te laten weten waar men woont of werkt. In 1580 hebben de helft van de Brugse huizen een naam, die wordt afgebeeld op een uithangbord of een gevelsteen, geschilderd op de (houten) gevel of uitgebeeld door een sculptuur in de gevelnis of op de geveltop. De naamlijst is onuitputtelijk. Niet alleen bloemen, planten, dieren, beroepen, heiligen, hemellichamen - al dan niet in combinatie met een kleur of met de bijvoeglijke naamwoorden groot en klein - maar ook figuren zoals koning en koningin, keizer en keizerin en zelfs dagelijkse gebruiksvoorwerpen komen in aanmerking. Op het einde van de 18de eeuw, als de huisnummering wordt ingevoerd, verdwijnt dit gebruik. De keuze van de huisnamen gebeurt vaak omwille van de symbolische betekenis. Ook bij de Vijgenboom is dit het geval. Algemeen wordt de vijgenboom beschouwd als het symbool van de overvloed of de welvaart. In de oudheid wordt deze zuiderse vrucht als attribuut van Dionysos, de god van de roes, afgebeeld. De fallische god Priapus wordt eveneens met een vijgenblad afgebeeld wat eerder een erotische associatie oproept. In de bijbel staat de vruchtdragende vijgenboom symbool voor het zorgeloze leven. De boom heeft ook een negatieve betekenis. In de middeleeuwse woordafleidkunde wordt het

Latijnse woord voor zondigen 'peccare' in verband gebracht met het Hebreeuwse woord 'pag' dat vijg betekent. De vijg vervangt soms de appel als vrucht aan de 'boom der kennis van goed en kwaad'. Bovendien vlechten Adam en Eva na de zondeval vijgenbladeren aaneen als lendendoek. Ook de verdorde vijgenboom heeft een negatieve symbolische betekenis. Deze zou in de christelijke symboliek de dwaalleer of de synagoge (de Israëlitische kerk) voorstellen die de Messias, Jezus Christus, niet wil erkennen.

De huizen Sint-Jansstraat 12 en Sint-Jansstraat 10 vormden vanaf de 14de eeuw tot en met het eerste kwart van de 17de eeuw een groot pand. Het eigendom wordt dan gesplitst en Sint-Jansstraat 12 behoudt de oude huisnaam 'de Fygheboom'. Sint-Jansstraat 10 krijgt een nieuwe huisnaam, 'de Cleenen Eenhoorn'. Het grote huis is eind 14de en 15de eeuw in het bezit van Oosterlingen, in Brugge bekend als belangrijke handelspartners. Zeker vanaf de aanvang van de 16de eeuw wordt het huis als 'hostel' gebruikt en zijn de opeenvolgende eigenaars hosteliërs en makelaars.

Wat is een hosteliër?

Buitenlandse handelaars zijn op lokale hulp aangewezen voor het vervoeren, stapelen en de distributie van hun producten. Voordat 'natiehuizen' zich professioneel organiseren, moeten handelaars beroep doen op plaatselijke hosteliërs, die snel een vertrouwensrelatie met hen uitbouwen. Handelaars kunnen de goederen in de herberg (of hostel) in bewaring geven of er nieuwe naartoe sturen. De hosteliër is hun plaatselijke agent, die optreedt als bemiddelaar en tolk. Hij moet voor hen alle tolverrichtingen afwikkelen, vervoer regelen en bij geschillen hun belangen behartigen. Hosteliërs of makelaars behoren vaak tot de rijkste burgers van de stad. Hun belang vermindert als ook de internationale handelpositie van Brugge verzwakt. In de eerste helft van de 17de eeuw is hun rol bijna uitgespeeld en hun taak wordt in 1665 overgenomen door de Kamer van Koophandel.

Nicolaas Le Gillon is zo'n hosteliër. Hij is geboren in Armentières en vestigt zich rond 1560 in Brugge. Hij huwt er met de dochter van de rijke Jérôme van Vyve van het beenhouwersambacht en kan zelf reeds in mei

1565 toetreden tot het Brugse ambacht van de vrije hosteliers en makelaars. Hij koopt op 2 september 1566 De Vijgenboom. Het is een succesvol man die heel wat onroerende goederen koopt en verkoopt. Het huis in de Sint-Jansstraat blijft nog in het bezit van zijn kinderen en kleinkinderen. De daaropenvolgende eigenaars zijn bij naam bekend maar niet bestudeerd.

Korte historiek

Eind 18de eeuw is De Vijgenboom in het bezit van rentenier Pieter Vanheule, die het verhuurt aan Jean Simon de Zandvoorde, raadspensionaris van het Brugse Vrije. Simon woont er samen met twee dienstmeiden. Vanaf 1813 wordt het bewoond door de eigenaar zelf, Charles Vanheule, zijn vrouw Jeanne Marie Soetaert en hun twee dochters Marie en Anne. Het blijft eigendom van de familie Vanheule tot rond 1840 en wordt dan verkocht aan Franciscus Vandenbroucke, kleermaker bij het zesde regiment. Hij woont er korte tijd met zijn Franse vrouw Anne Brey, hun twee kinderen die in Parijs zijn geboren en dienstpersoneel. In 1846, het huis is opnieuw van eigenaar veranderd, woont de Engelse familie Servante-Chantrell er. Frederic Servante (°1798) is luitenant 'in Engelschen dienst'. Het gezin heeft vijf kinderen. Mary Chantrell sterft jong en haar man blijft er wonen met de kinderen en twee dienstbodes. Rond 1861 is De Vijgenboom in het bezit van burggraaf Edouard de Nieulandt, die Sint-Jansstraat 16 bewoont en dan blijft het via erfenis eigendom van dezelfde familie (de Nieulant, Peers, Pecsteen en Otto de Mentock) (zie brochure OMD 2000). In 1922 wordt Sint-Jansstraat 12 verkocht aan de familie Charles Pombreu-Colens. Charles Pombreu is handelaar en getrouwd met Hélène-Marie Colens (1871-1931), zuster van notaris Philippe Colens, die op de Mallebergplaats woont en van Joseph Colens, secretaris-generaal van het Ministerie van Posterijen. Hun enige zoon Pierre Pombreu is priester en leraar aan Onze-Lieve-Vrouwecollege in Oostende. Het huis De Vijgenboom komt daarna in het bezit van André Thibaut en zijn vrouw Gabrielle Bastiaenen. André Thibaut was krijgsgeneesheer.

Het diephuis Sint-Jansstraat 12 is aan de straatkant afgewerkt met een beschilderde, bakstenen trapgevel die uit het eerste kwart van de 17de eeuw dateert. In de late 18de eeuw wordt het huis verbouwd. Daar zijn in het fraaie interieur talrijke sporen van aanwijsbaar: de trap maar ook de schouwboezems in Lodewijk XVIde- stijl met

afbeelding van instrumenten. De eiken balkenzoldering wijst erop dat het huis heel wat ouder is. Ook de achtergevel, een puntgevel met talrijke bouwsporen, vertelt een eigen verhaal. Recent is een oude veranda vervangen door een beglaasde serre, met daarin de nieuwe eetplaats. Het is een bijzonder fraai interieur.

Sint-Jansstraat 12 is niet beschermd als monument. Voor de restauratie kregen de eigenaars stadssubsidie.

Sint-Jansstraat 15, het huis Oud Inghelandt

Uitsluitend op reservatie op OMD-lijn 050/47.23.24. Inschrijving mogelijk tot 7 september bij Dienst voor Monumentenzorg

De bewoningsgeschiedenis gaat terug tot de Merovingische en Karolingische tijden. Sporen uit die periode (5de-9de eeuw) zijn tijdens een archeologisch onderzoek aan het licht gekomen. Vroeg in onze stadsgeschiedenis moet het bouwblok Boudewijn Ostenstraat, Sint-Jansstraat en Engelsestraat deel geweest zijn van het leenhof Splinters, een landgoed dat door de graaf van Vlaanderen aan één van zijn vazallen in leen was gegeven. Het leenhof is ouder dan 1127 want toen worden alle stadgronden vrij gemaakt en moeten geen grondbelastingen meer aan de graaf worden betaald. Sint-Jansstraat 15 maakte nadien, samen met het buurhuis nr. 13, deel uit van een 13de-eeuws zogenaamd kerndomein dat toebehoorde aan een rijke handelaar.

Sint-Jansstraat 15 is misschien de woning met de oudste bouwsporen die op OMD 2007 kan worden bezocht.

Deze grote stadswoning, gelegen op de hoek van de Sint-Jansstraat en de Engelsestraat, bestaat uit twee diephuizen met bouwsporen die opklimmen tot eind 13de en 14de-eeuw. In de 19de eeuw krijgt het huis zijn huidig uitzicht. De hoge, brede gepleisterde lijstgevel is met de poorttravee zeven traveeën breed en dateert mogelijk uit 1836.

Het oudste bakstenen huis in het complex dateert dus uit de 13de eeuw en bestaat uit een voor-en achterhuis. Het situeert zich onmiddellijk rechts van de koetspoort en is later uitgebreid met een even diep bouwvolume ernaast. Beide huizen waren toen wellicht achter één hoge bakstenen schermgevel weggestopt, waarvan nog restanten zijn teruggevonden op het zolderniveau.

De vroegst bekende eigenaars zijn Jan en Alvin Bart uit Estland, in de eerste helft van de 14de eeuw. Op het eind van die eeuw was Sint-Jansstraat 15 in het bezit van de Duitse koopliedenfamilie Smythusens uit Dortmund.

Oosterlingen

Als exporthaven van het Vlaamse laken trekt Brugge al op het einde van de 11de eeuw een bonte mengeling van buitenlandse handelaars aan. Engelsen en Fransen resideren hier zeker rond 1200. Duitsers uit Keulen komen hier laken inkopen en Rijnwijn verkopen. De Duitse kooplieden, de zgn. Oosterlingen, bouwen in

Brugge een belangrijk steunpunt uit voor hun handelsactiviteiten. Het Brugse kantoor is een van de belangrijkste. De Duitsers verkopen niet alleen wijn en bier maar ook ijzer- en kopererts, amber, bont, hout, gedroogde vis en honing. In de tweede helft van de 14de eeuw verblijven enkele honderden Oosterlingen geregeld in Brugge. In en rond de Sint-Jansstraat zijn nu vijf Oosterlingenhuisen gelokaliseerd.

In de 15de eeuw is Sint-Jansstraat 15 in het bezit van de rijke patriciërsfamilies De Vos en Van Themsecke. In 1546 is Michiel de Courieres de bezitter van het pand. Een man van stand. Nadien wordt het bewoond door de familie van jurist Arnout Neyts, die gestudeerd heeft in Leuven en Bologna. In 1580 sterven zijn vrouw en kinderen ten gevolge van een pestepidemie. In 1585 gebruiken Engelsen het huis als consulaat. Vandaar de naam 'Oudt Inghelandt', die kort nadien in gebruik komt. Later wordt het een tijdje gehuurd door de jezuïetenorde, die een klooster en school uitbouwt in de buurt en hier catechismuslessen organiseert.

In de 17de eeuw zijn het stadbestuurders die er wonen, maar dan als huurders. Burgemeester Jan Bernard Triest woont er een tijd. Zijn schoonzoon Ignace Pardo kan het huis Oud Inghelandt in 1753 aankopen en later wordt het door zijn dochter Emérence geërfd. Zij is getrouwd met Jean-Charles Veranneman, de toenmalige heer van Watervliet. Alle eigenaars en bewoners zijn door de 'Werkgroep Huizengeschiedenis' (van de vzw Levend Archief) in 2001 opgezocht. Hun geschiedenis is neergepend in een rapport dat consulteerbaar is op het Brugse Stadsarchief.

In elke eeuw zal het huis wijzigingen ondergaan, maar de meest ingrijpende situeren zich tussen 1836 en 1844. Zowel de voorgevel als het verrassende interieur worden dan aangepast aan de smaak van de tijd. De opdrachtgever was mogelijk de weduwe van handelaar Maximiliaan Van Lede, die het huis verhuurt aan graaf Adolphe de Béthune en zijn vrouw Adelaide de Peneranda

(haar ouders wonen in Riddersstraat 8-10, zie nr. 13 van deze brochure). De familie, met de drie kinderen Eugène, Emma en Hector, zal tot in 1850 het pand bewonen samen met een uitgebreide staf dienstpersoneel. In 1857 is Sint-Jansstraat 15 eigendom van Hippolyte D'hondt en Eugenie Cornelis. Hun dochter Emma, getrouwd met Oscar de Schietere de Lophem erft het huis in 1908 maar verkoopt het door aan onderzoeksrechter Octave Verbeke en zijn vrouw, die het tot in 1967 in hun bezit houden. Vóór W.O. II wordt het gebruikt door het Ministerie van Volksgezondheid die het ook aankoopt. Daar gebeuren onder meer de inentingen ter preventie van tropische ziekten. Er was een tijdje een inwonende huisbewaarder. Gelukkig

is het huis sinds 1998 opnieuw in prive-handen en wordt het nu behoedzaam en gefaseerd gerestaureerd.

In het interieur zijn fraaie architecturale details te ontdekken. De koetsendoorrit, die zich links van het woongedeelte situeert, is overkluisd met een tongewelf en de wanden zijn geritmeerd door gekoppelde vlakke pilasters met Ionische kapitelen. Centraal geeft een beglaasde deuropening toegang tot de vestibule, waarop de verschillende leefruimtes aansluiten. De salons zijn verfraaid met marmeren schouwen en de plafonds zijn bepleisterd en met lijstwerk versierd. De middengang leidt naar de eikenhouten draaitrap in Empirestijl. Het

trappenhuis zelf (zichtbaar in de tuin) is opgetrokken in baksteen en bevat een gevelsteen met de datum 1572.

Sint-Jansstraat 15 is beschermd als monument bij M.B. van 26 april 2002.

Sint-Salvatorskerkhof, de kosterwoning van de Sint-Salvatorskathedraal

Ingang via het rode poortje recht tegenover de Heilige-Geeststraat

Open op
 zaterdag 8 september van 14.00u tot 18.00u
 zondag 9 september van 10.00u tot 12.30u en
 van 13.30u tot 18.00u

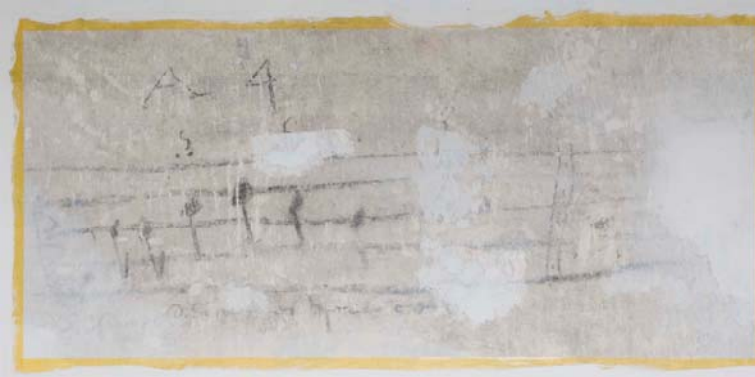
De oudst bewaarde rekening van de kerkfabriek daert van 7 mei 1481 en loopt tot 22 april 1482. Waarschijnlijk is de sacristie toen reeds gebouwd en is men volop bezig aan werken in de kooromgang. De twee bouwlagen hoge sacristie is aangebouwd naast de derde en vierde travee van de kooromgang en daarvoor moest een zijmuur van het 13de-eeuwse zuidkoor gesloopt worden.

Om OMD 2007 kan **zeer uitzonderlijk** de zgn. kosterwoning bezocht worden, die zich boven de sacristie bevindt, en waar net opschikkingswerken zijn voltooid. Een verrassende ruimte met onbekende schatten!

De sacristie is twee bouwlagen hoog en twee traveeën breed. Via een achzijdig traptorentje met een nauwe wenteltrap bereikt men tussen de 33ste en 35ste trede (de treden zijn in Balegmse steen) de kosterwoning. Twee korfboogingen geven toegang tot een ooit bewoonbare bovenverdieping, die twee kamers telt. Naast de eerste ingang zit een lampnis. De twee verrassende ruimtes hebben beide een gotische schouw. De schouw tegen de

westmuur heeft geprofileerde rechtstanden op geprofileerde basementen. Deze tegen de oostmuur is gehavend en de rechtstanden zijn verdwenen. Twee met roosjes versierde dekplaten zijn er nog de enige getuigen van. De ruimtes worden verlicht door gedeelde vensters met driepasbogen en voorzien van stenen zitbankjes, zodat men makkelijk naar de omgeving rond de kerk kan kijken. De

kamers zijn afgedekt met vierdelige geprofileerde kruisribgewelven. De kraagstenen waarop de gewelfribben op de hoeken neerkomen zijn fraai gesculpteerd met gepolychromeerde figuren. De centrale gewelfsleutels zijn met gebeeldhouwd bladwerk versierd. De vloertegels dateren nog uit de 15de eeuw. Tijdens het onderzoek in maart 2007 is een kijkluik, dat verborgen zat achter een kunstwerk, herontdekt. Van daaruit had de koster of de gebruiker van deze bovenruimte een goed uitzicht op wat zich in het koor afspeelde. In mei 2007 zijn restanten van een geschilderde notenbalk van onder de pleister vrij gemaakt. Het is een fragment van een vierstemmige canon, dat na 1650 is aangebracht want de vorm van de 'notenhoofdjes' is rond. De plaats waar de verschillende stemmen moeten invallen is met punten aangeduid. De tekst is jammer genoeg niet leesbaar en de notenbalk onvolledig (met dank aan Prof. Barbara Haggh-Huglo, University of Maryland, USA).

Mogelijk kan de zolder boven deze kosterwoning bezocht worden (na nog een klimpartij). Het goed bewaarde 15de-eeuwse eikenhouten gebinte is opgebouwd uit twee dubbele schaargebinten en de kepers zijn verbonden door hanenbalken.

In de archiefbronnen kon niet worden afgeleid of hier ooit effectief een koster woonde. Een koster is in Kerklating 'sacristia'. Het is de persoon die met de dagelijkse zorg van het kerkinterieur belast is en de verschillende liturgische voorwerpen voor de eredienst moet klaarzetten. Veel praktische aangelegenheden gaan door zijn handen. Het is best mogelijk dat een 'geestelijke koster' (een koster die tot de lagere geestelijkheid behoorde) een woonruimte kreeg boven de sacristie. De

wereldlijke koster (een burger) woonde in de omgeving van de kerk. Eind 18de eeuw is er niemand in de kerk gedomicilieerd. Nazicht in de 'Wegwijzers' (tussen 1846 en 1874) geeft toen als localisatie van de kosterwoningen: Korte Vuldersstraat, Sint-Salvatorskerkhof, Oostmeers, Zilverstraat en Goezeputstraat. Verder onderzoek is nodig.

De kosterwoning is nu onder meer ingericht als kantoor voor de collectiebeheerder van de kathedraal.

Snaggaardstraat 56, 'La Ferme' (nu De Moerbei)

Open op
zaterdag 8 september van 14.00u tot 18.00u
zondag 9 september van 10.00u tot 18.00u

ARKGEMEENSCHAP MOERKERKE vzw
(Sabine Vanquathem)

Onze Arkgemeenschap ontstond in 1993 te Moerkerke (bij Damme). We groeiden geleidelijk van een heel kleinschalige werking zonder subsidies naar een erkend Tehuis. Momenteel leeft onze gemeenschap in De Barke (woonhuis in Moerkerke), De Moerbei (woonhuis in Brugge) en 't Hoevetje (het werkatelier in Moerkerke). Wij maken deel uit van de Internationale ARKGEMEENSCHAPPEN (L'ARCHE), gesticht door Jean Vanier, in 1964.

DE BARKE en DE MOERBEI:

Een Arkhuis wil een (t)huis zijn waar mensen met een mentale handicap en assistenten samenwonen en dus het dagelijkse leven delen. In zo'n leefgemeenschap heeft iedereen - volgens zijn of haar mogelijkheden - een unieke en evenwaardige inbreng. Het samenleven met elkaar maakt ons bewust van onze grenzen en beperkingen. We worden telkens opgeroepen om naar de wezenlijke kern van eenieder te kijken. Gastvrijheid kenmerkt een Arkhuis: regelmatig komen burens, vrienden, groepen, geïnteresseerden,... op bezoek, of komen mensen een tijd meeleven. Centraal staat onze

diepe eerbied voor wie klein en zwak is. De dag wordt geopend en afgesloten met een stil moment, en op dinsdagavond vieren we eucharistie om 19u45, samen met burens en vrienden.

't HOEVETJE:

Elke weekdag werken we op *'t Hoevetje*. Enkele assistenten en vrijwilligers begeleiden het werk. Een greep uit de waaier van activiteiten: tuinwerk - dieren kweken - groenten en fruit verwerken - brood bakken - klussen - crea – sport – uitstappen. Enkele mensen werken ook een halve dag per week buitenshuis: in de bibliotheek, bloemenwinkel, containerpark, sporthal, poetshulp bij vrienden,...

DE ARK IN DE WERELD:

Onze Arkgemeenschap leeft nauw samen met de 113 Arkgemeenschappen in andere landen. Er wordt veel aandacht besteed aan contact, uitwisseling en solidariteit over de grenzen heen, want dit verdiept en verrijkt ons gemeenschapsleven.

IETS VOOR JOU?

Ben je geïnteresseerd om ons beter te leren kennen, of om vriend(in) aan huis te worden, of een periode mee te leven, of de gemeenschap te steunen, of... neem dan gerust contact op met Sabine Vanquaethem:

Arkgemeenschap Moerkerke Visserstraat 71 / 1
8340 Moerkerke 050/50.18.84 (tel.), e-mail:
info@arkmoerkerke.be en
www.arkmoerkerke.be/De Moerbei,
Snaggaardstraat 56, 8000 Brugge, 050/34 64 51
(vanaf okt.2007)

Het zgn. hoevegebouw, dat bij de zusters van het Engels Klooster bekend staat als 'La Ferme', is in erfpacht gegeven aan de vzw De Ark, die het gebouw net heeft laten

restaureren (de foto's zijn van vóór de restauratie). In de week na OMD 2007 komen de nieuwe bewoners er hun intrek nemen. 'La Ferme' krijgt de naam 'De Moerbei' naar de moerbeiboom in de tuin.

Het twee bouwlagen hoge langsgebouw is door ankers aan de oostelijke zijgevel 1637 gedateerd. Aan de straatgevel vertoont de bakstenen gevel tal van sporen van gedichte deur- en vensteropeningen. De nu gekaleide tuingevel is verrassend authentiek. De lijstgevel is zeven traveeën breed en doorbroken door rechthoekige vensters met afgeschuinde dagkanten. Op de begane grond zijn ze afgewerkt met een open voeg. De ramen hebben kleine roedeverdelingen. In de derde travee steekt de fraaie tudorboogingang.

De 17de-eeuwse binnenstructuur van het huis is opmerkelijk goed bewaard. In de 19de en vroeg-20ste eeuw zijn slechts kleine ingrepen gebeurd. Zowel op de beneden- als bovenverdieping zijn de balkenzolderingen opgebouwd uit moer-en kinderbalken en met geprofileerde balksleutels verfraaid. Op de verdieping steunen de moerbalken op muurstijlen en korbelen (wat een heel laat

voorbeeld lijkt van dergelijke bouwtechniek). Het eikenhouten daktimmerwerk is opgebouwd uit zes getelmerkte dubbele schaar-en nokgebinten. In de opkamer, typisch voor 16de/17de-eeuwse architectuur, is de oorspronkelijke tegelvloer nog gedeeltelijk bewaard (groen en geel geglazuurd en in dambordmotief gelegd). De oude binnendeuren zijn geïntegreerd.

De bouwhistoriek van dit interessante bouwwerk kon jammer genoeg niet getraceerd worden. De Snaggaardstraat hoorde bij een van de heerlijkheden (het Proosse) en om die reden ontbreken inschrijvingen in de stedelijke kadasterboeken (de Zestendelen), die alle eigenaars tussen eind 16de en eind 18de eeuw vermelden. We kennen enkel de eigenaar van het gebouw dat er stond in 1569, herkenbaar is op het stadsplan van Marcus Gerards (1562) en veel gelijkenissen vertoont met het huidige nog bewaarde 17de-eeuwse gebouw. Zou 'De Moerbeij' nog uit de 16de-eeuw kunnen dateren?

Eigenaar in 1569 is Charles van Marievoorde en het perceel wordt omschreven als '*huys en platse van lande*'. Charles van Marievoorde is

schepen van het Brugse Vrije tussen 1575 en 1598 en wordt in 1582 tot burgemeester van het Vrije verkozen. Hij trouwt tweemaal en heeft vier kinderen. Charles is één van de vier heren van het Vrije die in mei 1584 in Doornik samen met de afgevaardigden van de Stad Brugge een vredesverdrag met de hertog van Parma ondertekent. Wat een einde stelt aan het Calvinistische bewind in Brugge.

Charles van Marievoorde, een geldwolf?

In een processtuk uit 1574 (SAB, processen 38/1760) duikt de naam Charles van Marievoorde op. Hij bezit weiden in Sint-Annater-Muiden, die hij aan Bartholomeus Gheerts verpacht. Gheerts doet een poging om een huurvermindering te krijgen. Geuzen maakten in dat jaar de streek onveilig en de boer vindt het een goed idee om zijn koeien van het land te halen en een ander onderkomen voor hen te zoeken. In de nacht van Sint-Jansdag zijn er bij zijn burens inderdaad koeien gestolen en worden

huizen in brand gestoken. Hij vraagt zijn eigenaar om een huurkijtschelding omdat hij de weiden in 1574 maar enkele maanden heeft gebruikt. Maar Charles van Marievoorde eist desalniettemin de volle pot.

Op het eind van de 18de eeuw is het gebouw eigendom van de familie Ydewalle (zo geschreven in de archiefdocumenten). In de onmiddellijke omgeving staan dan vele eenkamerwoningen (beluiken) die aan arme mensen worden verhuurd. Eigenaar van het grote huis en de moestuin in 1830 is Louis Busschaert-Raepsaet.

In de kronieken van het Engelse klooster staat in 1853 de aankoop van het gebouw genoteerd: *having been informed that the house and garden adjoining St. Joseph was likely to be bought by a distiller, which might occasion some annoyance to the Convent, the counsel and the Convent Sisters unanimously advised Reverend Mother to purchase them which was done in Mr. Isacq's name* (met dank aan Zr. Aline, archivaris van het Engels Klooster). Uit angst dat het huis voor distillatie van alcohol zou worden gebruikt, beslist de raad en de zusters van het Engels klooster om het gebouw aan te kopen. De aankoop gebeurt in naam van kanunnik Amand Isacq, de toenmalige rector van het klooster.

Amand-Joseph-Corneille Isacq is op 11 september 1818 in Poperinge geboren en sterft onverwacht op 18 maart 1899 in Brugge. Hij is ruim achtenveertig jaar lang rector van het Engels klooster. Hij heeft vier broers die priester zijn waaronder Joseph, kanunnik van de Sint-Salvatorskathedraal en een jezuïet. Er is ook nog een ongehuwde zus Florence.

Amand Isacq studeert aan het grootseminarie van Brugge, is priester gewijd in december 1842, geeft kortstondig les in het college in Kortrijk en is tot 1845 leraar Latijn aan het Sint-Lodewijkscollege in Brugge. In 1845 wordt hij onderpastoor in Pittem en in 1848 onderpastoor in de Sint-Jacobskerk in Brugge. Monseigneur De Foere zou A. Isacq als zijn opvolger in het Engels klooster en bij de zusters van de Naaldenstraat aan de Brugse bisschop hebben voorgesteld. In maart 1851 wordt hij inderdaad directeur of rector van het Engels klooster en kort nadien ook van de zusters van de Naaldenstraat. Zijn begrafenisplechtigheid in 1899 heeft plaats in de kerk van het Engels klooster en hij ligt begraven op de centrale begraafplaats bij de zusters.

In het archief van het Engels klooster wordt een handgeschreven kroniekje over kanunnik Isacq bewaard. Daarin staat een ontroerend en schrijnend verslag van de hongerjaren 1846 en 1847 en hoe die beleefd werden in Pittem. Het geeft een beeld van het gevoelige karakter en de grote meevoelendheid van A. Isacq. Een klein, uniek tijdsdocument.

De zusters hebben het gebouw vanaf 1853 voor diverse functies gebruikt en de laatste decennia enkel als berging. Gelukkig is er nu een waardevolle herbestemming gevonden met het verlenen van een erfpacht voor vijftig jaar aan de vzw De Ark. Een nieuwe toekomst!

'La Ferme' of 'De Moerbei' is beschermd als monument bij besluit van V.E. van 22 september 1982.

Vlamingstraat 55, het huis Duusburch (de Patio)

Open op
zondag 9 september van 10.00u tot 17.00u

Het Rode Kruis zorgt voor een tijdelijke woonst voor asielzoekers in het voormalige huis Duusburch!

15 jaar opvang aan asielzoekers in de Vlamingstraat: een blik achter de schermen
(Patrick Ghillebert, Centrumverantwoordelijke)

Nog niet zo lang geleden was de opvang aan asielzoekers in ons land het voorwerp van een niet georganiseerde willekeur. Vluchtelingen en asielzoekers die zich op het Belgische grondgebied bevonden werden aan hun lot overgelaten. Met een beetje geluk kregen ze wat hulp van kerken, gemeenten, plaatselijke verenigingen, ... In een periode van 20 jaar is er evenwel veel veranderd!

De opvang aan asielzoekers in België wordt tegenwoordig gecoördineerd door Fedasil, het federaal agentschap voor asielzoekers. Eén van de belangrijkste partners in het uitvoeren van de opvang is het Rode Kruis. In Vlaanderen voorziet het Rode Kruis momenteel in ongeveer 3500 opvangplaatsen, verspreid over 11 centra.

Eén van de centra is het opvangcentrum 'Patio' te Brugge. Reeds sedert 1990 wordt hier plaats geboden aan 60 kandidaat -vluchtelingen uit alle windstreken, zowel alleenstaanden als families. De Belgische wetgeving (onlangs nog gewijzigd op 1 juni 2007) voorziet enkel materiële hulpverlening voor personen die zich in de asielpcedure bevinden. Die materiële

hulpverlening vinden we in de eerste plaats terug in het verloop van het dagelijks gebeuren. Op geregelde tijdstippen wordt een maaltijd aangeboden, kunnen bewoners een douche nemen, of deelnemen aan activiteiten die in en rond het centrum plaatsvinden. De minderjarigen gaan tijdens de week naar school.

Hiervoor werken we samen met verschillende scholen in de buurt. Ook de volwassenen kunnen hun tijd op een zinvolle manier doorbrengen door het volgen van korte opleidingen allerhande (alfabetisatie, taalonderricht, kennismaking met België). Voor het dagelijks onderhoud van het huis doet het centrum een beroep op de bewoners. In ruil voor een kleine vergoeding worden douches, toiletten, gangen, ... geschrobd.'s Avonds, tijdens het weekend en in de vakanties voorziet het centrum in een aanbod van vrijetijdsbesteding: allerhande sportactiviteiten, het praatcafé El Mundo, uitstappen,...

In het opvangcentrum kunnen de bewoners ook tot rust komen. Verschillende vluchtelingen hebben tijd nodig om hun verleden te verwerken, en na te denken over wat de toekomst hen zal brengen. Het indienen van een asielaanvraag is hierin de eerste stap die werd gezet. In het centrum krijgen ze gedurende hun ganse verblijf ondersteuning in de opvolging van hun procedure. Ze worden in stappen geïnformeerd over de inhoud van de procedure, over het recht op bijstand door een advocaat, over het belang van originele documenten,... Uiteraard blijven ze zelf verantwoordelijk voor de goede uitvoering.

Ook voor medische en psycho-sociale zorgen kunnen bewoners in het centrum terecht. Wekelijks komt de centrumarts langs voor de opvolging van de kleine en grote kwaaltjes.

Steeds vaker merken we ook dat het verleden en de onzekere toekomst sporen nalaat in het psychisch welzijn van de bewoner. Indien nodig voorzien we externe opvolging.

Naast het bieden van opvang aan asielzoekers heeft het centrum ook een belangrijke taak in het informeren en sensibiliseren van de bevolking rond het thema vluchtelingen en asielzoekers. De deuren van het centrum staan steeds open om scholen, verenigingen, ... te ontvangen. Belangrijk is de samenwerking met tal van verenigingen uit het socio-culturele veld die zo, vaak onrechtstreeks, het centrum en de asielzoekersproblematiek in de kijker stellen. Na vandaag, heeft ook Open Monumentendag hierin zijn steentje bijgedragen.

Voor het uitvoeren van die verschillende opdrachten heeft het centrum 11 personeelsleden in vaste dienst en kunnen we een beroep doen op een groep enthousiaste vrijwilligers. Die laatste worden vooral ingezet voor de organisatie van de ontspanningsactiviteiten.

De hoge, laatclassicistische gevel van het voormalige huis Duusburch dateert uit 1835. Toen wordt een gotische schermgevel verbouwd tot een gepleisterde lijstgevel. De oude gevelstructuur blijft behouden, maar wordt in 1873 verstoord door de creatie van de koetspoort en de volledige herindeling van het huis. Beide verbouwingen gebeuren in opdracht van de familie Van Nieuwenhuyse. Het pand is tweeëneenhalve bouwlaag hoog, acht traveeën breed en afgedekt met dubbele zadeldaken. In het interieur is de 19de-eeuwse planindeling goed herkenbaar en zijn enkele merkwaardige plafondversieringen en een trapzaal bewaard. Het huis was in de 19de eeuw rijkelijk gestoffeerd. Aan het eind van de

(ruime) tuin, grenzend aan de Grauwwerkersstraat, staat een eind 16de-eeuws (of vroeg 17de-eeuws) koetshuis, dat steeds bij het eigendom hoorde.

De laatste privé-eigenaars

De laatste privé-bewoners van het huis Duusburch zijn leden van de familie de Crombrugghe de Loorringhe. Werner Auguste de Crombrugghe de Loorringhe (1868-1943),
158

getrouwd met Marie Antoinette de Thibault de Boesinghe, sterft in deze woning. Hij is voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg, lid van de Confrérie van het Heilig Bloed en lid van de kerkfabriek van Sint-Jacobs. Zijn zoon, rechter Jacques de Crombrugghe en zijn vrouw Marie Louise van Caloen de Basseghem zullen daarna het huis bewonen. Nadien wordt het tientallen jaren als kantoor gebruikt en nu als opvangcentrum voor asielzoekers.

Het verleden

Het huis Duusburch is in de tweede helft van de 16de eeuw in het bezit van Zeger van Male (1504-1601), een zeer succesvolle textielhandelaar. Hij trouwt tweemaal en heeft zestien kinderen. In de Sint-Jacobskerk hangt een epitaafschilderij met de afbeelding van de familie die in 1578 door Pieter Pourbus is geschilderd. Doordat hij zo lang leeft, is Zeger een interessante getuige van het reilen en zeilen in het 16de-eeuwse Brugge. Hij beleeft er de opkomst van het protestantisme en ook het economische verval van de stad. Twee van zijn zonen worden protestant, waaronder zijn zoon Lodewijk die na zijn vader eigenaar wordt van het huis aan de Vlamingstraat. Zeger van Male is de auteur van de 'Deerlicke lamentatie', een soort handleiding voor het stadsbestuur en de gegoede klasse en een gedenkboek over de Bogardenschool, waarvan hij gouverneur is. Van Male draagt 'Liefdadigheid' hoog in het vaandel. Door het betalen van (gedwongen) leningen aan het Calvinistisch bewind raakt hij op het eind van zijn leven echter zelf geruïneerd en moet van een klein jaarlijks stadspensioen leven.

Het huis Duusburch wordt in het begin van 17de eeuw eigendom van de familie Van der Lepe (tussen 1625- 1685), nadien van de familie Van Toers (1685- 1764) en van de familie Van Nieuwenhuyse (1764- 1925(?)).

Het is opvallend hoe lang het huis steeds eigendom blijft van eenzelfde familie. Over die families en hun bezit zijn wij goed gedocumenteerd door boedelbeschrijvingen die bewaard zijn op het Brugse Stadsarchief en een afzonderlijke studie verdienen.

Enkele gegevens

Jan Van der Lepe (+ 5 augustus 1663) is schepen van de Stad Brugge en thesaurier. Hij bewoont het huis met zijn familie en is er ook gestorven. Zijn boedelbeschrijving is uitgebreid en gunt ons een blik op zijn fortuin. Hij is niet alleen actief in de politiek maar ook een steenrijke handelaar in stoffen. Na zijn dood bijvoorbeeld moeten nog 'cassen

coxenille' in Amsterdam betaald worden voor een reuzensom. Karmijnrood, een pigment om stoffen rood te kleuren, wordt gewonnen uit de schildluis cochenille die op cactussen leeft en dit vooral Peru. De Spanjaarden introduceren, na de verovering van Zuid-Amerika door Cortès, dit karmijnrood bij ons en het wordt in de stoffennijverheid gebruikt. Van der Lepe doet zaken met handelaars in Malaga maar ook in Antwerpen en Duinkerke. Hij bezit verschillende huizen in Brugge: een groot stenen huis aan de Schottendijk (Verversdijk) dat ingericht is als zwartververij, de hostellerie De Gouden Poorte (Vlamingstraat 78) en heesters met huizen aan de Westmeers.

Jan Van der Lepe's huis in de Vlamingstraat wordt uitvoerig beschreven. In elke kamer hangen schilderijen (in de slaapkamer, in de marmerkamer, in de salon, in de achterkamer, in de kamer boven het kantoor, in de voorkamer, in de zaal, in de gang en het speelkamertje, in het kantoor en in de 'hof'...) en niet de minste. Er is een duidelijke voorkeur voor landschappen, religieuze werken (waaronder Maria Magdalena's) en portretten. Een grondige analyse van deze Staat van Goed (2de reeks, nr.1302) kan veel extra gegevens over de toenmalige kunstsmaak opleveren. Jan's zonen erven het huis maar laten er hun moeder verder leven. Zijn zoon Ignatius is ontvanger-generaal van de havens van Vlaanderen; zijn broer Jan Anthone rekenmeester van 'Majesteits

Rekenkamer' in Brugge. In 1685 wordt het huis Duusburch verkocht aan Philippe van Toers, een koopman. Ook de familie Van Toers handelt in stoffen en in kant. De handel is internationaal met handelspartners in Portugal, Dantzig, Hamburg, Dover en Cadix.

De familie is mede-eigenaar van schepen zoals de 'Notre Dame de Bon Secours' en 'Den Jonckheijt', wat er misschien kan op wijzen dat ze ook als reder actief is. Verschillende leden van de familie zijn lid van het ambacht van de makelaars. Als zoon Jacques van Toers, schepen van Brugge, in 1711 sterft, staat in zijn boedelbeschrijving vermeld dat hij veel kanten en lijnwaad naar 'Westindien' had verscheept en dat die onverkocht terugkwamen. Daarnaast handelt Jacques in witte en rode wijn en in Ierse boter.

Op 24 september 1764 verkopen Jacques van Toers, zoon van Jacques, advocaat van de Raad van Vlaanderen en zijn vrouw Livine Fredrix het huis Duusburch aan Antoon Van Nieuwenhuyse: *achterwaerts strekkende met platse van lande met achterpoort in de Grauwwerkersstraat en nog een achterpoortdeure in de Grauwwerkersstraat met inbegrip van de schilderijen staende in beede de salette, eetkamer en achterkamer boven de achterste salette*. De schilderijen waarvan hier sprake is, zijn een tiental jaren geleden weggenomen uit het huis. Hun tegenwoordige bewaarplaats is niet bekend.

Antoon Van Nieuwenhuyse (°1726) is handelaar in kant '*marchand de dentelle*'. Hij en zijn familie wonen in het huis Duusburch met dienstbodes en kamermeisjes. De leden van de familie Van Nieuwenhuyse zijn succesvolle

Gustave Van Nieuwenhuyse

handelaars die ook een rol spelen in de plaatselijke politiek. Louis en Gustave verbouwen het huis Duusburch naar de smaak van de tijd en beschikken zeker in de tweede helft van de 19de eeuw over een zomerverblijf in Sint-Michiels (het kasteeltje De Zwaan).

Zaakvoerder Louis Van Nieuwenhuyse (°1799) is de opdrachtgever van de bepleisterde voorgevel. Hij is getrouwd met Caroline Van Maldegem en het gezin heeft drie kinderen, waaronder Gustave (1827-1904) die de volgende eigenaar-bewoner is. Gustave is schepen van de Stad Brugge met een liberale gezindheid. Hij is voorzitter van 'L' Association libérale de Bruges', van de 'Cercle du Commerce' en van de patroonsvereniging 'Union Syndicale'. Gustave Van Nieuwenhuyse is, samen met August de Maere en burgemeester Amedée Visart de Bocarmé, een groot pleitbezorger van het project Brugge-Zeehaven. Hij zetelt in de nationale commissie die de oprichting van de nieuwe haven

bestudeert. Het project wordt in 1895 goedgekeurd en Van Nieuwenhuyse wacht aan het station op 't Zand August de Maere op. In de pers staat: *men kan het eigenaardig tafereel waarnemen en toejuichen van den gewezen voorzitter der Liberale Vereeniging eenen bloemenruiker te zien ontvangen van den Katholieken Kring*. De gezamenlijke strijd voor een haven overstijgt duidelijk de partijpolitieke perikelen. Gustave wordt voorzitter van de 'Compagnie des Installations Maritimes de Bruges' (de latere MBZ). Zijn zoon Louis , een ingenieur, de volgende bewoner van het huis overleeft hem maar enkele jaren en sterft hier op 24 december 1907. Albert van Nieuwenhuyse is de laatste van deze familie die eigenaar blijft.

Vlamingstraat 55 is beschermd als monument bij M.B. van 4 oktober 1996.

**Vlamingstraat 88,
het huis De Bornedrager
(Alter Ego Art Gallery)**

Uitsluitend op reservatie op OMD-lijn
050/47.23.24. Inschrijving mogelijk tot 7
september bij Dienst voor Monumentenzorg

Sinds begin 2007 zijn in dit huis een
kunstgalerij, drie gastenkamers en een
woongelegenheid ingericht.

Het huis De Bornedrager (de waterdrager) is een dubbelhuis van drie bouwlagen, aan de straatzijde afgewerkt met een gepleisterde lijstgevel uit 1824. De rondbogenfries boven de benedenverdieping verradt de oudere 'leeftijd' van het huis. Het daktimmerwerk dateert inderdaad nog uit de 16de eeuw. Het interieur oogt eigentijds. Een fraaie, 18de-eeuwse marmeren schouw in Lodewijk XVde stijl en de trap zijn de enige oude elementen op de benedenverdieping.

Het huis is in 2006 gerestaureerd en smaakvol heringericht. Het heeft nog steeds, net als in de 16de eeuw, een uitgang via een huis aan de Kortewinkel.

In het laatste kwart van 16de eeuw wordt het huis eigendom van Baltasar Van Thienen. Hij koopt het van Pieter Guillet. De familie Van Thienen kan dit pand in haar patrimonium houden tot in 1799. Na de dood van de ongetrouwde Anna Van Thienen op 29 november 1799 wordt het huis verdeeld onder verre verwanten. Het komt dan in handen van Bernard Maus.

In 1583 wordt De Bornedrager omschreven met een kelder en voutekamer, een eetkamer en een keuken. Er zou ook een waterput zijn, wat de huisnaam kan verklaren.

Leden van de familie Van Thienen spelen steeds een rol in het stadbesteduur. Verschillende van hen zijn ook kruidenier en apotheker. François Van Thienen (+1662) die samen met zijn vrouw Jacqueline Boudins (+1661) in het huis woont, heeft er zeker een apotheek. In hun boedelbeschrijving, staan als winkelwaren immers medicamenten vermeld en moeten nog heel wat klanten onvereffende rekeningen voor levering van medicamenten betalen. François Van Thienen heeft schulden voor geleverde 'drooghen' uit Gent en voor specerijen geleverd door de weduwe Heyndrycx. De familie bezit land in Eernegem

en Aartrijke en naast hun eigen woonhuis nog een huis op het Sint-Jansplein en een deel van een huis in de Carmersstraat. De boedelbeschrijving is interessant om de stoffering van een Brugs huis in 1661 te kennen. Er zijn heel wat koffers, een tresoor, een schapraai, en '*slaapcoutsen*' en ook een tafeltje met een '*cuypsetel*', verschillende schilderijen en gouden en zilveren voorwerpen zoals mosterpotjes, zoutvaten,..maar ook een *pater noster met beijers vergult*.

Hun zoon Jean Baptist Van Thienen wordt nadien eigenaar van De Bornedrager en koopt zijn broers en zusters uit. Hij overlijdt op 4 november 1682 en laat een weduwe, Isabeau Neyts, en vijf minderjarige kinderen achter. Ondertussen was het buurhuis (Vlamingstraat 90) aangekocht en ook het huis Kortewinkel 2.

Jean Baptist heeft het patrimonium met verschillende eigendommen kunnen uitbreiden, die hij verhuurt. Ook hij is apotheker en moet een succesvol handelaar zijn geweest. In de boedelbeschrijving staat

vermeld dat de weduwe *haere wijnckel van apothecarie met alle medicamenten, drooghen, mortieren*, ..heeft doen schatten door Philippe Aerts. Isabeau sterft zelf op 15 maart 1700 en op dat moment wordt het huis verhuurd aan Jean Baptist Isenbaert. In 1706, als De Borne drager in het bezit is van haar zoon Nicolas Van Thienen, is Marcus van Duvenede de huurder. Hij betaalt een jaarlijkse huurprijs van 15 pond. Marcus is een rijke kanthandelaar die aan de Spanjaardstraat woont, maar het huis misschien als winkel huurt. Verder onderzoek is nodig. Van Duvenede heeft meiden in dienst die kant voor hem verkopen. De kanten worden gemaakt door *diversche vrouwspersonen*. Eind 18de eeuw woont de ongehuwde Anna Van Thienen er met haar dienstmeid Isabelle Denain. In 1830 is rentenier Jacobus Janssens de eigenaar. Het huis wordt nadien onafgebroken verhuurd, onder meer aan schrijnwerkers die er met knechten wonen. In de Bevolkingsregisters staan later ook handelaars ingeschreven zoals Louis Blake uit Oostende of Engelsen zoals Michael, William en Caroline Egan en hun moeder Frederika Sampson. Vanaf 1838 wonen Marie en Rosine Van Maldegem er, die het huis ook zullen aankopen. Ze hebben steeds enkele meiden in dienst. In 1882 is het huis in het bezit van Leona, Marie en Aline Van Waefelghem, koopvrouwen en in 1919 komt het in handen van Cécile Knapen. In 1947 wonen er twee zussen Anna en Gabriëlle Vanderhofstadt en nog later een Nederlandse kunstfotograaf en zijn zoon.

Vlamingstraat 88 is beschermd als monument bij M.B. van 26 april 2002.

**Koolkerke,
Dudzeelse Steenweg 313,
kasteel ten Berghe**

Uitsluitend op reservatie op OMD-lijn
050/47.23.24. Inschrijving mogelijk tot 7
september bij Dienst voor Monumentenzorg

Joseph Schadde (1818-1894) of 'L'architecte des châteaux' verbouwt vóór 1877 het oude kasteel ten Berghe in een flamboyante neogotische stijl. Een unicum in zijn soort voor Brugge. Het interieur is bijzonder gaaf bewaard, rijk gestoffeerd in verschillende stijlen gaande van neogotiek tot neorenaissance, naar eclecticisme en zelfs met een vleugje art nouveau. Een bezoek is een aanrader maar kan enkel en alleen na inschrijving! Het bezoekersaantal is bovendien beperkt.

Joseph Schadde is in Antwerpen geboren en studeert aan de Academie van zijn geboortestad.

Hij krijgt er een grondige opleiding in zowel de eigentijdse als historische architectuur. Reeds op 13-jarige leeftijd is Schadde er leerling van de zgn. 'winterklassen' en volgt lessen als ornament- en meubelontwerper en pas later volgt hij een opleiding bouwkunde. Hij bekwaamt zich bij zijn vader meubelmaker Pierre Schadde (de kennis van het schrijnwerk is duidelijk afleesbaar in zijn architecturaal oeuvre) en later bij metselaars en architecten. Vanaf 1852 is hij provinciaal architect voor het arrondissement Mechelen. Schadde blijft vandaag vooral bekend voor zijn kasteelarchitectuur. Hij bouwt of verbouwt in zijn leven niet minder dan vijftig kastelen waaronder het kasteel van Brussegem (1880), het kasteel Oudt Mooreghem in Mariakerke bij Gent (1884), het kasteel de Maere d'Aertrycke te Aartrijke (1874), het kasteel Altena te Kruibeke (1878), het kasteel van Ordingen in Brustem (1879), Het is net een 'hoogconjunctuur'- periode voor de kastelenbouw in België. De adel probeert zich door flamboyante en dure verbouwingen van hun oude kastelen te onderscheiden van de opkomende burgerij die eveneens opdrachtgever wordt van grote, fraaie buitenhuizen.

Arch. J. Schadde zou op zijn talrijke kasteelwerven steeds begeleid geweest zijn door eenzelfde ploeg ambachtslieden met elk een eigen specialisatie.

In Brugge wordt Schadde geroemd voor zijn ontwerp van het neogotische station (1880-1886) op 't Zand met de zeer interessante ijzerstructuur van de perronhal. In Antwerpen bouwde hij de Handelsbeurs (1868-1872) in een historisende stijl maar met 'moderne'

technologische middelen. De beide ontwerpen (de Handelsbeurs is gelukkig bewaard) worden met architectuurprijzen bekroond. Schadde was, meer nog dan onze stadsarchitect Louis Delacenserie, dé vertegenwoordiger van de nationale stijl met zowel toepassing van neogotische, neorenaissancistische als eclectische stijlkenmerken.

Hij is bovendien heel erg geboeid door de monumentenzorg en behept met een onvoorwaardelijke liefde voor het 'oude gebouw', dat hij omschrijft als 'gebouwde geschiedenis' en 'sprekende architectuur'. Omdat historische gebouwen iets te vertellen hebben over de geschiedenis van de mens zijn ze waardevol. Een monument afbreken is voor hem net als een moord plegen: *un esprit qui s'éteint, un coeur qui ne bat plus!* Een man naar het hart van de monumentenzorgers!

Dat Joseph Schadde een stijlvirtuoos is, blijkt duidelijk in de realisatie van het kasteel ten Berghe. Het omwalde kasteel gelegen in een groot landschapspark kent een lange

voorgeschiedenis. De vroegste vermelding dateert uit 1267 en is opgenomen in een charter toen ten Berghe nog een voormalig leengoed is van de graaf van Vlaanderen.

Rond 1390 verkoopt Jonkheer Jan Walhier het eigendom aan de familie Van Rooden. Lodewijk Van Rooden verkoopt het buitengoed in 1482 aan Cornelis Despars. Het blijft in het bezit van de familie Despars tot in 1610. De bekende burgemeester Nicolas Despars (1522-1597), schepen en burgemeester van Brugge, woont er tussen 1567 en 1597.

Hij is een belangrijk kroniekschrijver maar speelt ook een rol in de Calvinistische tijd (zie het erfgoedproject voor OMD 'Binnen en Buiten', de winterresidentie van de familie Despars lag in de Vlamingstraat/ Kraanplein). Tussen 1610 en het laatste kwart van de 19de eeuw is het kasteel in handen van de familie de Croeser de Berges en verschillende verwanten. Nadien komt het in bezit van de familie van Caloen de Basseghem, de opdrachtgever van de grote verbouwing door Schadde en sinds 1919 tot vandaag is het kasteel ten Berghe bezit van de familie van Caloen. De overdracht van het kasteel gebeurt

via erfenissen. Van belangrijke bewoners van het kasteel zijn er portretten te bewonderen. Hun boeiende geschiedenis zal tijdens het bezoek kort worden toegelicht.

In het kasteel is een schilderij bewaard dat een beeld geeft van het 18de-eeuwse uitzicht van het gebouw. Ook een postkaart gunt ons een blik op de toestand van het kasteel voor de verbouwing door Schadde.

Het kasteeldomein is toegankelijk via een brug. Het voormalige neerhof ten westen is in de 19de eeuw omgevormd tot conciërgerie en koetsgebouw.

Het oranje-rode bakstenen kasteel heeft bij wijlen sprookjesachtige allures. Het is toegankelijk via een vierdubbele boogbrug, afgewerkt met een ijzeren borstwering. Opvallend zijn de slanke torens, de kapel en het eigenlijke woongedeelte dat er als een donjon bovenuit prijkt. Het interieur is bijzonder gaaf bewaard. Naast de inkom met natuurstenen trap, is vooral de efilade van

salons en eetkamer verrassend. Elke kamer is in een andere kleur gestoffeerd met rijke stoffen behangsels. Er zijn duidelijke stijlverschillen van neogotiek tot neorenaissance aanwijsbaar. Ellenlange dennenhouten planken vormen de bevoering. De schouwen zijn telkens opvallende elementen. Architect Schadde verwerkt ook enkele ludieke elementen in het interieur (zoals 't is hier om de plaats van het toilet aan te duiden). Het kasteel ten Berghe verdient een omstandige historische studie die hopelijk niet lang meer op zich laat wachten.

Sinds 2004 is het kasteel ingericht met gastenkamers. Een uitzonderlijk plek om 'te wonen' als is het maar voor een poosje.

Het kasteel ten Berghe is nog niet beschermd als monument.

**Sint-Pieters,
Blankenbergse Steenweg 120,
residentie burgemeester Belamy**

Open op

zaterdag 8 september van 14.00u tot 18.00u

zondag 9 september van 14.00u tot 18.00u

Minder jonge Bruggelingen wonen in serviceflats of bejaardentehuizen in de binnenstad en de deelgemeenten. Met OMD kan de kleine residentie Belamy op Sint-Pieters worden bezocht. Er wonen hier 25 mensen in serviceflats te midden van een groene omgeving. In het nieuwe gebouw wordt gewoond en in voormalige huis Belamy kunnen de maaltijd genuttigd worden of kan bijgepraat worden in het salon.

Residentie Belamy is de huidige naam van het voormalige leengoed 'De Patente' dat in het midden van de 16de eeuw in documenten wordt vermeld als *'een hofstede ghenaeempt tgoet ter patente'*. In 1665 wordt het omschreven als een *'huijs de plaijsance met de walgrachten rontomme (...) en met een bogaert aende oostsijde'*...

In 1814 is het in het bezit van François Bouuaert-Coppieters en bestaat het eigendom uit *'t casteel rontomme met sijne wallen, hoveniershoven, zaailand, boomgaard, twoonhuys van de hovenier, dherberghe de patente,...*

Volgens Jaak Rau in zijn publicatie over Sint-Pieters op-den-dijk (1992) was het kasteeltje in 1839 in het bezit van Jacobus Saney (1769-1847), een wolhandelaar die samen met zijn ongehuwde zus in de Hoogstraat woont. De Patente is in 1879 bewoond door Karel Belamy (1817-1889), die het toen reeds een tijd in zijn bezit heeft. Karel is burgemeester van Sint-Pieters op-den-dijk en luitenant van de burgerwacht in Brugge. Hij is de schoonbroer van de befaamde priester Louis Van Haecke, kapelaan van de H.-Bloedkapel. Na zijn dood in 1889 komt het in handen van zijn dochter Marie-Louise (1857- 1949) die op 10 juni 1879 was gehuwd met landmeter Karel Mestdagh (1850-1924). Zij zijn de opdrachtgevers van de verbouwing in neostijl naar het ontwerp van provinciaal architect René Buyck (1850-1923) die uit 1890 dateert. Karel is niet als landmeter bekend gebleven maar als komponist. Hij krijgt zijn muzikale vorming bij ondermeer Hendrik Waelput en Peter Benoit, en kan twee jaar in Leipzig studeren. Hij oogst roem met een kantate 'De zege van Groeninge' die hij in 1902 componeert en die op 17 en 18 augustus 1903 in Kortrijk wordt uitgevoerd met 1200 zangers. Karel is jarenlang directeur van het Brugse muziekconservatorium.

Het gezin Mestdagh krijgt drie kinderen, waaronder Marie die tot aan de dood van haar moeder in 1849 'De Patente' bewoont. De familie Mestdagh heeft het huis in 1990 verkocht.

Het monumentale woonhuis (of kleine landhuis) met bakstenen buitengevels is gebouwd in 1890. Het huis bezit wel een oudere kern, die wellicht uit ca. 1842 dateert. In 1890 krijgt 'De Patente' een nieuw buitenparement, nieuwe zijgevels in trapvorm en komt het huis onder een monumentaal dak. René Buyck is bekend door de bouw van het Provinciaal Hof en het Postgebouw op de Markt in samenwerking met arch. Louis Delacenserie (1885-1904), het kasteel Gruuthuse in Oostkamp (1890), de verbouwing van het Brugse Vrije, het bisschopshuis (1880-1881) en de restauratie van de Sint-Salvatorskathedraal (1884). De bakstenen gevels zijn doorbroken door rechthoekige vensters met ramen met grote roede-verdelingen. Het interieur van de benedenverdieping die kan worden bezocht, dateert nog grotendeels uit het midden van de 19de eeuw. De centrale gang eindigt op een houten draaitrap. De salons en de keuken zijn symmetrisch ingeplant aan beide zijden van de gang. Het salon vooraan links (nu de eetkamer van de residenten), geniet van een aangename bezonning en is de rijkst gestoffeerde ruimte. Het zal altijd 'de beste kamer' van het huis zijn geweest. De witmarmeren schouw, tussen de twee vensters, is mooi beeldhouwd met bloemmotieven. Het salon rechts heeft een eenvoudige plafondversiering en een eenvoudige beige-grijze marmeren schouw.

De huidige eigenaars hebben vanaf 1998 het oude gedeelte, dat toen sterk vervallen was, met beperkte middelen gerestaureerd. De nieuwe flats zijn ontworpen door arch. Jos Strobbe. De rest van het domein wordt nu gefaseerd aangepakt. Aan de Blankenbergse Steenweg bevindt zich nog een mogelijk restant van de vroegere herberg 'De Patente' of was dit de hovenierswoning?

Residentie Belamy is niet beschermd als monument.

Sint-Kruis, Pastorieweg 15, de pastorie van Sint-Kruis

Open op zondag 9 september van 14.00u tot 18.00u

Met dank aan de Werkgroep Heemkunde Sint-Kruis

De vroegste pastoorwoningen in onze cultuur zouden terug gaan tot de 9de eeuw. In de middeleeuwen zijn het eenvoudige woningen omringd door een tuin. In de 17de en vooral 18de eeuw krijgen pastoorswoningen meer allure. Ze liggen dicht bij de kerk en manifesteren zich in het stads- of dorpsgezicht. De architectuur van de pastorie moest bijdragen tot het imago van de pastoor als beschermer van het dorp.

De pastorie van Sint-Kruis is opgetrokken in een sobere neogotische stijl en door muurankers in 1898 gedateerd. Dit huis vervangt de oude pastorie die gelegen is in de Polderstraat 36 en later opgesplitst is in twee woningen voor de onderpastors.

Het huis is twee bouwlagen hoog en vijf traveeën breed en afgedekt met een zadeldak. Het is een dubbelhuis of een woonhuis met een centrale gang waarop alle ruimtes uitgeven. Dit is een geliefd woontype voor pastorieën. De symmetrisch opgebouwde gevel heeft vensteropeningen in traveenissen aan beide zijden van de voordeur. Zowel de voor- als de tuingevel van de pastorie zijn opgetrokken uit klampsteen.

Klampsteen is een soort baksteen, aanvankelijk geproduceerd in klampsteenovens. De gedroogde bakstenen worden opeengestapeld met telkens een laag steenkool ertussen. Als de oven volledig vol zit, wordt hij aangestoken. Het duurt weken vooraleer alles is afgekoeld en de gewone klampsteen, grijze klampsteen en klinkaert bruikbaar zijn in de bouw.

De deur wordt bekroond met een bovenlicht, eindigend op een korfboog en met een nis met daarin het beeld van de Goede Herder. De centrale deurtravee loopt uit in een dakvenster met trapgeveltje. De bekroning met een kruis en het beeld onderstrepen de nauwe verbondenheid van het huis en zijn bewoner met de kerk .

Net als de voorgevel is ook de planindeling symmetrisch. De bezoeker komt binnen via de gang, rechts bevindt zich de eetplaats, gevolgd door de keuken. Links bevindt zich de ontvangstruimte die doorgang verleent naar de vergaderzaal. De deur aan de linkerkant van de trap geeft toegang tot het bureel van de pastoor. Op de eerste verdieping bevinden zich zes slaapkamers. Pas halverwege de 20ste eeuw wordt ook een badkamer geïnstalleerd.

Het huis is gelegen in een ruime tuin, omgeven door een hagenbeuk en toegankelijk via een smeedijzeren hek.

In de pastorie worden plannen, rekeningen en een ontwerp-tekening voor de tuin bewaard. Op OMD worden ze mogelijk getoond aan het publiek.

Uit plannen en bijhorende aantekeningen blijkt dat pastoor Camiel Meysman (1927-1936) een echte tuin- en perenliefhebber was. De tuin was toen ook een stuk groter met

wandelpaden doorheen de boomgaard. Uit de aantekeningen uit 1934 blijkt dat de fruitbomen allemaal perenbomen waren met onder meer 'Jules d'Airoles', 'Poire William', 'Dûchess d'Angoulême', 'Doyenné', 'Ananas de Courtrai', 'Louise Bonne',... als variëteiten.

Uit de rekening weten we dat de bouw van de pastorie 16.197,72 fr. kost, of ongeveer acht keer de jaarwedde van de pastoor. Overigens betaalt hij een deel van dit bedrag zelf. In 1925 worden enkele nieuwe bijgebouwen, o.a. een garage en een nieuw toilet, opgetrokken voor een bedrag van 192,42 fr. In 1961 wordt de pastorie gerenoveerd. De kamers worden voorzien van 'gasradiateurs', lampen met schakelaars en stroomopnemers. Er wordt behangen en geschilderd. De architect stelt voor om een nieuwe pastorie te bouwen in de tuin en de bestaande om te vormen tot zorg- of cultureel centrum. Wat gelukkig niet gebeurt!

De pastorie wordt gebouwd naar het ontwerp van Louis (of Lodewijk) Van den Bilcke. Hij is geboren in Brugge op 25 augustus 1856 en sterft na een lange en pijnlijke ziekte te Sint-Kruis op 28 maart 1901. De laatste rekeningen van deze pastorie zijn ondertekend door zijn weduwe, mevrouw Stephanie Demuynck. Het wordt zijn laatste verwezenlijking.

De ambachtslieden betrokken bij de bouw van de pastorie zijn uit Brugge of Sint-Kruis afkomstig. Karel Van Robays, die ook een aandeel had in de bouw van de kerk van de H. Kruisverheffing, is verantwoordelijk voor de sloten van de voordeur. August De Bruycker is als timmerman en Edmond Boute als smid betrokken bij de afwerking. In de rekeningen komen nog een zestal namen voor: de

schilders Hippolyte Lenoir, Henri De Bruycker en Gust Linthout en de behangers Louis De Graeve, Gustave Brion en Laurent Roose.

De eerste bewoner van de nieuwe pastorie is Henri Vandendriessche (° 1839 Ootegem). Hij woont samen met de meid – Idalie De Backer – nog een jaar in de oude pastorie.

Vandendriessche is een oud-zouaaf en wordt wel eens 'de baanbreker van de sociaal-economische werken in West-Vlaanderen' genoemd. Hij blijft vier jaar in Sint-Kruis en wordt in 1902 opgevolgd door de voormalig onderpastoor, Jules Cuvelier.

Zouaven zijn vrijwilligers die in de jaren 1860, tijdens het pontificaat van paus Pius IX, de pauselijke staten beschermen tegen de troepen van Giuseppe Garibaldi. Met behulp van jonge, ongehuwde mannen wou de paus de dreigende vernietiging van Rome tegengaan. Tussen 1860 en 1870 meldden zich maar liefst 10.000 vrijwilligers waaronder 1634 Belgen, voornamelijk Vlamingen. Zo'n 120 man kwam om het leven, waarvan een 20-tal tijdens de gevechten en de overigen door ziekte of ongeval.

Op 27 maart 1899 wordt eerwaarde heer Vandendriessche plechtig als pastoor ingehuldigd in Sint-Kruis. Met een brief wordt de bevolking door de, speciaal voor de gelegenheid samengestelde, feestcommissie van de ceremonie op de hoogte gesteld. De plechtige inhuldiging begint om 10.30u en wordt voorafgegaan door een stoet van ruiters, groepen, gilden, uitbeeldingen, praalwagens, muziek, rijtuigen,... De straten waar de stoet passeert zijn versierd met sparren, vlaggen, wimpels en zegebogen. Ook de bewoners versieren hun gevels en stellen

paarden of muilezels ter beschikking. De plechtigheid wordt gevolgd door een feestmaal met op het menu: *Ettelghemsche soep, vladslope pasteitjes, Iseghemse ossenspiëring, Varsenaersche graankieken en praalgebak van Sint-Kruis.*

De pastorie van Sint-Kruis is een fraai voorbeeld van het laat-19de-eeuwse type. De houten ramen zijn vervangen door exemplaren in kunststof, wat niet zo'n gelukkige keuze was. Ook de dakpannen zijn weinig passend bij de architectuur. Mogelijk wordt dat in de toekomst hersteld.

De pastorie van Sint-Kruis is niet beschermd als monument.

Sint-Kruis, Pelderijnstraat 14, de Claesmanvleugel in het slot van Male (nu Sint-Trudoabdij)

Open op

zaterdag 8 september van 14.00u tot 18.00u

zondag 9 september van 10.00u tot 18.00u

Ooit was **Male** de woning van de graaf van Vlaanderen, vanaf de 16de eeuw van rijke adellijke families en sinds 1954 wonen de zusters van de Sint-Trudoabdij er. Gasten zijn er ook welkom.

De burcht

Misschien maakt Male in 9de eeuw deel uit van de verdedigingslinie ontworpen om de Noormannen te lijf te gaan. Zekerheid daaromtrent is er niet. Historici hebben daar verschillende meningen over. Vanaf de 12de eeuw is er sprake van een burcht, uitgebouwd om te dienen als een van de residenties van de grafelijke familie en haar hofhouding. Mogelijk wordt het aanvankelijk als jachtverblijf gebruikt. Filips van den Elzas (1168-1191) is de eerste graaf van Vlaanderen die effectief in Male verblijft en als belangrijke vroege bouwheer mag geciteerd worden. Hij bouwt in 1166 een grafelijke kapel en Male fungeert als centrum van het grafelijk gezag en speelt een rol in het landsbestuur. Ook zijn opvolgers verblijven er vaak en graag.

Het kasteel

In de 13de en 14de eeuw is Male de vaste verblijfplaats van graaf Lodewijk van Male (1346-1384), die er in 1330 is geboren. De burcht wordt in die tijd vaak belegerd tijdens politieke conflicten met de Fransen enerzijds maar ook met de steden anderzijds. In 1382 plunderen en verwoesten de Gentenaars aangevoerd door Filips van Artevelde *het scone hof van Male* en laten een ruïne achter. Margareta van Male en Filips de Stoute herstellen het slot in grote luister. Toen bestaat de bakstenen burcht uit vier vleugels met natuurstenen hoek- en middentorens, opgetrokken rond een vierkant binnenhof, het zgn. *haulte court*. De rekeningen van deze grootscheepse ingreep zijn bewaard en de woonstijl van de Bourgondiërs krijgt hier een vroege toepassing. In 1453 verwoesten opnieuw de Gentenaars een groot deel van het slot. Enkel de hoofdtorens met de vergaderzalen, één op de voorvleugel en één op de westvleugel en de kapel worden nadien hersteld, want de hertogen verblijven op dat ogenblik liever in het Prinsenhof. Tijdens de opstand tegen Maximiliaan van Oostenrijk in 1488-1492 wordt Male opnieuw leeggeroofd. Er blijven op het eind van de 15de eeuw amper

twee torens en een woonvleugel over. De rol als grafelijke burcht is definitief voorbij.

In 1558 verkoopt Filips II Male aan Juan Lopez Gallo, zijn zaakgelastigde in de Nederlanden. Juan Lopez Gallo en zijn vrouw Catharina Pardo verblijven in de winter in het huis 'de Zeven Torentjes' in de Hoogstraat. Male wordt tot baronie verheven en Gallo wordt baron van Male voor bewezen diensten aan zijn koning en zijn vaderland Spanje. Hij leent immers vaak grote sommen geld aan Filips II. De familie Lopez Gallo houdt het kasteel van Male tot in het begin van de 18de eeuw in haar bezit. Juan Lopez Gallo geeft aan het kasteel van Male opnieuw luister en praal. Van de vroegere acht hoektorens worden er drie herbouwd en luxueus ingericht.

François Claesman, burgemeester van het Vrije, koopt Male in **1710**. Hij is de bouwheer van de zeer fraaie en rijke stadswoning in de Sint-Jakobsstraat 23, het zgn. huis Claesman (nu Muziekconservatorium). Male laat hij met veel smaak verbouwen in een eigentijdse stijl. Een grote, formele tuin met dreven en fonteinën wordt op zijn vraag aangelegd. Een kasteelpark dat nergens in Brugge zijn gelijke heeft.

Enkel de donjon houdt zijn middeleeuws uitzicht. Het is de prachtige Claesmanvleugel, met stofferingen in Lodewijkstijlen, en een huiskapel die de bezoekers van OMD 2007 kunnen ontdekken.

In de 19de eeuw wordt Male bewoond door verschillende adellijke families. Baron Charles Gillès de Pélichy is in 1920 de nieuwe eigenaar. Hij laat het als zomerresidentie verbouwen en herstellen. Tijdens W.O. II is het kasteel bezet en als legerkamp gebruikt

door Duitse soldaten. Het is nadien totaal onbewoonbaar.

In 1952 sluit baron Guido Gillès de Pélichy een huurcontract af met de abdijgemeenschap Sint-Trudo. Het omvat het recht op aankoop. De bestaande gebouwen worden bewoonbaar gemaakt en op de funderingen van de oude burcht worden nieuwe kloostergebouwen opgetrokken.

Sinds 1952 is de Sint-Trudogemeenschap deel van de Orde van het Heilig Graf. De zusters verblijven toen nog in de Nieuwe Gentweg. Vijf zusters van het klooster van de kanunnikessen van het Heilig Graf in Lochem (Nederland) en drie zusters kanunnikessen van de Heilig Grafpriorij te Turnhout komen kort nadien naar Brugge om de kleine vernieuwde gemeenschap verder uit te bouwen. Een groter onderkomen wordt een

noodzaak. Als nieuwe vestigingsplaats kiest men voor de vervallen burcht van de graven van Vlaanderen in Male. Dom Filips De Cloedt is toen rector en een enthousiast bouwheer. De bouwwerken zullen ruim twintig jaar in beslag nemen maar de gemeenschap kan in 1954 haar intrek in een deel van het voormalige slot. In 1956 wordt de nieuwe kerk gewijd en een gastenverblijf geopend. De Brugse bisschop E. J. De Smedt herstelt het abbatiaat en de oversten worden opnieuw abdis. In jaren 1970 wordt gewerkt aan de uitbouw van het liturgisch apostolaat. In de jaren tachtig dan wordt het apostolaat van de gastvrijheid met een eigen programma uitgebouwd. Vandaag is deze kloostergemeenschap uitermate vitaal en geëngageerd en wil blijvend een rol spelen in onze postmoderne samenleving. 28 vrouwen uit Vlaanderen en Nederland vormen de gemeenschap. Het evangelie is hun inspiratiebron en de regel van Augustinus de leidraad. De zusters zingen dagelijks het getijdenboek in de kerk. Belangrijk en succesvol naar de buitenwereld toe is het gastenverblijf dat als een open huis functioneert. Ook het bezoekerscentrum speelt een belangrijke rol.

De roofmoord in 1492 op Matheeus Rousseel, ontvanger van de Sint-Trudo-abdij, een oud verhaal over de Sint-Trudoabdij door Bernard Schotte,

In de middeleeuwen maakten ontvangers van kloosters of andere instellingen geregeld lange en soms gevaarlijke reizen om her en der inkomsten te innen. Dat konden bijvoorbeeld pachtsummen zijn die huurders van landerijen of boerderijen verschuldigd waren of inkomsten uit rentes op onroerende goederen. Het relaas van zo'n reis die slecht afliep vond zijn neerslag in het *verluidboek* of *vonnissenboek* van de stad Brugge.

Op het eind van de 15de eeuw was lekenbroeder Matheus Rousseel de ontvanger van de Sint-Trudo-abdij. Hij vervulde die functie al in 1489.

In 1492 bevond hij zich in Krabbendijke in Zeeland, meer bepaald in Zuid-Beveland. Hij was daarheen gereisd met de Bruggeling Jacob Costers (De Costere) zoon van Jan, een bediende van de abdij en afkomstig van Krabbendijke. Dus de ideale gids! Ontvanger Matheus Rousseel ontving daar acht ponden groten van de abt van Ter Doest. Hij vervolgde nadien zijn reis samen met Jacob Costers. In Antwerpen nam hij vijf pond in ontvangst van de vader van Costers. Het duo maakte een lange reis naar Mechelen, Doornik, Rijsel en keerde naar Brugge terug via Ieper en Diksmuide. De mannen kwamen op 5 juni 1492 langs de Smedenpoort de stad binnen waar Matheus Rousseel voor het Sint-Loys huis zijn oom Everaerd, de mesmaker, tegenkwam en begroette. De beide reizigers trokken vervolgens naar het huis van Jacob Costers in de Oostmeers. Ze nuttigden samen het ontbijt maar het kwam in de keuken opeens tot een woordenwisseling. De ontvanger verweet Costers dat hij een deel van het geld bestemd

voor het Sint-Trudoklooster had gebruikt *om zijn rekeninghe thuis te doen*. Costers reageerde furieus en nam een stok waarmee hij de broeder tweemaal hard op het hoofd sloeg, *eerst van vooren, ende daer naer eene groote wonde van achter in zijn hooft*. De broeder stuikte ineen en Costers sleepte zijn slachtoffer in een *spinde* (de spijs- of provisiekamer), trok zijn mes en sneed hem de keel over, *hem alzo daer vermoordende ende vanden live ter doot brenghende*. Hij beroofde hem van zijn geld en liet zijn slachtoffer een nacht in de provisiekamer liggen. De volgende dag leende hij een spade bij een buur en begroef de ontvanger in de spinde van zijn huis. Het lijk had hij eerst half ontkleed en de kleding op zolder gelegd. De put dekte hij af met een soort van deksel.

Desalniettemin werd Jacob Costers onmiddellijk verdacht toen de familie van de ontvanger de verdwijning van Jacob Rousseel meldde. De Bruggeling was door verschillende personen gezien in gezelschap van de lekenbroeder en zoals nu is diegene die het het laatst met het slachtoffer gezien is de eerste verdachte. Tijdens de ondervraging vertelde Costers uitvoerig over hun lange reis, gaf toe dat ze samen in zijn huis een maaltijd hadden genuttigd maar de ontvanger zou dan naar het huis van zijn moeder zijn gegaan om te gaan rusten. Nadien had hij hem niet meer gezien. Op aandringen van de oom van het slachtoffer, de buren uit de Oostmeers en Cornelis van Loo, priester van Sint-Salvators, werd Jacob Costers opnieuw aan de tand gevoeld en bekende uiteindelijk toch de moord. Of hij is gefolterd, wordt niet vermeld. Op 18 juni 1492 eindigde hij zijn leven op het schavot waar hij *als eenen moordenaer* door de beul met een zwaard werd onthoofd nadat hij eerst *hoghe ende openbarlic up eenen waghene* door de stad was gevoerd en gekastijd op de Burg, de Markt, het (vroegere) Beursplein en de

Sint-Maartensplaats. Zijn lijk werd op een rad buiten de Katelijnepoort langs de Heerweg *tusschen Screyboome ende Lasaruskapelleken* (in de buurt van het Lappersfortbos) ten prooi gegeven aan de kraaien.

De funderingen van het kasteel van Margareta van Male, op het eind van de 14de eeuw gebouwd op een vierkante plattegrond, met zijden van 65 meter en gelegen in de meander van de Maleleie, zijn vandaag gedeeltelijk bewaard. In het midden van elke

zijde en op elke hoek stond een toren. De huidige poorttoren dateert uit die bouwphase. Dit middeleeuws grondplan met vier woonvleugels rond een binnenhof, vormt het uitgangspunt van het concept van arch. A. Degeyter bij de uitbouw van de huidige abdij. Met uitzondering van de noordvleugel zijn de (nieuwe) buitenmuren op de bestaande funderingen opgetrokken. De abdij omvat een abdijskerk, een pandgang, woon- en gastvertrekken, vergaderzalen, een bibliotheek en een refter. De site is toegankelijk via het voormalige 'Hooghe huus' van de heerlijkheid Male in de Pelderijnstraat. Achter een grote weide ligt het majestueuze omwalde gebouw met statige torens.

De abdij zelf is toegankelijk via een stenen brug uit 1807. Op OMD wordt de Claesmanvleugel, rechts van de inkom, bezocht. De hoge inkomhal is afgedekt met een houten zoldering met moer- en kinderbalken. Oude hergebruikte schorren in Doornikse steen zijn als bevloering gebruikt. Een grote, opvallende natuurstenen schouw zit in de linkerwand. Via de trappenzaal, met een bijzonder 18de-eeuwse trap, afkomstig is uit de Berg van Charitate aan de Langerei, komt men in een gang die toegang geeft tot

de verschillende ontvangstkamers, de gastenrefter en de huiskapel van Claesman. De ruimtes zijn gestoffeerd met stucwerk, rijk versierde schouwmantels, eikenhouten deuren met oud hang-en sluitwerk. De, door schuifdeuren verborgen, huiskapel is met een sierlijk gesculpteerde lambrisering verfraaid en versierd met schilderijen van Mathias de Visch uit 1737 met voorafbeeldingen van de Eucharistie. Een unicum in Brugge. 18de-eeuwse huiskapellen zijn in de 19de eeuw meestal vervangen door kapellen in neogotische stijl. In het huis Claesman aan de Sint-Jakobsstraat is eveneens een huiskapel bewaard.

De slottoren is beschermd als monument bij K.B. van 5 mei 1959. De abdij, slotgracht en brug zijn beschermd als monument bij M.B. van 4 juli 1996.

Assebroek, Pastoor Verhaegheplein 11, de pastorie

Open op

zaterdag 8 september van 14.00u tot 18.00u

zondag 9 september van 10.00u tot 18.00u

Kleine tentoonstelling over de pastorie op initiatief van de Kerkfabriek met schenkingasakte, aanbesteding en fotomateriaal. De bezoekers worden begeleid door Gerard Vanparys, voorzitter van de kerkfabriek, die ook het wonen op het kerkplein kort zal toelichten.

De pastorie van Ver-Assebroek wordt in 1902 gebouwd naar het ontwerp van architect Louis Ernest Charels.

Architect Louis Ernest Charels (1875 – 1912)

Louis Charels is op 11 januari 1875 te Gent geboren als tweede zoon van Franciscus Charels en Maria De Cock. Op 7 januari 1891 komt het gezin vanuit Gent op het huidig adres Baron Ruzettelaan 133 in Assebroek wonen, toen nog de Steenbruggestraat.

Franciscus was fabrieksbediende en is mogelijk omwille van zijn werksituatie naar hier moeten verhuizen. Het eerste jaar na aankomst is Louis in de opleiding bouwkunde aan de Brugse academie ingeschreven. Waar hij zijn verdere opleiding heeft genoten is voorlopig onbekend. In de bevolkingsregisters 1900-1910 is hij al omschreven als bouwmeester. Tot aan zijn dood houdt hij zijn atelier in het ouderlijke huis. Louis Charels bouwt in Brugge een reputatie op als

bekwaam architect in de neo-stijlen, veelal onder de noemer van de zogenaamde boulevardarchitectuur Brugse stijl. Er zijn namelijk een aantal mooie voorbeelden van zijn realisaties bewaard langs de Brugse ringlanen, zoals de Guido Gezellelaan, de Koningin Elisabethlaan, de Filips de Goedelaan en de Generaal Lemanlaan. Ook in de Brugse binnenstad zijn een aantal projecten van zijn hand uitgevoerd. De appreciatie voor zijn werk blijkt ondermeer uit een wedstrijd in 1908 door het stadsbestuur uitgeschreven voor nieuwe woningen, waar zeven van zijn ontwerpen met een prijs worden bekroond. Louis Charels blijft ongehuwd en sterft vroegtijdig te Assebroek op 11 november 1912. Louis Ernest Charels mag niet verward worden met Louis François Charels, de zoon van zijn oudere broer Théophile, die ook bouwmeester was en zijn atelier had in hetzelfde huis aan de Baron Ruzettelaan. Louis François Charels werd geboren te Sint-Michiels in 1913, bleef evenals zijn oom ongehuwd en stierf ook al vroegtijdig in 1949.

Jan Anseeuw

De pastorie ligt aan de noordkant van de kerk en is een twee bouwlagen hoog bakstenen gebouw afgedekt met zadeldaken. De vrijstaande woning is gelegen in een grote, beboomde en met hagen omgeven tuin. Het gebouw is opgetrokken in een neo-Brugse stijl en toegankelijk via een gekanteeld, bakstenen poortje dat met een hek afsluitbaar is. De pastorie bestaat uit twee haaks op elkaar geplaatste volumes afgewerkt met lijst- en trapgevels. Boven de toegangsdeur rust een leien afdakje op een houten wimberg (of een sierluifel). De rechthoekige vensters zijn met natuurstenen monelen ingedeeld en hebben houten ramen met grote roedeverdelingen. De authentieke materialen zijn hier

gerespecteerd. De vensters zijn gevat in geprofileerde bogen met korf- en spitsboogjes. Ook hier is, net als in de pastorie van Sint-Kruis, een beeld van de Goede Herder in een gevelbeeldnis aangebracht. Dit verwijst naar de bewoner van het huis, de pastoor die als een goede herder waakt over zijn parochianen. Bemerkt ook de hoge schouwlichamen met schoorstenen in een gekunsteld metselwerk.

Het ontwerp van Louis Charels is uitgevoerd door aannemer Philippe Proot uit Westkapelle voor de prijs van 17.000 frank.

De benedenverdieping van de pastorie kan op de Open Monumentendag worden bezocht. Rechts van de ruime inkom bevindt zich het kantoor van de pastoor, links een kleine wachtkamer of ontvangstkamer en een kleine zitkamer met boekenkasten. Achter de inkom zit de gang met trappenzaal, van waaruit de eetkamer (met aansluitend de veranda), de keuken en bijkeuken bereikbaar zijn. Alle oorspronkelijke deuren met briefpanelen in dennenhout zijn behouden gebleven. De plafonds zijn bepleisterd en met neogotische rosaces versierd. De bevloering bestaat uit tegels en uit plankenvloeren. Op deze van de eetkamer was vroeger een imitatie-tapijt geschilderd.

In elke kamer van de pastorie is een eenvoudig zwartmarmeren schouwtje bewaard. Deze op de benedenverdieping zijn versierd met stichtende spreken die passen bij de verschillende ruimtes: Welkom in dit huis, onder Christus kruis/ Spreek wat waar is, peist God daar is/ In schriften en boeken, is wijsheid te zoeken/ God zij dank, voor spijs en

drank/ Wilt gij wat weten, zorgt voor goed eten...

De verschillende pastoors die ooit deze prachtige pastorie bewoonden zijn: Emilius Van Ryckeghem (als eerste) (1850-1920, pastoor van 1901 tot 1911), Benedictus

Vermeersch (1852-1928, pastoor van 1911 tot 1912), Adolf van de Woude (1859-1929, pastoor van 1912 tot 1928), Kamiel Cornette (1874-1942, pastoor van 1928 tot 1935), Etienne Moulaert (1880-1953, pastoor van 1935 tot 1953), Gabriel Peene (1896-1984, pastoor van 1953 tot 1972), pastoor André Declerk (°1914, pastoor van 1972 tot 1984 heeft er nooit gewoond omdat pastoor Peene

er tot aan zijn dood was blijven wonen...) en Geert Bamelis (°1940, pastoor van 1984 tot 1991). De huidige pastoor is Johan Allegaert (°1942) die hier woont sinds 11 april 1991.

In de tuin vragen we de aandacht voor de hoge haag, de struiken en bomen als de taxus, de hultst, de treures, de perenboom, de zomereik, de boerenjasmijn, de sneeuwbes, de liguster en de lijsterbes.

De pastorie van ver-Assebroek is niet beschermd als monument.

Assebroek, Pastoor Verhaegheplein 23, de voormalige schuur van 't Leenhof

De cafetaria is open op zaterdag 8 september van 14.00u tot 18.00u en zondag van 10.00u tot 18.00u. Bezoekers mogen vrijblijvend rondkijken en hoeven niet te consumeren.

De woning is niet te bezoeken op OMD!

Het Pastoor Verhaegheplein met de hoge lindebomen en zijn omliggende bebouwing is als dorpsgezicht beschermd. Op dit plein wordt 'gewoond'. Links van de pastorie, staat nog een gedeelte van het oude gemeenteschooltje. De school met bijhorende woning is in 1881 gebouwd naar het ontwerp van arch. René Buyck (1850-1923) en is zelfs nog als herberg gebruikt. Op de plaats van Pastoor Verhaegheplein 3 (nu een laat-19de-eeuws, recent gerestaureerd huis) stond in de 18de eeuw de hoeve met het woonhuis van de koster (de 'costerie') met een ruime boomgaard. Aan de overkant van het plein is er nog 't Leenhof, eveneens een voormalige boerderij.

't Leenhof is wat rest van het machtige leenhof van Assebroek , een feodaal leen van de heren van Assebroek , afhankelijk van het 'Leenhof van de Burg' in Brugge. Zo'n leenhof fungeerde ook als gerechtshof. Pastoor Verhaegheplein 23 is een deel van het voormalige neerhof met de schuur, nu in gebruik is als cafetaria. Deze hoeve staat in de ommeloper uit 1772 die door Ignatius Drubbele is getekend. De schuur is pas in 1882 bijgebouwd. Het neerhof was in de 20ste

eeuw totaal vervallen geraakt en is in 1994 gerenoveerd naar het ontwerp van arch. Hubert Davans. De schuur moest gereconstrueerd worden.

‘t Leenhof is niet beschermd als monument.

**Lissewege,
Oude Pastoriestraat 5,
de voormalige pastorie met tuin**

Open op

zaterdag 8 september van 14.00u tot 18.00u
zondag 9 september van 10.00u tot 18.00u

Vertrekplaats themawandeling: **Kleurrijke
Verhalen in Witte Huizen** op zaterdag 08/09
om 14.30u en op zondag 09/09 om 10.30u en
14.30u.

In het oude gedeelte van de voormalige pastorie is sinds 2005 het VVV-kantoor ingericht, waar je als bezoeker terecht kunt voor alle bijkomende inlichtingen over Lissewege en omgeving. In een bijgebouw is de verrassende permanente tentoonstelling 'Heiligen en hun leven' te bezoeken (kostprijs bezoek: 1 euro). In het VVV-kantoor ontdekt men veel over de geschiedenis van Ter Doest en Lissewege en is er een hommage aan jeugdauteur Johan Ballegeer (1927-2006) samengesteld. Ballegeer was geboren en getogen in Lissewege.

In het pittoreske 'witte' Lissewege zijn drie pastorieën bewaard. De oudste is ongetwijfeld deze in de Oude Pastoristraat 5, waarvan de tuinvleugel uit de 17de eeuw dateert. Aan de straatkant is in de 19de eeuw een nieuwe vleugel gebouwd in een typische, sobere classicistische stijl eigen aan dorpspastorieën.

De voormalige pastorie is gebouwd op een L-vormige plattegrond, twee bouwlagen hoog en afgedekt met schild- en zadeldak. De beschilderde bakstenen voorgevel van het dubbelhuis is zeven traveeën breed. Centraal zit de ingang met een omlijsting in blauwe baksteen. De rechthoekige vensteropeningen zijn op de benedenverdieping met luiken afgewerkt. De houten ramen met grote roeden zijn nog 19de-eeuws.

De oude constructie aan de tuinzijde, met het

bezoekerscentrum, zou in 1638 zijn gebouwd door meester-metselaar Jean Joyens. In de oude vleugel is de oude balkenzoldering met moer-en kinderbalken bewaard. De 19de-eeuwse trap in het voorgebouw is enkele jaren terug hermaakt naar het bestaande model.

Pastoor Omer Ghysen was de laatste pastoor

die hier woonde en dit tot in 1977. De Stad Brugge kocht in 1983 het huis aan en richt er onder meer een afdeling van de bibliotheek in.

De grote ommuurde tuin van de voormalige pastorie kan eveneens worden bezocht. In het voorjaar 2007 zijn nieuwe fruitbomen aangeplant en wordt de boomgaard hersteld. Rechts van het huis bevindt zich nog een kleine binnentuin, net groot genoeg om het brevier te lezen.

De pastorie is niet als monument beschermd.

BELANGRIJKE INFO

1. INFOPUNTEN

Alle informatie over de Open Monumentendagen in Brugge is verkrijgbaar:

- vóór 8 september:
op de Dienst voor Monumentenzorg,
Oostmeers 17, 8000 Brugge
t 050 47.23.82
e-mail: Brigitte.Beernaert@brugge.be

- op 8 en 9 september:
aan de speciale balie
in 'In&Uit Brugge',
Concertgebouw,
't Zand 34, 8000 Brugge
t 050 44.47.09
open van 10.00u tot 18.00u

2. THEMAWANDELINGEN

Wonen in het Westen

(W1 op plan)

Themawandeling uitsluitend met inschrijvingen tot 7 september tijdens kantooruren op de OMD-lijn 050/47.23.24

De themawandeling belicht West-Brugge, een stadswijk die met de bouw van het eerste station in 1838 afgesneden werd van de rest

van de binnenstad en op architectuurhistorisch vlak veel boeiende items biedt. Het is een buurt waar geleefd, gewerkt en gewoond wordt. Een ontdekkingstocht in een voor velen onbekende stadswijk.

Zaterdag 8 september om 15.00u en op
zondag 9 september om 10.30u en 15.00u

De wandeling start en eindigt aan In&Uit
Brugge, 't Zand 34 (Concertgebouw).

Groen en Wonen in de Malehoek

Themawandeling rond de groene realisaties van de Malehoekwijk

Landschapsarchitect Dimitri Dewit van de Stedelijke Groendienst begeleidt de deelnemers in de Malehoekwijk die sinds de jaren 1970 is gebouwd en waarvan de groenstructuren dadelijk waren gepland. Doorheen de gehele wijk is een centrale groenas aangelegd met speelpleinen en buurtparken. Vandaag zijn om en bij de 8 ha openbaar groen voorzien en zijn nog werken bezig aan een nieuw buurtpark . Tijdens de wandeling worden ook de oude hoeven herontdekt in de wijk, naamgevers van verschillende straten. Per inwoner van de Malehoekwijk wordt 25 m² openbaar groen voorzien.

Zaterdag 8 september om 14.30u en zondag 9 september om 10.30u en 14.30u

De wandeling start aan de Aardenburgseweg, aan kasteel Rooigem.

Kleurrijke Verhalen in Witte Huizen

Themawandeling rond wonen in het witte dorp
Lissewege

Een groot Lissewegekenner begeleidt de deelnemers van deze themawandeling door het witte dorp en laat ze kennismaken met 'grote en kleurrijke' bewoners zoals de vermeende Anna De Valckenaere, schrijnwerker Walram Romboudt, humanist

Jacob Reyvaert en Roeland van Beukemaere.
Op de wandeling worden ook historische
interieurs bezocht zoals dit van De
Valckenaere en het Zetelhuys, beide aan het
Lisseweegs Vaartje, en het huis Den Engel aan
de Walram Romboudtstraat. Een leuke en
unieke ontdekking van 'wonen' in Lissewege.

Zaterdag 8 september om 14.30u en zondag 9
september om 10.30u en om 14.30u.

De wandeling start aan de
Oude Pastoriestraat 5, het VVV-kantoor.

3. TENTOONSTELLINGEN

Huizen van Papier

In de loop van de 19de eeuw groeit de belangstelling voor de historische bouwkunst. Woningen- en hoevebouw worden bestudeerd en gedocumenteerd. De publicaties die toen gemaakt zijn, hebben een belangrijke invloed op de eigentijdse architectuur. Na W.O. I worden ze naar voor geschoven als bruikbare modellen voor de Wederopbouw. De tentoonstelling in het Tolhuis laat een aantal West-Vlaamse publicaties zien en toont de bezoeker welke impact ze hadden op de architectuur van de provincie. Ook de wooncultuur van de upperclass komt aan bod. Beldmateriaal uit de collectie van de Provinciale Bibliotheek toont het rijke kastelenlandschap van het Brugse Ommeland.

De tentoonstelling opent op zaterdag 8 september om 14.00u en is het OMD-weekend te bezoeken (en ook nog tot 13 oktober 2007) in de Provinciale Bibliotheek, Jan Van Eyckplein 1, 8000 Brugge.

Wonen: een grondig onderzoek

Het wonen wordt geïllustreerd aan de hand van recente vondsten en bevindingen van het archeologisch onderzoek in Brugge.

De tentoonstelling is te bezoeken tijdens het OMD-weekend in de Rotonde van het Bruggemuseum-Archeologie, Mariastraat 36a, 8000 Brugge.

Het Verhaal van de Pastorie

In 1902 wordt de pastorie van Ver-Assebroek gebouwd. Archiefstukken en foto's verduidelijken het verhaal van de bouw en de restauratie van deze fraaie pastorie.

De tentoonstelling is te bezoeken tijdens het OMD-weekend in de Pastorie, Pastoor Verhaegheplein 11, 8310 Assebroek.

4. PRESENTATIE

Huizenonderzoek in Brugge

Brugge staat mee aan de basis van het Huizenonderzoek in Vlaanderen. Vanaf 1993 is dit een van de eerste initiatieven die de vzw Levend Archief uitbouwt. In Brugge met de oude, historische stadskern (en het bewaarde archief!) kent de nieuw ontwikkelde onderzoeksmethode dadelijk succes. De onderzoekers dragen sinds ruim 13 jaar meer dan hun steentje bij tot de bekendmaking van de geschiedenis van de Brugse huizen en zijn bewoners. Hoe gaan ze juist te werk? Hoe kunnen de geschreven bronnen met het 'materiële' huis worden samengebracht? Dat en veel meer krijgt u te zien.

De **Presentatie gaat door tijdens het OMD-weekend** in het Hof van Watervliet, Oude Burg 27, 8000 Brugge.

5. ERFGOEDPROJECT

Binnen en Buiten: winter- en zomerverblijven van de Brugse elite vanaf de late middeleeuwen

Fietsen langs kastelen en wandelen langs stadspaleizen

Het Erfgoedproject voor de Brugse OMD 2007 koppelt de winter- en zomerverblijven van Bruggelingen aan elkaar via twee fietstochten in het Brugse Ommeland en een wandeling in de binnenstad. De fietstochten en de wandeling kunnen individueel gebeuren maar tijdens de weekends in september zullen de fietsers deskundig worden begeleid. Fietsroute 1, vertrekt aan de stadsparking Steenbrugge (Assebroek), Fietsroute 2, aan de stadsparking Boogschutterslaan (Sint-Kruis)

Route 1 wordt begeleid op zaterdag 8, 15, 22 en 29 september (vertrek om 14.00u op parking Steenbrugge)(ca. 35 km)

Route 2 wordt begeleid op zondag 2, 9, 16 en 23 september (vertrek om 14.00u op parking Boogschutterslaan)(ca. 35 km)

Selectieve Bibliografie

B. BEERNAERT, *Stad Brugge. Zorg & Zin voor Kleur*, brochure Open Monumentendag Vlaanderen 8 september 1996

B. BEERNAERT, *Stad Brugge. Via Europa, reisverhalen in steen*, brochure Open Monumentendag 11 en 12 september 1999

B. BEERNAERT, *Stad Brugge. Monument en Steen*, brochure Open Monumentendag 13 en 14 september 2003

M. BUYLE, *Een puzzel op de schouw en draken op de muren. Merkwaardige muurschilderingen uit de late 14de eeuw in een Brugs woonhuis*, in: *M&L*, jg. 14, nr. 1, jan.-febr. 1995, p. 6-27

Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 18 na, *Stad Brugge. Oudste kern*, Turnhout, 2000

Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 18nb, *Stad Brugge. Middeleeuwse stadsuitbreiding Noord*, Turnhout, 2004

Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 18 nb, *Stad Brugge. Middeleeuwse stadsuitbreiding Zuid*, Turnhout, 2004

R. DESMEDT & M. LINGIER (red.), *Lissewege en Ter Doest Monnikenwerk*, Tielt, 2003

J. D'HONDT (red.), *Het geboortehuis van Guido Gezelle, Rolweg 64 in Brugge. Van schuttershof, blekerij en hoveniershof tot*

museum, Cahiers van Brugse Huizen nr. 1,
Levend Archief vzw, Brugge, juni 1999

C. D'HOOGHE & R. GERARD, *De Patience. Een
Bourgondisch Kleinood in de achtertuin van
Spinolarei 2 in Brugge*, Cahiers van Brugse
Huizen nr. 2, Levend Archief vzw, Brugge,
december 1999

L. DEVLIEGHER, *De Sint-Salvatorskathedraal
te Brugge. Geschiedenis en architectuur*,
Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen, dl.
7, Tielt-Bussum, 1981

B. HILLEWAERT & E. VAN BESIEN (red.), *Het
Prinsenhof in Brugge*, Brugge, 2007

V. MEUL, *Joseph Schadde 1818-1894.
Academicus en Historiserend Bouwmeester in
de tweede helft van de 19de eeuw*, in: *M&L*
,jg. 13, nr. 6, nov.-dec. 1994, p. 8-63

M. RYCKAERT, *Historische Stedenatlas van
België. Brugge*, Brussel, 1991

L. SCHEPENS, *De Provincieraad van West-
Vlaanderen 1836-1921*, Tielt-Amsterdam, z.d.

Inhoud

Inleiding	5
Boomgaardstraat 13, hotel Walburg het voormalige huis Van Zuylen.....	8
Heilige-Geeststraat 4, het bisschopshuis..	16
Ganzenplein 5-6, de kloosterwoning.....	28
Hugo Verrieststraat 10, 'a room with a view'	40
Kuipersstraat 21, het Provinciecommando (het voormalige huis dr. Alfred Devaux)	44
Kruisvest 11, de Rio Claro	52
Mariastraat 36 A, Bruggemuseum- Archeologie	56
Moerstraat 23, hotel Karel de Stoute (of Hotel Charolais)	58
Nieuwstraat 3-5, het Hof van Beveren.....	65
Oude Burg 27, het Hof van Watervliet	73
Potterierei 72, het grootseminarie (of de voormalige Duinenabdij)	81
Predikherenrei 12/3, de Cardinaelloft	89
Riddersstraat 8-10, het voormalige huis van Zuylen-de Waepenaert.....	94
Rolweg 64, het geboortehuis van Guido Gezelle met de tuin	98
Spinolarei 2, het huis De Patience.....	105
Sint-Maartensplein 3, hotel Ruzette	111

Sint-Jakobsstraat 68, het Hof de Gros met poortdoorgang nr 70	119
Sint-Jansstraat 12, het huis De Vijgenboom	129
Sint-Jansstraat 15, het huis Oud Inghelandt	137
Sint-Salvatorskerkhof, de kostenwoning van de Sint-Salvatorskathedraal	144
Snaggaardstraat 56, 'La Ferme' (nu De Moerbeij).....	148
Vlamingstraat 55, het huis Duusburch (de Patio)	155
Vlamingstraat 88, het huis De Bornedragers (Alter Ego Art Gallery)	167
Koolkerke, Dudzeelse Steenweg 313, kasteel ten Berghe	171
Sint-Pieters, Blankenbergse Steenweg 120, residentie burgemeester Belamy	179
Sint-Kruis, Pastorieweg 15, de pastorie van Sint-Kruis	183
Sint-Kruis, Pelderijnstraat 14, de Claesmanvleugel in het slot van Male (nu Sint-Trudoabdij)	189
Assebroek, Pastoor Verhaegheplein 11, de pastorie	200
Assebroek, Pastoor Verhaegheplein 23, de voormalige schuur van 't Leenhof	207
Lissewege, Oude Pastoriestraat 5, de voormalige pastorie met tuin	209

BELANGRIJKE INFO	212
1. INFOPUNTEN	212
2. THEMAWANDELINGEN.....	213
3. TENTOONSTELLINGEN.....	218
4. PRESENTATIE	219
5. ERFGOEDPROJECT	220
 Inhoud	 224
Colofon.....	227

Colofon

Deze brochure is een realisatie van de Brugse Dienst voor Monumentenzorg en stadsvernieuwing (DMS).

Teksten en coördinatie

Brigitte Beernaert, kunsthistoricus

(met dank aan Jan Anseeuw, Patrick Ghillebert, Bernard Schotte, Sabine Vanquathem en Gwenny Vlaemynck)

Lay-out

Lieve Danneels, administratief medewerkster

Foto's

Jan Termont, Cel Fotografie Stad Brugge
P&K-Project Brugge/ Citroen-Citroen Brugge/
Corine Vandenbussche en de familie Adams

Stadsplan

Johan Mahieu, Brugge
en bijgewerkt door Thomas Wets (DMS)

Drukkerij

Drukkerij Moeyaert, Zedelgem

Werkgroep OMD 2007

Brigitte Beernaert (DMS), Anne Bontinck (In&Uit Brugge), Patrick Cardinael (Groendienst), Jan D'hondt (Stadsarchief), Hilde De Bruyne (OCMW), Bieke Hillewaert (Intergemeentelijke Archeologische Dienst), Mariette Jacobs (Provinciebestuur West-Vlaanderen), Bernard Schotte (DMS), Katrien Steelandt (Erfgoedcel Brugge), Marcella

Vandebroek (Stadsarchief), Ludo Vandamme
(Historisch Fonds Openbare Bibliotheek
Biekorf Brugge), Katelijne Vertongen
(Bruggemuseum)

Verantwoordelijke uitgever

Johan Coens, stadssecretaris

D/2007/0546/2